

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie

Studijní obor: Demografie

Bc. Kateřina Junková

SOCIÁLNÍ BYDLENÍ V SOCIÁLNÍ POLITICE

SOCIAL HOUSING IN SOCIAL POLICY

Diplomová práce

Vedoucí závěrečné práce a konzultantka: RNDr. Olga Kurtinová, Ph.D.

a doc. PhDr. Alice Velková, Ph.D.

Praha, 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 30. 6. 2017

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala především RNDr. Olze Kurtinové, Ph.D. a doc. PhDr. Alici Velkové, Ph.D. za jejich trpělivý přístup, odporné vedení, cenné rady a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovaly. Dále pak zástupcům jednotlivých organizací, které poskytly data. Konkrétně Ing. Tomášovi Dragounovi (ČSÚ), Ing. Jakobovi Hurrlemu (městská část Praha 7), Ince Králové (CSS B. Bureše), Michaela Novákové (AD Otevřené srdce) a Renatě Provazníkové (ČSSZ).

Sociální bydlení v sociální politice

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na současný systém sociálního bydlení v kontextu sociální politiky České republiky. Zabývá se jak jednotlivými skupinami využívajícími sociální bydlení, tak sociálním bydlením v evropských zemích a celkovým historickým kontextem, který vedl k současnému stavu sociálního bydlení v České republice. Teoretická část se dále věnuje bytové a rodinné politice, které s tématem úzce souvisí. Vzhledem k složitosti a šíři daného tématu, analytická část práce je zaměřena na zhodnocení problematiky sociálního bydlení v Městské části Praha 7. Stávající populace Městské části Praha 7 je do značné míry ovlivněna zvýšenou imigrací osob ve věku 20–45 let. Tím dochází již řadu let k omlazení celkové populace, přičemž se tento fakt projevuje mj. klesajícím podílem seniorů žijících na území této městské části. Výsledky populační projekce do roku 2050 naznačují, že poměr jednotlivých věkových složek se pravděpodobně nepatrně pozmění, přičemž může dojít i k vysokému nárůstu počtu obyvatel. Hodnoty střední délky života při narození spolu s průměrným věkem matky při narození prvního dítěte se budou zvyšovat a následovat celorepublikový trend. Pozornost je věnována i městským bytům, kterými městská část disponuje, podmínkám pro jejich získání a současnému mechanismu jejich rozdělování občanům dle věkových skupin. Městská část Praha 7 má k dispozici široké spektrum nástrojů pro řešení problémů spojených s finanční nedostupností bydlení a je tak schopna pomoci jak seniorům, tak matkám samoživitelkám či domácnostem jednotlivců v bytové nouzi.

Klíčová slova: sociální bydlení, bytová politika, městská část Praha 7, populační vývoj, populační projekce

Social Housing in Social Policy

Abstract

This diploma thesis focuses on the current system of social housing in the context of the social policy of the Czech Republic. It deals with individual problem groups using social housing, involves the research of social housing situation in other European countries and the overall historical context that has led to the current social housing situation in the Czech Republic. The theoretical framework aims to the housing itself and family policy issues, all closely associated with the main topic. Since the subject is complex and broad, the analytical framework concentrates on social housing issues of the Prague 7 district. Current population in this particular territory is largely influenced by increased number of immigration of people mostly aged 20–45. As a result, the overall population is younger than in other parts and the number of seniors living in Prague 7 municipal district has been continuously decreasing. The outcomes of the population projection to the year 2050 suggest the proportion of age groups will probably change, and a high population growth is likely to happen under given assumptions. The life expectancy at birth and mean age of mothers at first childbirth increase, respecting nationwide trend. One of the other important factors is the availability of urban dwellings belonging to the Prague 7 district, its renting conditions, and current distribution mechanisms to the citizens respecting various age groups. The Prague 7 district officials have a broad range of instruments to solve problems associated with financial inaccessibility of housing and therefore can help the seniors, single mothers and other individuals in housing need.

Keywords: Social Living, Housing Policy, Prague 7 Municipal District, Population Development, Population Projection

Obsah

Přehled použitých zkratk	8
Seznam tabulek	9
Seznam obrázků	9
1. Úvod	11
2. Relevantní literatura a zdroje dat	13
2.1. Relevantní literatura	13
2.2. Zdroje dat	14
3. Sociální politika	15
3.1. Rodinná politika	16
3.2. Současná, podoba realizace sociální politiky v České republice	19
4. Bytová politika v České republice	22
4.1. Sociální dávky v oblasti bydlení	24
4.2. Situace na trhu s byty	26
4.3. Reforma bytové politiky	29
5. Sociální bydlení	31
5.1. Historie sociálního bydlení v Evropě	31
5.2. Charakteristika sociálního bydlení	31
5.3. Sociální bydlení v zemích Evropské unie	33
5.4. Systém sociálního bydlení v České republice	35
5.5. Reforma sociálního bydlení	36
5.6. Cílová skupina sociálního bydlení v prostředí České republiky	37
5.7. Bezdomovství	38
5.8. Fyzická a finanční dostupnost bydlení	39
5.9. Problematika bydlení seniorů	41
5.10. Bydlení osob se zdravotním postižením	42
6. Odraz populačního vývoje ČR v její bytové politice	43
6.1. Vztah mezi bydlením a porodností	44
7. Populační vývoj městské části Praha 7	46
7.1. Populační vývoj městské části Praha 7	46

7.2.	Domácnosti	53
7.3.	Situace seniorů	54
7.4.	Bytová výstavba	57
7.5.	Varianty sociálního bydlení na Praze 7	58
7.5.1.	Byty zvláštního určení v domech s pečovatelskou službou	59
7.5.2.	Azylové domy	59
8.	Projekce počtu obyvatel městské části Praha 7	63
8.1.	Metodika/konstrukce projekce počtu obyvatel městské části	63
8.2.	Porovnání jednotlivých variant projekce	66
8.3.	Výsledky projekce počtu obyvatel: varianta odhadnuté parametry s migrací	68
9.	Struktura nájemníků městských bytů	75
9.1.	Hodnocení výsledků uvolňování městských bytů	78
10.	Závěr	81
	Seznam literatury	84
	Internetové zdroje	86
	Seznam použitých datových zdrojů	88
	Přílohy	89

Přehled použitých zkratk

AD	azylový dům
CSS	Centrum sociálních služeb
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČNB	Česká národní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FEANTSA	evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci
LGBT	označení pro lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby
MČ	městská část
MF	Ministerstvo financí ČR
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
NS	nájemní smlouva
OSPOD	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
ZTP	zvlášť těžké postižení
ZTP/P	zvlášť těžké postižení s průvodcem

Seznam tabulek

Tabulka 4.1: Normativní náklady na bydlení platné v České republice od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2017 v Kč měsíčně	26
Tabulka 4.2: Průměrné indexy cen nabízených bytů v ČR, 2005–2017	29
Tabulka 7.1: Počty domácností a v nich žijících počty osob, městská část Praha 7, 2011	54
Tabulka 7.2: Vytíženost a průměrný věk klientů Centra sociálních služeb B. Bureše, 2016	60
Tabulka 8.1: Přehled jednotlivých variant projekcí	66

Seznam obrázků

Obrázek 4.1: Výdaje státu na příspěvek na bydlení a průměrný počet vyplacených dávek	25
Obrázek 4.2: Právní důvody užívání, porovnání Česká republika a městská část Praha 7	27
Obrázek 4.3: Vývoj intenzity bytové výstavby vyjádřený počtem dokončených bytů na 1000 obyvatel.....	28
Obrázek 5.1: Výdaje na sociální bydlení v eurech na osobu, EU27, 2005–2014	34
Obrázek 5.2: Výdaje na sociální bydlení v eurech na osobu, Česká republika, 2005–2014.....	34
Obrázek 5.3: Podíl výdajů domácností na bydlení z celkových spotřebních výdajů v České republice, 1990–2015.....	40
Obrázek 7.1: Mapa hlavního města Prahy, 2017	47
Obrázek 7.2: Střední stav obyvatel MČ Praha 7, 2005–2015	48
Obrázek 7.3: Počet živě narozených, zemřelých a přirozený přírůstek/úbytek na území MČ Praha 7, 2004–2015	49
Obrázek 7.4: Přirozený přírůstek/úbytek, přírůstek/úbytek stěhováním a celkový přírůstek/úbytek, MČ Praha 7, 2004–2015.....	50
Obrázek 7.5: Průměrný věk obyvatel, MČ Praha 7, 2004–2015.....	50
Obrázek 7.6: Věková struktura přistěhovaných osob, MČ Praha 7, 2015	51
Obrázek 7.7: Podíl jednotlivých věkových složek populace, MČ Praha 7, 2005–2015	52
Obrázek 7.8: Podíl jednotlivých věkových složek populace, Česká republika, 2005–2015.....	52
Obrázek 7.9: Podíl starobních důchodců, MČ Praha 7 a Česká republika, 2000–2015.....	56
Obrázek 7.10: Počet důchodců a podíl pozůstalostních, MČ Praha 7, 2000–2016.....	56
Obrázek 7.11: Podíl předčasných důchodců, MČ Praha 7 a Česká republika, 2000–2016	57

Obrázek 7.12: Počet dokončených bytů, MČ Praha 7, 2004–2015.....	58
Obrázek 8.1: Počet obyvatel, MČ Praha 7, 4 projekční varianty, 2016–2050	67
Obrázek 8.2: Index ekonomického zatížení, MČ Praha 7, 4 projekční varianty, 2016–2050	68
Obrázek 8.3: Věková struktura obyvatel, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhadnuté parametry s migrací	70
Obrázek 8.4: Předpokládané hodnoty indexu stáří, indexu závislosti dětí a seniorů a indexu ekonomického zatížení, MČ Praha 7, varianta odhanuté parametry s migrací	71
Obrázek 8.5: Předpokládané podíly jednotlivých věkových skupin obyvatel, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhanuté parametry s migrací	72
Obrázek 8.6: Předpokládaná střední délka života při narození, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhanuté parametry s migrací.....	73
Obrázek 8.7: Předpokládaný průměrný věk matky při narození dítěte a úhrnná plodnost, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhanuté parametry s migrac.....	74
Obrázek 9.1: Struktura obyvatel dle věku v roce 2015 a počet osob se kterými je uzavřena smlouva o nájmu městského bytu, MČ Praha 7, 2017	78
Obrázek 9.2: Počet uvolněných městských bytů po osobách 60+, MČ Praha 7, 2017–2040	79

1. Úvod

V současné době se nejen v České republice zvyšují náklady na bydlení, jakožto podíl celkových výdajů domácností. Mezi lety 1990 a 2015 došlo u českých domácností k navýšení podílu výdajů z 19,3 % na hodnotu 21,1 % v roce 2015 (ČSÚ, 2016). Ačkoliv jde o navýšení o necelé dva procentní body a mohlo by se zdát, že změna není tak velká, s ohledem na transformační proces české společnosti a ekonomiky od centrálně plánovaného k tržnímu hospodářství, který přispěl k větší diferenciaci příjmů v české populaci, je nepochybné, že náklady na bydlení jsou pro část populace příliš vysoké. Ze Statistiky rodinných účtů (SRÚ) a dat šetření Životní podmínky (EU-SILC) pro Českou republiku vyplývá, že k ohroženým skupinám, které se mohou dostat do problémů s bydlením častěji, patří domácnost seniora a neúplná rodina, kterou velmi často tvoří matka se zavlým dítětem nebo dětmi. V období 1990 až 2015 se však právě tyto skupiny staly ve struktuře českých domácností početnější. Problematika sociálního bydlení je v České republice, i přes svou aktuálnost plynoucí ze změn populačního a ekonomického vývoje, spíše okrajovým tématem, což dokládá i fakt, že v současnosti je legislativa v této oblasti roztržštěná do mnoha předpisů a zodpovědnost za tuto problematiku je ponechána na několika institucích. Přijetí zákona o sociálním bydlení se zatím projednává¹.

Název práce je sociální bydlení v sociální politice, nicméně vzhledem k tomu, že zvolené téma je velmi široké a postupem času se z mého pohledu stalo doslova bezbřehé, protože zahrnuje mnoho pro mě to té doby netušených aspektů, předkládaná práce má dva cíle. První z nich je zaměřen na popis současné situace a možnosti sociálního bydlení a funkci bytové politiky na území České republiky v kontextu populačního vývoje a populační politiky, a druhý z nich, je zhodnocení problematiky sociálního bydlení s ohledem na populační vývoj v Městské části Praha 7. Analytická část práce tak obsahuje populační vývoj v období 2004–2015, populační projekci s horizontem 2050 a informace o bytové politice a bytovém fondu Městské části Praha 7, který je dán do souvislosti s případným budoucím demografickým vývojem této městské části.

Ačkoliv původní myšlenka se týkala analýzy na úrovni celé republiky, postupem času bylo nutné územní jednotkou zmenšit, protože problematika sociální politiky v České republice je z velké části ponechána na administrativě obcí a použitelných veřejně dostupných dat pro celé území je velmi málo. Mezi organizace, které se zabývají otázkou sociálního bydlení na úrovni republiky, patří zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a organizace pod něj spadající. Za nevládní organizace je třeba zmínit Platformu pro sociální bydlení. Co se týče bytové politiky, zde je hlavním koordinátorem v ČR Ministerstvo pro místní rozvoj, jež řídí politiku bydlení, rozvoj domovního a bytového fondu a nájem bytů a nebytových prostor. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky koordinuje činnost dalších ústředních orgánů státní správy při zabezpečování politiky bydlení, a to včetně financování, nicméně je nutné upozornit, že ministerstvo není jediným poskytovatelem finančních prostředků. Ba naopak. Systém je financován z mnoha zdrojů, což lze považovat za jistý druh výhody, který však s sebou přináší i nevýhody v podobě nesystematičnosti a nejednotnosti tohoto systému. S ohledem

¹ Zákon o sociálním bydlení zřejmě nestihne projít legislativním procesem v roce 2017.

na nedostupnost dat, tak byla vybrána na doporučení doc. Alice Velkové, Ph.D. Městská část Praha 7, jejíž představitelé byli ochotni potřebná data poskytnout.

Práce je rozdělena na dvě základní části. V první se nachází teoretické ukotvení problematiky. Je zde popsána sociální politika obecně, rodinná politika a současná podoba realizace sociální politiky v ČR. Další kapitola teoretické části je zaměřena na vztah populačního vývoje a bytové politiky, což jsou oblasti, které se vzájemně ovlivňují. Je prokázáno, že snazší přístup k bydlení vede ke snižování věku při narození dítěte, a to sice na úrovni okresů ČR. Nejobsáhlejší kapitola se zabývá sociálním bydlením, je zde popsána jeho historie, systém současného fungování a cílové skupiny. Dále je pozornost věnována bezdomovectví a finanční a fyzické dostupnosti bydlení obecně. Poslední kapitolou teoretické části je bytová politika ČR, kde je popsána současná situace na trhu s byty, systém přidělování sociálních dávek a plánovaná reforma bytové politiky a sociálního bydlení.

V druhé, analyticky zaměřené části jsou nejprve základní informace o městské části Praha 7 a následně je popsána její současná demografická situace, včetně bilance obyvatel a struktury domácností. Není opomenuta ani situace seniorů, protože problematika sociálního bydlení se jich často dotýká. Prostor je věnován také jednotlivým možnostem sociálního bydlení, a to sice bytům s pečovatelskou službou a azylovým domům. Jako nástroj pro nastínění možného budoucího populačního vývoje městské části byla využita demografická projekce s horizontem do roku 2050 ve čtyřech variantách. Poslední kapitola této části je věnována městským bytům, které MČ využívá i jako nástroj pro řešení problémů spojenými s dostupností bydlení.

2. Relevantní literatura a zdroje dat

Tato kapitola přináší základní přehled literatury využité při psaní této práce. Níže jsou poté zmíněny datové zdroje, které bylo možné ve výzkumu použít.

2.1. Relevantní literatura

Základní informační rámec této práce plyne z oficiálních zdrojů jako je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, které v roce 2015 publikovalo Koncept sociálního bydlení České republiky 2015–2025. V dokumentu jsou popsány hlavní problémy, které se třeba řešit, situace na trhu s byty, náklady domácností na bydlení či fungování sociálního bydlení v zemích Evropské unie. Dotýká se také problematiky bezdomovectví, seniorů a osob se zdravotním postižením. Dalším relevantním dokumentem vydávaným MPSV ČR je Koncept bydlení ČR do roku 2020. V něm MPSV nejprve analyzuje současnou situaci v oblasti bytové politiky a dále provádí SWAT analýzu, ze které následně vychází při návrhu opatření ke zvýšení efektivnosti bytové politiky ČR. Tato koncepce je vydávána ve spolupráci se Státním fondem rozvoje bydlení, což je instituce sice vedenou jako samostatná právnická osoba, ale je v působnosti Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Další institucí věnující se sociálnímu bydlení je Platforma pro sociální bydlení, což je uskupení nevládních neziskových organizací, odborníků a zástupců veřejnosti věnující se této problematice. Tato platforma spravuje webový portál, na kterém je zveřejněna široká škála příspěvků, od analýz, rozhovorů, zpráv, záznamu z konferencí, přehledů návrhů zákona o sociálním bydlení a aktualit. Ve srovnání s ministerstvy, Platforma pro sociální bydlení nahlíží na věci poněkud kritičtěji. V současné době výrazně prosazují přijetí zákona o sociálním bydlení, jelikož zastávají názor, že žádná jiná úprava není schopna přimět relevantní subjekty se na řešení této problematiky dlouhodobě podílet.

Druhou skupinu zdrojů tvoří publikace autorů, kteří se výzkumem bydlení v České republice zabývají dlouhodobě. Jeden ze stěžních pramenů této práce je publikace M. Luxe a kol. z roku 2002, *Bydlení – věc veřejná s podtitulem sociální aspekty bydlení v ČR a zemích EU*, která pojednává o finanční dostupnosti vlastnického a nájemného bydlení, podstatě sociálního bydlení a o podmínkách vyplácení příspěvku na bydlení v České republice a zemích Evropské unie a kniha *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení* (Kuda, Lux; 2010) popisující regionální rozdíly v dostupnosti bydlení a nástroje státu, které mají dostupnost zvýšit. Dále zkoumá, zda dostupnost bydlení ovlivňuje pracovní migraci, demografické chování či další sociální fenomény. K relevantním zdrojům patří také publikace *Bytová politika: teorie a inovace pro praxi* (Lux, Kostecký; 2011) a *Jak jsme na tom. A co dál? Sociální audit ČR* (Potůček a kol. 2005). Zatímco první z publikací pojednává o principech bytové politiky a inovativních opatřeních, které by bylo vhodné uplatnit v bytové politice ČR, druhá shrnuje výsledky sociologického výzkumu, který se zabýval analýzou jednotlivých oblastí (vzdělání, zaměstnanost, sociální soudržnost, vztahy s EU) a nabádá k úvahám o budoucnosti české společnosti. Neméně důležité pro tuto práci jsou publikace *Sociální politika* (Potůček; 1995),

Veřejná politika (Potůček a kol.; 2005) a Veřejná politika (Potůček a kol.; 2016), které přibližují historii, základní pojmy, nástroje a instituce veřejné politiky a poskytují tak ucelený soubor poznatků. Dále jsou zde analyzovány a hodnoceny různé sociální politiky ve vztahu k jejím cílům. K relevantním zdrojům v oblasti sociálního bydlení patří i sborník *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989* (Potůček, Radičová, 1999), který se zabývá procesem rozdělení sociální politiky do dvou v důsledku rozdělení státu a následným srovnáním těchto politik. Je zde mimo jiné řešena problematika státní sociální podpory a bytové politiky.

2.2. Zdroje dat

Při popisu demografického vývoje, bylo využito dat Českého statistického úřadu. Jednalo se o demografické příručky k jednotlivým rokům, publikaci ČR v mezinárodním srovnání z roku 2016 či Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v České republice v roce 2015. Dále byly využity výsledky SLDB, jak z roku 2001 tak 2011 a úmrtnostní tabulka pro území hlavního města Prahy zpracovaná ČSÚ pro rok 2014–2015 po jednotkách věku zvláště pro muže a ženy. Při výpočtu projekcí byla využita nepublikovaná data ČSÚ, a to sice věkové složení obyvatel MČ Praha 7 k 31.12.2015 podle pohlaví a jednotek věku, živě narození v MČ Praha 7 v roce 2015 dle věku matky, zemřelí v MČ Praha 7 v roce 2015 podle pohlaví a věku a přistěhovalí a vystěhovalí do/z MČ Praha 7 v roce 2015 podle pohlaví a věku.

Data o seniorech a vývoji jejich počtu, podílu předčasných a pozůstalostních důchodců pocházejí ze statistických ročenek, důchodové statistiky a neveřejné databáze ČSSZ.

Data o nájemcích městských bytů na základě nájemní smlouvy ochotně poskytla městská část Praha 7. V tomto případě bylo známé datum narození osoby se kterou je uzavřena nájemní smlouva a datum od kdy je smlouva platná. Chyběla však pohlavní struktura uživatelů městských bytů, která byla pro účely odhadu odvozena na základě pohlavní struktury obyvatel městské části Praha 7. Z datovém souboru byly vyňaty údaje o dvou osobách. Vzhledem k tomu, že byl jejich věk 15 a 7 let, považovala jsem tyto záznamy za chybné. Z celkového počtu 588 záznamů byla tato chyba zanedbatelná. Centrum sociálních služeb poskytlo informace o své vytíženosti a průměrném věku klientů. Od azylového domu Otevřené srdce se podařilo získat rozsáhlý přehled o jeho fungování, kapacitě a výsledcích. Je zde například popsáno, do jaké míry byly naplněny cíle jednotlivých osob dle individuálního plánu či řešení bytové situace těchto osob po opuštění azylového domu. Při zpracování kartogramu (obrázek 7.1) byla využita data z portálu actdata.cz. I přes výše uvedené nedostatky dal soubor těchto dat dohromady široký přehled o studované městské části.

3. Sociln politika

Každ človek žije v určitých sociálních podmínkách, jejich přiny leží mimo jeho monosti vlivu, a v prbhu svého života se človek dostává do řady situací, jim musí čelit. Podle Potřka sociln politika jako aktivita státu pomáhá vyrovnávat sociln a ekonomick ohroen a vytvářet jednotlivcům i sociálním skupinám vhodné podmínky pro jejich rozvoj (Potřek, 1995).

Všeobecn deklarace lidských prv, schvlen Valnm shromdnm Organizace spojených nrod v prosinci 1948, hovoří v článku 25 o prvu každého člověka „na takovou ivotn úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, potjc v to zejména výživu, řatstvo, byt a lékařskou p, jako i nezbytn sociln opatření; m prvo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, p nezpůsobilosti k prac, p ovdovění, ve str nebo v ostatních přpadech ztráty výdělečných možností, nastal v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli“ (Všeobecn deklarace lidských prv, s. 5). Toto ustanovení dále přebírá Mezinárodní pkt o hospodářských, sociálních a kulturních prvech přijat Valnm shromdnm OSN v prosinci 1966, jenž je dle stavy jako mezinrodn smlouva součastí prvnho řádu České republiky (MPSV, 2015).

Sociln politika je rovněž předmětem zájmu Evropsk unie, která prostřednictvm Evropského sociálního fondu, zřizenho j v roce 1958, přerozdluje v současné době 8–10 % unijního rozpočtu na řešení problémů sociln politiky. V oblasti sociln politiky vřak nejsou členské státy jednotn. Na rozdíl od Německa a Francie prosazujících sladen sociln politiky v rámci Unie, preferovala odcházející Velk Británie a ekonomicky slabř státy (napřiklad Řecko, řpanlsko, Portugalsko) setrvání sociln politiky v kompetenci jednotlivých členských států a sladen pouze bezpenostnch a hygienických pravidel a kvalifikačních předpokladů. Sociln politika Evropsk unie je zaměřena předevřm na preventivn opatření, a to zejména ve formě zvyšování zaměstnanosti a zlepřovn životních a pracovních podmínek, podmínek bezpečnosti prce a ochrany zdraví, rozvjen dialogu mezi zaměstnavateli a zaměstnanci na evropsk úrovni a na posilování ekonomick a sociln soudržnosti (Tomřk, 2014).

Orgánem Evropsk komise řeřcm sociln politiku na evropsk úrovni je Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociln věci a rovn přležitosti, jež se zabývá tvorbou pracovních míst a zvyšování jejich kvality, volnm pohybem pracovníků a koordinací systémů sociálního zabezpečení, zlepřovnm pracovních podmínek, sociálním začleňováním, bojem proti diskriminaci a podporou rovnosti mužů a řen. V roce 1989 byla přijata *Evropsk charta základních sociálních prv zaměstnanců* (tzv. Sociln charta) formulující zásady evropsk sociln politiky v oblasti pracovních a životních podmínek. Strategick dokument *Evropa 2020* vytyčil v oblasti sociln politiky kromě cl spojených se snženm nezaměstnanosti a zvřen dosažené úrovně vzdělání rovněž cíl snížit alespoň o 20 milionů počet lidí žijících na pokraji chudoby a sociálního vylouen (Tomřk, 2014). Cíle jsou tedy zřejm a jednotn, ale společnou sociln politiku na úrovni Evropsk unie se do současné doby nepodařilo vytvřit.

Sociln politika v přmyslov vyspělých zemích Evropsk unie přispv uspokojováním sociálních potřeb a zabezpeenm aktivního a důstojného života jednotlivců i rodin a k humanizaci společnosti. Snahou o řirř uplatnění jednotlivců a zvyšováním jejich schopností

přispívá rovněž ke zvyšování výkonnosti ekonomiky. Sociální a hospodářská politika v zemích s úspěšně fungující tržní ekonomikou se tak vzájemně ovlivňují: pro účinnou sociální politiku je klíčová výkonnost ekonomiky, jež vytváří prostředky pro kvalitní sociální politiku (Brdek a kol, 2002). Jedná se tedy o jakýsi kruh, kde jedna fáze ovlivňuje druhou a tak dále. Teoreticky lze říct, že v ekonomicky dobře fungující zemi není potřeba tak silná sociální podpora ať už v oblasti bydlení či jiné. Nelze ale opomenout skupiny osob, pro které je aspoň v části případů tato podpora nutná. Jedná se zejména o seniory, mladé osoby a osoby, které poskytla nečekaná životní událost, kvůli které se dostali do finančních a sociálních problémů, například bezdomovci.²

Sociální politiky na národní úrovni jsou spolu s hospodářskými politikami, politikami rozvoje člověka, infrastrukturními politikami a zahraničními a bezpečnostními politikami jednou z oblastí veřejných politik státu. K sociálním politikám patří politika sociálního zabezpečení (včetně důchodové politiky), politika boje s chudobou a sociálním vyloučením, rodinná politika, politika zaměstnanosti a politika v oblasti bydlení (Potůček, 2016).

Jedním z nástrojů veřejné politiky jsou veřejné sociální služby (Potůček, 2016). Obecným dlouhodobým trendem ve vyspělých zemích, souvisejícím s růstem produktivity práce a hospodářského výkonu, s prodlužováním střední délky života (tím pádem k nárůstu osob v seniorském věku a nevyváženosti jednotlivých věkových skupin), délky a náročnosti vzdělávání a s technologickým pokrokem, je výrazný nárůst objemu veřejně financovaných služeb nejen v oblasti sociální, ale i zdravotnické, vzdělávání, kultury, tělovýchovy a sportu, vědy a výzkumu. Projevem odpovědnosti státu je posílení jeho vlivu na regulaci poskytování služeb v tzv. odvětvích rozvoje člověka, kde nelze připustit, aby výhradním regulátorem byl pouze trh. Jednou z těchto oblastí je i sociální bydlení. Do sociální politiky spadá soustava sociálního pojištění, univerzální dávky (což jsou dávky poskytované bez závislosti na příjmu) a dávky vyplácené na základě zkoumání potřebnosti, sociální pomoc v podobě peněžité dávky nebo sociální služby. Příspěvky státu mohou jednak podporovat instituce poskytující služby (tzv. „na cihlu“) nebo být vypláceny tzv. „na hlavu“ a jejich příjemci je investují do sociálních služeb podle vlastní volby (Potůček, 2016).

Potůček přirovnává veřejné sociální služby k specializovaným orgánům zabezpečujícím životně důležité funkce „společenského organismu“. Poskytování veřejných sociálních služeb stát zabezpečuje prostřednictvím jednak státem zřízených organizací, ale také organizací občanského nebo komerčního sektoru (2016).

3.1. Rodinná politika

Na nutnosti ekonomické, sociální a právní ochrany rodiny ze strany státu se evropské země shodují. Součástí rodinné politiky by měla být nejen ochrana, ale i podpora rodin, včetně potenciálních rodin, jejich závislých členů (dětí, seniorů, nemocných, hendikepovaných) a řádná výchova dětí. Ačkoli je rodina považována za základ společnosti, zůstává podpora zdravě

² Těmito skupinám se věnují podkapitoly 5.7 (Bezdomovectví), 5.9 (Problematika bydlení seniorů), 5.10 (Bydlení osob se zdravotním postižením).

fungující rodiny zatím v pozadí a v současné době se stát v sociální oblasti zabývá zejména ochranou jednotlivců či skupin, které se ocitli v nepříznivé životní situaci a jsou ohroženi sociálním vyloučením.

V odborné literatuře není rodinná politika vymezena jednou správnou definicí, ale každý autor ji vnímá individuálně. Zatímco Kocourková ji definuje jako „soubor činností a opatření státu, které vědomě směřují k uznání a podpoře výkonu rodinných funkcí ve společnosti“ (Kocourková, 2009, s. 229). Podle Potůčka zase rodinná politika „spoluovlivňuje vnitřní i vnější podmínky vzniku, existence a zániku rodin a postavení jejich jednotlivých členů v širším právním, ekonomickém, sociálním a kulturním rámci“ (Potůček, 1995, s. 101). Také Poláková (1997) vnímá rodinnou politiku více právně a ekonomicky. Definice se navzájem nevylučují, jen může každá z nich mít přesah do jiné oblasti. Je tedy v moci státu zasahovat pomocí nástrojů ovlivňovat rodinné chování, ale i přesto musí zůstat zachováno právo na sebeurčení a svobodné rozhodování jednotlivých členů, samozřejmě v rámci zákonů. V České republice je jedním z hlavních aktérů rodinné politiky Ministerstvo práce a sociálních věcí a jsou zde dvě pojetí rodinné politiky. Užší, které se skrze nástrojů k tomu určených dotýká přímo rodin (finanční dávky, sociální služby) a širší pojetí, které je v současné době upřednostňovanější a zahrnuje všechny oblasti veřejných politik (politika zaměstnanosti, bytová politika, zdravotnictví a školství) a má tak nepřímý vliv na zlepšení podmínek rodin (Paloncyová, 2013a)

Právě díky zaměření rodinné politiky a jejím cílům, je možné odlišit ji od politiky populační a sociální. Všechny zmíněné politiky jsou se více či méně prolínají, využívají stejné či podobné nástroje a hranice mezi nimi je tedy velmi tenká. Čím se ale liší, je právě jejich cíl. Zatímco populační politika se snaží ovlivnit populační vývoj, objektem je tedy populace a předmětem reprodukční chování, rodinná politika je zaměřena na rodinu a všechny její funkce, nejen tu reprodukční. Základní rozdíl mezi politikou, sociální a populační je pak v solidaritě jednotlivých skupin obyvatel. Zatímco politika sociální je založena na solidaritě lidí s vysokými příjmy s nízkopříjmovými skupinami obyvatel, rodinná staví na solidaritě mezi bezdětnými a rodinami s dětmi (Kocourková, 2009).

Přes globalizační i jiné proměny okolního světa zůstává rodina „základní buňkou sociálního života“ (Potůček, 1995, s. 101) a „stabilizujícím prvkem společnosti“ (Možný, 2008, s. 14). Nalézt jedinou možnou a správnou definici rodiny je téměř nemožné. Liší se zejména podle oboru využití a může se měnit v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. Ale dle doporučení OSN se rodinou rozumí dvě nebo více osob v soukromé nebo institucionální domácnosti, které jsou manžel/manželka, kohabituující partneři (partneři v konsenzuálním vztahu, kteří sdílí společnou domácnost na základě obvyklého pobytu, nejsou sezdáni, ale jejich vztah má charakter manželství) nebo rodič s dítětem. Rodinou jsou také partneři s nebo bez dětí. Je třeba zřetelně odlišit rodinu od domácnosti a to tím, že vzniká ze vztahů v průběhu demografické reprodukce. Ve společnostech evropského typu vzniká základní rodinný vztah sňatkem mezi manžely na jedné straně a rodičovstvím na straně druhé (Pavlík, Kalibová, 2005). Giddens (v Potůček, 1995, s. 103) rozšiřuje definici o ekonomickou a morální stránku rodiny a definuje ji jako skupinu „jednotlivců spojených pokrevním příbuzenstvím, sňatkem či adoptí, kteří vytvářejí ekonomickou jednotku a jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí“. Kromě nukleární

rodiny (Singly, 1999), jež je nejčastější formou rodiny (partneři žijící ve společné domácnosti s vlastními či adoptovanými dětmi), existují vícegenerační rodiny, netradiční formy rodiny, nesezdaná soužití partnerů, neúplné rodiny, bezdětná manželství a další (Potůček, 1995).

Pro účely státní sociální podpory se rodinou rozumí „*soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společné domácnosti*“ (Petrášek, 2014, s. 51). V České republice se za nezaopatřené dítě považuje dítě do skončení povinné školní docházky a připravuje-li se na budoucí povolání nebo je zdravotně postižené až do věku 26 let (Petrášek, 2014).

Pojem domácnost lze rozdělit na dvě podskupiny, institucionální domácnosti, což jsou například vysokoškolské koleje, domovy seniorů, nemocnice, hotely, ubytovny a privátní domácnosti, což jsou domácnosti v pojetí, jak je přirozeně vnímáme. V České republice pak dále rozlišujeme dva koncepty, a to sice domácnosti bytové (lidé žijící v jednom bytě), hospodařící (lidé společně hospodařící v jednom bytě) (Habartová a kol, 2014). Obecně lze tedy říci, že pojem domácnost obecně označuje rezidenční a ekonomickou jednotku, kterou tvoří jedna nebo více rodin či skupin osob.

Efektivní a komplexní prorodinná politika podporující rodinu ve všech jejích základních sociálních funkcích by neměla být vnímána jako zátěž pro státní rozpočet, ale jako významná investice do rozvoje celé společnosti. Z tohoto hlediska není výchova dětí pouze soukromou záležitostí rodičů. Podpora rodiny vyžaduje změnu myšlení a jednání ve společnosti, a to jak v oblasti politické, spočívající v realizaci nově koncipované komplexní a efektivní prorodinné politiky, tak i v oblasti ekonomické, vytvářející především rodinám s nezaopatřenými dětmi příznivější ekonomické podmínky, a společenské, která bude rehabilitovat rodinu a pomůže jí získat potřebnou pozornost a péči (Potůček, 2005). Lze se domnívat, že zejména česká společnost je v tomto směru uzavřená jakýmkoliv změnám a vnímá ekonomické zatížení těmito výdaji negativně.

Potůček (2005) spatřuje obecné cíle rodinné politiky v získání trvalé pozornosti politické i správní reprezentace země pro tuto oblast sociální politiky, v podpoře výzkumu a uplatňování jeho výsledků v praxi, v posilování hodnoty rodiny u mladé generace a její odpovědnosti za funkčnost a stabilitu rodiny, posilování ekonomické a sociální samostatnosti rodiny a jejích členů na trhu práce. Ke specifickým sociálně politickým cílům rodinné politiky podle Potůčka patří propojení rodinné politiky s propopulačními opatřeními, minimalizace hendikepů v oblastech vzdělávání, uplatnění na trhu práce a ve společnosti u dětí vyrůstajících v ekonomicky a sociálně oslabených či neúplných rodinách prostřednictvím podpůrných opatření a vytváření vhodných podmínek rodičům pro skloubení požadavků trhu práce s péčí o nezaopatřené děti (Potůček, 2005).

Moderní rodina se ve snaze o větší samostatnost ve vztahu k příbuzenstvu paradoxně stala více závislou na státu. Dualita významu rodiny se projevuje z hlediska jedince jako prostor chránící jeho individualitu a současně jako pomocný nástroj státu, který kontroluje, podporuje a reguluje vztahy mezi členy rodiny. Důvodem zasahování státu do rodiny se stal „zájem dítěte“ (de Singly, 1999). Ve výsledku je tedy současná rodina více závislá na státu, méně závislá na příbuzenstvu a je charakteristická i větší nezávislostí manželů na rodině (de Singly, 1999).

Klkovou roli rodiny v socializaci dítěte postupn přebírají instituce a rodině zůstává emon podpora jejchlen. Moderní rodina je tedy zalořena především na vztazích (de Singly, 1999), na rozdíl od drvjho předávání ekonomického dědictví. Stát kontroluje vztahy v rodině a zajímá se především o nejslab členy tran dtii ženy a zkoumá vhodnost rodinných podmínek pro rozvoj a samostatnost jednotlivců. Tento postup je nutn především ve specifických případech jako je napklad adopcei nevhodn sociln zázemí.

3.2. Souasn podoba realizace sociln politiky vesk republice

Ochrana práv a svobod oban, zajišťování veřejných sociálních sluřeb, zejména školství, zdravotnictví a sociln péče a zabezpečení minimálního řivotnho standardu pat k základním funkcím demokratického státu. Základní orientaci v sociln politice poskytuje *Sociln doktrnaesk republiky* ze září 2001, kter spatruje základní cíl sociln politiky ve vytvořen rovných přležitost a lidsky důstojných podmínek řivota. Rovn přležitosti zahrnují rovn přstup ke vzdělání, ke zdravotn pe v dostaten kvalitn úrovni, k pracovním přležitostem, k mořnostem zajitn bydlení a obecnou garancí dostatečného minimálního přjmu v přpad definovaných sociálních situací. Zvláštní pozornost je přitom věnována lidem znevhodnnm zdravotním stavem, věkem, závazkem pe o dtii jin zvisl osobyi přslunost k etnickm menšinm. Vytvřen rovných přležitost je efektivním prostředkem proti chudobě a sociálnímu vylouen (*Sociln doktrnaesk republiky*, 2011).

K základním lidskm a sociálním právům pat právo na práci, právo na uspokojiv pracovní podmínky, právo na dstojn řivotn minimum, právo na zdrav, právo na rodinu, právo na sociln zabezpečení, právo na svobodu sdruřovn a právo na vzdělání (Petrek, 2014). V oblasti práva na rodinu seesk republika v *Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních prvechlovka* zvzala mimo jiné zajistit potebn podmínky pro vstup do manřelstv a narození dtii mořnost získat startovn a později finann dostupn bydlení (Petrek, 2014).úkolem státu je vytvořit podmínky umořņujc realizovat právo na bydlení a osobám, jeř splní podmínky clov skupiny, legislativn zajistit pomoc státu pro vyřeen bytov nouze, a to prostřednictvím nástrojů sociln politiky (sociln sluřby, sociln práce a sociln dávky) a nástrojů bytov politiky (MPSV, 2015). Realizace funkcí sociálního státu je zalořena na soudrřnosti společnosti a sociln solidaritě, tzn. na obanskm souhlasu s redistribucí státních přjm, kter nejvíce zatřřuje středn a v vrstvy. Díky sociln solidaritě míře stát nabídnout sociln potebnm systém sluřeb a podpor podílející se na vdom jstoty sociálního bezpečí pro jedince i rodinu (Petrek, 2014).

Dle právního systmuesk republiky je jako sociln zabezpečení označováno pouze dchodov a nemocensk pojištění, a to sice podle zkona. 582/1991 Sb. o organizaci a provdn sociálního zabezpečení ve znění pozdjch předpisů. Další zákon o státní podpoe. 117/1995 Sb. ve znění pozdjch předpisů určuje, kdo m nárok na sociln dávky ze státní sociln podpory.

Jiř v devadesátých letech byl vytvořen systém, který stav systém sociln zabezpečení

v esk republice na třech pilířích, kter je ale nezbytn rozvést, protože každ z nich je velice obshl.

První pilíř můžeme označit jako sociln pojiřtn. V rámci toho jsou dle zákona 589/1992 Sb. ve znění pozdjřch předpisů řešeny situace, kdy se oban odloženm částí svého příjmu mohou připravt na později nastal krtko či dlouhodob sociln situaci. Sociln pojiřtn lze dále rozdělit na nemocensk a dchodov pojiřtn. Nemocensk pojiřtn vyplcen dle zákona 187/2006 Sb. o nemocenskm pojiřtn je vyplcen prostřednictví těchto dvek: nemocensk, ošetřovn, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a penžit pomoc v mateřství. Dchodov pojiřtn zahrnuje dle zákona 155/1995 Sb. dvky poskytovan jako: starobní důchod, invalidní důchod, vdovsk/vdoveck a sirot důchod. V rámci sociálního pojiřtn, do kterého přpvj zamstnavatel prostřednictvím příspěvku na státní politiku, je financována také aktivn (rekvalifikace, veřejn prospřn práce) a pasivn (podpora v nezaměstnanosti) politika zaměstnanosti (MPSV, 2009).

Druhm pilířem je sociln podpora, kter se řídí zákonem 117/1995 Sb. o státní sociln podpoří, ve znění pozdjřch předpisů. Tato podpora je vyplácena v případech, kdy je na základě společenského opodstatnn uznáno, že je to potřeba (například narození dítěte, pce o něj). Jejich cílem je tedy podpořt rodinu, a přdevřm rodinu s dětmi, což je pro společnost vhodn a ueln. Tyto dvky lze rozdělit na dvě kategorie, kde buď záleží či nezáleží na příjmu osoby, kterou dvku přjm. Mezi vyplcen dvky, u kter záleží na příjmu patří: příspěvek na dt, příspěvek na bydlení, porodn, naopak na příjmu nezáleží u těchto dvek: rodičovsk příspěvek, pohřebn, dvky pěstounsk pce (MPSV, 2009).

Třetí pilíř je sociln pomoc. V rámci něj se říší obtžn sociln situace, kter není občan schopen řešt svépomocí svými vlastními prostředky. Tuto kategorii můžeme rozdělit jeřt na dvě dalř skupiny: dvky v hmotn nouzi, kam spadá doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí a mimořdn a okamžit pomoc a do druhé skupiny dvek sociln pce patří příspěvek pro zdravotn postižen a příspěvek na pci (MPSV, 2009).

Dalř formou pomoci a podpory osob v oblasti sociálního zalenn a prevence sociálního vylouen jsou sociln služby poskytovan pobytovou, ambulantn či terénní formou. Jedn se o sociln poradenství, služby sociln pce (například osobn asistence, peovatelsk služba, třnov pce, odlehčovací služby, domovy pro seniory nebo osoby se zdravotním postižením) a služby sociln prevence napomhjci zabránit sociálnímu vylouen osob (například ran pce, azylov domy, domy na půl cesty, nzkoprahov zařízení, noclehárny nebo intervenční centra). Poskytovatelem sociálních služeb může být fyzick nebo prvnck osoba.

Jednou ze sociálních služeb poskytovaných jednotlivcům nebo rodinám v nepřzniv sociln situaci s cílem umožnit jim optovn zapojení do běžného života společnosti jsou i azylov domy uren lidem bez přstřř a poskytující přechodn ubytování, pomoc se zajiřtnm vlastního bydlení a motivující k vlastní aktivitě. Speciln azylov domy jsou pro matky s dětmi a pro ženy či matky, kter se staly obětí domácího násilí. Později, v druhé částí práce, kter je věnována konkrtn sociálnímu bydlení na uzem mstsk části Praha 7, kde se nachzj dva azylov domy, bude toto téma rozebráno podrobněji.

Novou formou sociln sluřby v systému sociálního bydlení bude dle připravovaného zákona o sociálních sluřbách tzv. krizov bydlení poskytovan na úrovni krajů, respektive obcí s rozřřenou působností, a uren osobám s nárokem na sociln bydlení, kter nemj dostaten kompetence bydlet bez podpory a potřeby poskytnut rychlého ubytování a stravy, povinn doplnn sociln prací. Důsledkem neplnn podmínek sociln práce a nedodrřovn stanovanho reřimu je ztráta nároku na poskytnut krizového bytu (MPSV, 2015).

Základním nástrojem pro sociln začleňování osob sociln vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrořench je sociln práce, jeř nachází klov uplatnění právě v oblasti reřen bytov problematiky prostřednictvím sociálního bydlení a je v kompetenci obce s rozřřenou působností a poskytovatele sociálních sluřeb. K nástrojům sociln práce v oblasti bydlení patří například programy prevence ztráty bydlení, práce sociálních realitních agentur, kter zprostředkovávají bydlení pro cílovou skupinu v soukromm njemnm bydlení nebo metody vyuřvajc spoluuasti klientů na rozhodování a realizaci aktivit souvisejících s bydlením (institut domovníka, domovní samosprávy apod.). Dalřm nástrojem sociln práce je: zavdn a systematizace administrace systému sociálního bydlení v obci, sociln řetřen, individuln plánování a motivace klienta ke změně a multidisciplinární spolupřace, kter reř komplexn práci s ohrořenmi osobmi, s nimiř pracuje více institucí, odborníků a provozovatel sluřeb (MPSV, 2015). Je ovřem otázkou, do jaké míry jsou tyto nástroje uplatňovány v praxi a zda skuten vedou k reřen situace, ve které se dané osoby nacházejí. Třko hodnotit na celorepublikov úrovni, uř proto, ře jak je psáno víře, kařd obec má tyto nástroje ve své pravomoci. V analytick části, kde práce vstupuje na praktickou pdu, jsem zhodnotila fungování v této oblasti na území mřtsk části Praha 7.

Stát má v oblasti sociln politiky (př souasn uplatňovanm principu subsidiarity) koordinující úlohu a na naplňování sociln doktríny se uastn i dalř subjekty, například nadace a nadační fondy, obecn prosp řšn společnosti, crkevn organizace, obansk sdružen c iniciativy.

Sprvn praxe v České republice je poznamenána resortismem. Mnoh přjat strategie a koncepce v oblasti rodinn politiky, kter je součastí politiky sociln, nebyly veřejnou správou dsledn zavedeny a neexistuje kontrolní systém, z nhoř by vyplývala konkrtn zodpovědnost za realizaci. Rodina by měla být pro společnost prioritou. Teoreticky prolíná celou společností, a měla by být charakteristick svou dlouhodobostí a otevřeností a respektovat odliřn zájmy rodin. Dlouhodobost sociln politiky obecn lze vnímat rozpait. Sta, pokud se zaměříme na nov vznikající zákon o sociálních sluřbách a sociálním bydlení a peripetie spojen s jeho schvalováním. Rodinn politika by měla být koordinována s dalřmi relevantními politikami na úrovni resortů, krajů, obcí, zařízení sluřeb, organizací občanského sektoru, podnik aj. Cíle by měly být stanoveny jasn a mřiteln, včetně vyčleněných zdrojů a stanoven odpovědnosti jednotlivých subjektů. Vyuřt lze i mořnosti nabzen Evropskou un. Roli tvůrce, koordinátora a hodnotitele prbřnch výsledků rodinn politiky by mělo převzít Ministerstvo práce a sociálních věcí, jehoř název Potcek proto doporučuje rozřřit na ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2005).

4. Bytová politika v České republice

Cílem bytové politiky státu je zajištění dostupnosti přiměřeného bydlení, vytváření stabilního prostředí pro oblast bydlení a trvalé zvyšování kvality bydlení (MPSV, 2015).

Nedostatky české politiky v oblasti bydlení jsou spatřovány především ve výrazném zvýhodňování vlastnické právní formy bydlení na úkor nájemního bydlení, a to umožněním uplatnění odpočtu úroků z úvěrů na bydlení od základu daně z příjmů fyzických osob, dále nabídkou zvýhodněných úvěrů či dotací na pořízení vlastnického bydlení pro mladé domácnosti, nízkou úrovní daní z nemovitosti, která navíc nezohledňuje regionální odlišnosti v tržních cenách nemovitostí, neefektivně poskytovaným příspěvkem na bydlení, jenž nebere v úvahu právní formu bydlení ani reálné regionální odlišnosti v nákladech na bydlení, a dříve i vyšší státní premii ke stavebnímu spoření. Tyto nástroje bytové politiky, stejně jako ekonomické dotace v podobě regulace nájemného nebo privatizace obecních bytů jsou příjmově regresivní, tzn., podporují příjmově silné domácnosti a neobsahují žádná opatření působící anticyklicky (Sunega a kol, 2011).

Oblast bydlení je v kompetenci více orgánů veřejné správy a samosprávy a dalších subjektů. Řešení problémů bytové politiky, především dostupnosti bydlení, spadá převážně do sociální oblasti a probíhá na úrovni státu a územních samosprávných celků. Stát zajišťuje funkční právní prostředí, koordinaci bytové politiky a dávkovou agendu. Podpora státu je nezbytná především v případech tržního selhání v oblasti bydlení. Obce přebírají zodpovědnost v oblasti sociálního bydlení na místní úrovni. Stát využívá legislativní nástroje soukromoprávní (úprava nájemního vztahu) a veřejnoprávní (finanční podpora domácností k udržení bydlení formou dávek), motivační a podpůrné nástroje (například podpora výstavby sociálních bytů, územní plánování a stavební řád, daňové nástroje) (MPSV, 2015).

Hlavním koordinátorem bytové politiky v ČR je Ministerstvo pro místní rozvoj, jež řídí politiku bydlení, rozvoj domovního a bytového fondu a nájem bytů a nebytových prostor. MMR koordinuje činnost dalších ústředních orgánů státní správy při zabezpečování politiky bydlení, a to včetně financování. Jedním z výstupů činnosti MMR v oblasti politiky bydlení je Koncepce bydlení ČR do roku 2020 schválená vládou v červenci 2011 (MPSV, 2015).

Ačkoli je bytová politika, její strategie a financování je v kompetenci ministerstva pro místní rozvoj, je třeba upozornit na další subjekty, které se na bytové politice podílí. Výhodou tohoto rozsáhlého systému je fakt, že finance do této oblasti plynou z několika zdrojů, na druhou stranu je ale třeba upozornit na roztříštěnost a nesystematičnost tohoto fungování, kdy může docházet ke konkurenci jednotlivých druhů podpor či programů. Kvůli tomu může také veřejnost nabýt dojmu, že státní podpora není tak významná a důvěryhodná. Chybějící koordinace a neochota ostatních orgánů státní správy se podřídit kooperační roli ministerstva pro místní rozvoj dále vede ke snižování finanční efektivity jednotlivých nástrojů bytové politiky.

Nejvíce prostředků do oblasti bytové politiky plyne z ministerstva financí, které poskytuje zejména podporu stavebního spoření, snížení DPH pro opravy stávajícího sociálního bydlení a snížení DPH pro novou bytovou výstavbu v kategorii sociálního bydlení. Další nástroje bytové politiky pro zlepšení dostupnosti bydlení, které ministerstvo financí využívá jsou osvobození

od platby daně v případě prodeje při splnění zákonných podmínek, možnost odečtu souvisejících investic a možnost odečtu zaplacených úroků. Hlavním nástrojem pro zlepšení dostupnosti bydlení financovaným ministerstvem financí je stavební spoření. Ve všech těchto případech se jedná o nevratnou dotaci ze strany státu. Obecně lze tedy říci, že v kompetenci ministerstva financí je oblast daňové politiky: daň z nemovitosti, rozpočtového určení daní a cenová problematika.

Druhé místo ve financování bytové politiky zastává ministerstvo pro místní rozvoj, kde se jedná o dotace zejména prostřednictvím programu zelená úsporám. Jedná se zde o modernizaci a zlepšení energetické šetrnosti bytových a rodinných domů. Předpokládaný rozpočet zmiňovaný v Koncepci bydlení ČR do roku 2020 je 20 miliard korun (MMR, 2011). Investice probíhají zejména prostřednictvím podpory výstavby technické infrastruktury, pro následnou bytovou výstavbu, výstavby podporovaných bytů, regenerace panelových sídlišť a podpora splátek úroků z úvěru pro mladé. Speciálním nástrojem je integrovaný operační program, který přerozděluje peníze získané z evropských fondů.

Třetí pozici v pomyslném žebříčku financování bytové politiky zaujímá Státní fond rozvoje bydlení, čtvrté ministerstvo práce a sociálních věcí, které se zaměřuje na sociální péči o občany, kteří potřebují zvláštní pomoc.

Na celém procesu financování bytové politiky se podílejí přímo či nepřímo i další ministerstva. Kompetence ministerstva spravedlnosti spočívají v oblasti občanského zákoníku a ministerstvo vnitra dohlíží na výkon samostatné a přenesené působnosti obcí. V oblasti bydlení nacházejí své uplatnění i kompetence ministerstva průmyslu a obchodu v oblasti živnostenského podnikání, stavebnictví a energetiky, ministerstva životního prostředí a částečně i ministerstva zdravotnictví – ochrana před nepříznivými účinky hluku. Koordinaci a metodiku v oblastech sociální práce a služeb zajišťují Krajské úřady. Obec v rámci péče o všestranný rozvoj svého území a potřeby svých občanů řeší i problematiku bydlení, koordinují poskytování sociálních služeb a realizují činnosti sociální práce. Právě tomu, jak tuto problematiku řeší městská část Praha 7, se budu věnovat v analytické části práce. V oblasti sociální práce je aktivní rovněž Úřad práce ČR prostřednictvím poskytování poradenství a sociálních dávek na bydlení.³

Tržně orientovaný bytový systém vyžaduje zajištění pomoci sociálně slabším domácnostem. Česká bytová politika po roce 1989 je zaměřena na deregulaci nájemného i dalších cen spojených s bydlením a na odstranění plošných dotací a zavedení adresných sociálních dávek, tzv. příspěvku na nájemné (v letech 1994–1995) a od roku 1996 příspěvku na bydlení, který je poskytován všem domácnostem s příjmem nižším než 1,4násobek životního minima, a to bez ohledu na formu bydlení a skutečné výdaje na bydlení. Od roku 1996 je rozpracován návrh koncepce rozvoje neziskových organizací zabývajících se výstavbou a poskytováním finančně dostupného bydlení (Potůček, Radičová, 1989).

Pokud se podrobněji zaměříme na nástroje bytové politiky, které se soustředí na sociální bydlení, můžeme sem zařadit podporu poskytovanou z rozpočtu MMR a zahrnující program Podpora výstavby podporovaných bytů (pečovatelského – bezbariérového pro osoby se sníženou

³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální pomoci, ve znění pozdějších předpisů.

soběstačností a vstupního pro sociálně vyloučené osoby). Další podpora je poskytována Státním fondem rozvoje bydlení na podporu výstavby nájemních bytů na území České republiky formou zvýhodněných úvěrů na výstavbu či rekonstrukci nájemních bytů (MPSV, 2015). Cílovou skupinou jsou osoby starší 65 let, nesoběstačné nebo invalidní osoby, osoby, jež přišly o bydlení v důsledku živelní pohromy či osoby s nižším, přesně definovaným příjmem. Poskytování investičních podpor do oblasti nájemního bydlení se řídí pravidly veřejné podpory. V průběhu let 1998–2013 byly ze státního rozpočtu a z rozpočtu Státního fondu rozvoje bydlení poskytnuty dotace na výstavbu 20 354 nájemních bytů pro sociální bydlení a 8 560 bytů pro seniory (bývalé domy s pečovatelskou službou, chráněné a pečovatelské byty) (MPSV, 2015).

4.1. Sociální dávky v oblasti bydlení

MPSV poskytuje pomoc jednotlivcům i rodinám s nízkým příjmem při úhradě jejich výdajů na bydlení a osobám se zdravotním postižením na úpravy jejich stávajícího bytu, jež jsou nutné vzhledem k jejich postižení. Sociální dávky jsou vypláceny opakovaně nebo jednorázově. Základní a nejvíce využívanou sociální dávkou je příspěvek na bydlení vyplácený ze systému státní sociální podpory.⁴ V obrázku 4.1 lze pozorovat vývoj mezi 2002 a 2015. V období 2002 až 2007 resp. 2008 dochází k poklesu jak výdajů státu na příspěvek na bydlení, tak průměrného počtu vyplacených dávek v České republice. Poté až do roku 2015 následuje opětovný růst průměrného počtu i výdajů na tuto sociální dávku. Zatímco během celého sledovaného období 2002–2015 (obrázek 4.1) došlo ke snížení počtu dávek o přibližně 120 tisíc, došlo téměř k trojnásobnému nárůstu výdajů na tuto dávku, což nasvědčuje o stále rostoucích nákladech na bydlení. To potvrzuje také rostoucí podíl výdajů na příspěvek na bydlení na výši celkových výdajů na dávky státní sociální podpory a pěstounské péče. V roce 2002 dosahoval tento podíl hodnot 9 %, v roce 2007 dosáhl minima (3,3 %) a poté rostl až do roku 2015 až na hodnotu 26 %.

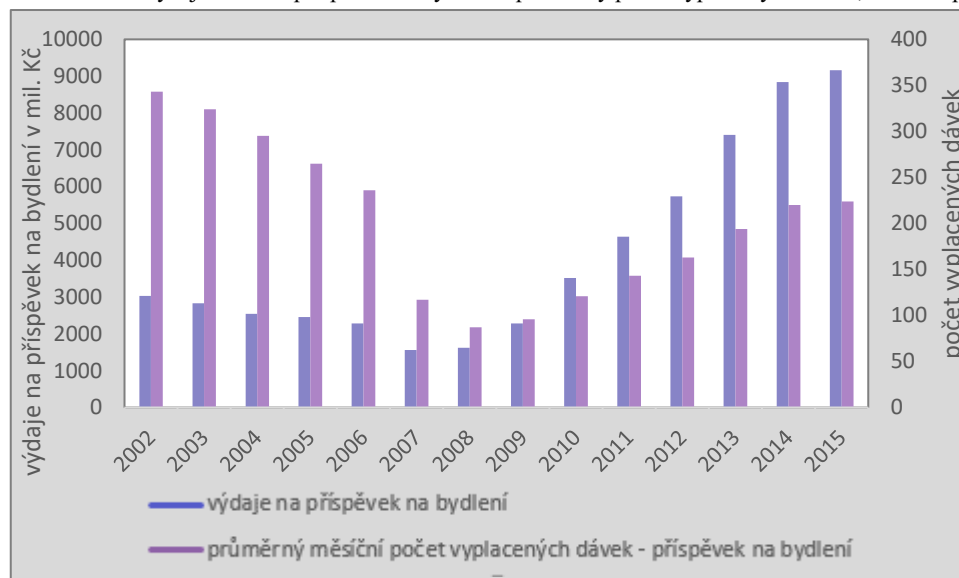
K dalším sociálním dávkám patří doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc poskytovaná ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na zvláštní pomůcku poskytovaný ze systému dávek pro osoby se zdravotním postižením⁵. Sociální dávky administruje a poskytuje Úřad práce ČR.⁶ Dle informací MPSV a MF vzrostly celkové výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi mezi lety 2007 a 2015 téměř trojnásobně a jejich počet se přibližně zdvojnásobil.

⁴ https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni - zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, část třetí.

⁵ zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, část třetí

⁶ (podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů)

Obrázek 4.1. Výdaje státu na příspěvek na bydlení a průměrný počet vyplacených dávek, Česká republika, 2002–2015

Zdroj: MPSV, 2015

Stávající systém sociálních dávek v oblasti bydlení není efektivní a ve výsledku ani dostatečně sociální, vzhledem k tomu, že je založen výhradně na finančních příspěvcích určených k zaplacení nákladů na bydlení a některým osobám poté nezbývá ani částka na živobytí. Tohoto nedostatku si je vědomo také MPSV (2015).

Příspěvek na bydlení, který je poskytován domácnostem s nízkými příjmy, a to bez ohledu na právní formu bydlení, není pouze sociální dávkou, ale i nástrojem bytové politiky zajišťujícím finanční dostupnost přiměřeného nájemního bydlení všem typům domácností. Nevede však k odstranění znevýhodnění či diskriminace na trhu bydlení (Lux, Kostecký, 2011). Při přidělování je rozhodující výše příjmů a nákladů na bydlení a forma bydlení. Nárok na příspěvek na bydlení má nájemce i vlastník bytu přihlášený v něm k trvalému pobytu, který má náklady na bydlení vyšší než 30 % (v Praze 35 %) svého měsíčního příjmu, ale zároveň tato částka nesmí být vyšší, než stanoví zákon, tzv. normativní náklady na bydlení ⁷ (Petrášek, 2014). Konkrétně jejich přesná hodnota operuje s velikostí města a počtem osob v rodině a druhu vlastnictví podle toho, zda se jedná o bydlení v bytech užívaných na základě nájemní smlouvy nebo zda se jedná o družstevní byty a byty vlastníků. Pro Prahu jsou normativní náklady na bydlení stanoveny v současné době tak, jak můžeme vidět v tabulce 6.1. Tento přístup ovšem také není ideální a lze zde spatřovat dva zásadní problémy. S prvním problémem se může setkat samostatně bydlící osoba. Normativní náklady jsou zde stanoveny nízko a příspěvek či doplatek bydlení, který mohou dostat, nepokryje skutečné náklady. Rozdíl musí doplatit, tím se jim snižují finance na další výdaje a dostávají se tak pod hranici životního minima. Druhý problém, ke kterému dochází, jsou mnohopočetné rodiny, kdy je naopak příspěvek či doplatek na bydlení neadekvátně vysoký a tyto osoby nemají zájem na tom si hledat co nejlevnější nájem. Třetí osoba, která pronajímá byt vícečlenné rodině nebo domácnosti, na tom vydělá.

⁷ Jejich aktuální výši lze nalézt na webu MPSV.

Tabulka 4.1: Normativní náklady na bydlení platn v esk republice od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2017 v Kč msn, Praha

	Bydlení v bytech užívaných na základě njemn smlouvy	Bydlení v družstevních bytech a bytech vlastníků
Počet osob v rodině	Praha	
1	7720	4357
2	11004	6429
3	14896	8880
4+	18577	11244

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Nov nastaven prspvku na bydlení jíž umořňuje zohlednit skuten náklady na bydlení, avřak nebere dostaten vvahu regionální rozdíly v jejich vř, neboť se odvíjí pouze od velikosti obce. Mezi obcemi stejn velikosti vřak existují ve vř nákladů na bydlení znan rozdíly (Lux, Kosteleck, 2011). V ppd Prahy, tak jak se ji budeme věnovat v analytickst, není tento fakt relevantní.

Doplatek na bydlení je podvan úřadem práce v hmotn nouzi spolu s prspvkem na řivobyt a s mimořádnou okamřitou pomocí. Doplatek lze s phldnutm k celkovm sociálním a majetkovm poměrům poskytnout také osobi rodině, kter nebyl prspvek na řivobyt přiznn. Podmínkou vřak je, ře přjem nesmí přeshnout 1,3nsobekstky řivobyt (Petrřek, 2014). Systém pomoci v hmotn nouzi je jedním z opatřn proti sociálnímu vylouen osob s nedostatenm přjmy, kter z objektivních přin nejsou schopny svou situaci samy vyřšit. Věří doplatku na bydlení je stanovena tak, aby osobi rodině zůstala po zaplacen stanovených nákladů na bydlenstka na řivobyt (MPSV, 2015).

Přpvek i doplatek na bydlení nejvíce plynou do njemnho bydlení, coř potvrzuje, ře náklady na njemn bydlení jsou vřř neř u ostatních forem bydlení. V kategorii jiných forem bydlení je nejvřř objem doplatku na bydlení pro lidi v hmotn nouzi směřován do ubytoven. V některých z těchto zařízení neodpovídá kvalita bydlení relativně vysokm nákladům (MPSV, 2015).

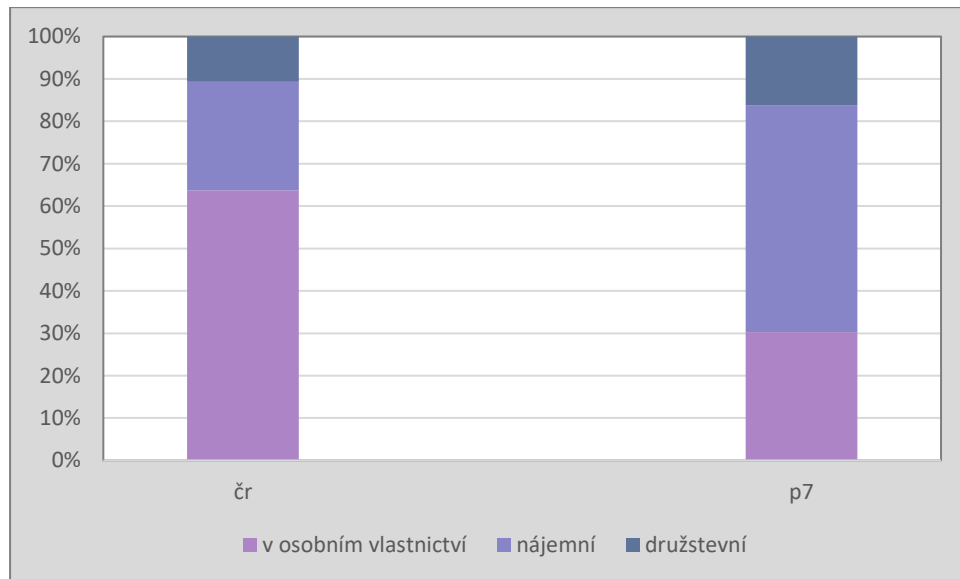
4.2. Situace na trhu s byty

Po roce 1989 nastaly na trhu s bydlením vřazn změny zpsoben přechodem od administrativn přdlov bytov politiky k trřnmu systému. Ke klovm změnám v oblasti bydlení patř privatizace státního bytového fondu, restituce domovního, respektive bytového fondu a spoluvlastnictví vlastníků byt v domech, v nichř byly pvodn státní, obecn, družstevni podnikov byty převedeny do vlastnictví nebo prodány jejich uřivatelm. Obcím a státu tak vřazn poklesl počet dom v jejich vlastnictví – v roce 2011 byly vlastníkem pouhého 2,7 % domovního fondu (MPSV, 2015). Koncem roku 2012 byl v esk republice ukončen proces

deregulace njemnho, v jehož důsledku došlo k narovnání obansk-právních vztahů mezi nájemci a pronjimateli, vzrostla nabídka volných nájemních byt a stagnovalo (v některých ppdech i pokleslo) trzn njemn. Pominuly ekonomick důvody podporující ern trh s njemnmi byty, blokování výměně a dren byt uživateli ze spekulativních důvodů. Od roku 2003 podporuje vláda prostřednictvím několika programů investcnch podpor vznik sociálního bydlení pro osoby se ztenm pstupem k bydlení v důsledku jejich nepznv sociln situace zpsoben napklad věkem, zdravotním stavem, nzkm pjmem. Od roku 1998 do roku 2014 bylo díky státní investcn podpoře pořzeno 20 847 byt, které jsou uren právě tmto osobám (MMR, 2015). Dotace a zvhodnn uvěří jsou určeny právníckým osobám včetně ob za podmínky, že njemn v těchto bytech nesmí přesáhnout náklady na bydlení (MPSV, 2015).

Z výsledků Českého statistickho uradu ze sčítání lidu, domů a byt v roce 2011 vyplynulo, že z celkového počtu bytů (4 756 572 byt) je téměř 14 procent byt neobydlených (vyuivanch k rekreanm uelm, nezpůsobilých k bydlení apod.). Podíl jednotlivých právních forem uivn bytu lze pozorovat v obrázku 6.1, kde vidíme porovnání České republiky a zem mřtsk části Praha 7. Nejedná se však o rovnomrn rozloen jednotlivých právních forem po celm zem České republiky, napklad v nejvřších mřstech České republiky m nejvř podíl v bydlení njemn bydlení (a 34 %), což je dáno vysokou kupní cenou byt v těchto mřstech. To potvrzuje i zmnn obrázek, kde se podíl bytu v osobním vlastnictví je na zem ČR nejvř, zatímco na zem mřtsk části zaujímá nejvř podíl právě bydlení njemn.

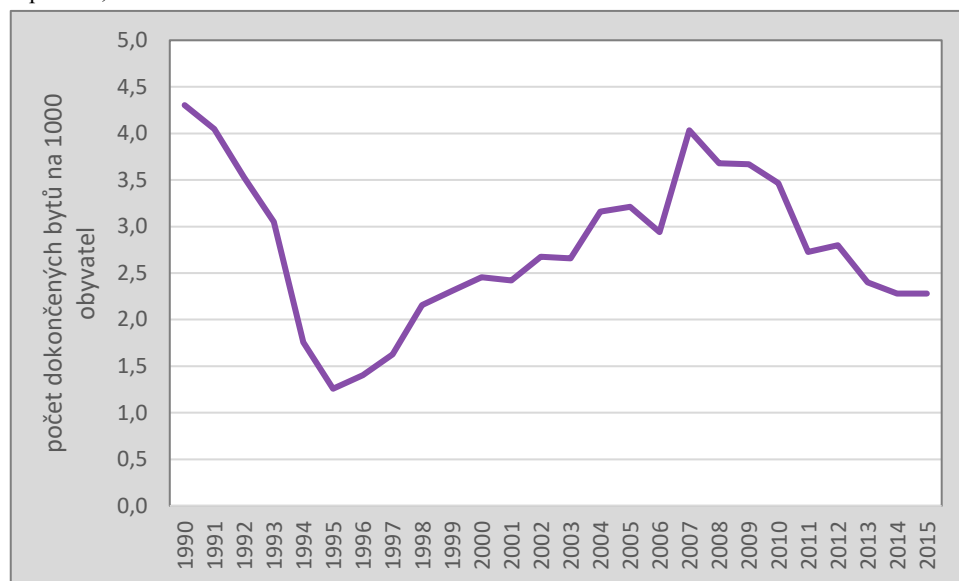
Obrázek 4.2: Prvn důvody uivn bytu, porovnání Česká republika a mřtsk st Praha 7, 2011

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Tempo bytov výstavby postupn narůstalo od roku 1995 do 2007 (4 dokonen byty na 1 000 obyvatel) po roce 2007 je opět patrn pokles bytov výstavby až na hodnotu 2,3 dokončených byt na 1 000 obyvatel, tak jak ho lze pozorovat v obrázku 6.2.

Obrázek 4.3: Vývoj intenzity bytové výstavby vyjádřený počtem dokončených bytů na 1 000 obyvatel, Česká republika, 1990–2015

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Trh s bydlením je výrazně ovlivněn chováním peněžních ústavů poskytujících úvěry a politikou státu na podporu na pořízení či rekonstrukci vlastního bydlení. Od roku 2007 dochází k postupnému snižování úrokových sazeb a tím k navýšení absolutního počtu poskytnutých úvěrů (MMR, 2015). Omezení státní podpory stavebního spoření v roce 2011 ovlivnilo strukturu poskytnutých úvěrů ve prospěch hypotečních úvěrů. Daňové zvýhodnění úvěrů na vlastní bydlení bylo omezeno pouze z části. Zlevnění poskytovaných úvěrů způsobilo zvýšení poptávky po vlastním bydlení a tím tlak na růst ceny bytů. Část poskytnutých úvěrů je použita na pořízení bytů sloužících pouze ke krátkodobým pronájmům.

V České republice v roce 2007 měly osoby či domácnosti úvěr na částku 510 945 milionů Kč. Největší částku tvořily hypoteční úvěry (333 901 mil. Kč), dále úvěry ze stavebního spoření (150 705 mil. Kč) a ostatní úvěry na nemovitosti (26 338 mil. Kč). Oproti tomu v roce 2014 se situace změnila a výrazně vzrostla celková částka poskytnutá na úvěry na bydlení. Částka na hypoteční úvěr se více než zdvojnásobila (796 884 mil. Kč). Oproti tomu téměř na polovinu klesl počet úvěrů ze stavebního spoření (78 069 mil. Kč), což je zřejmě způsobeno omezením státní podpory stavebního spoření v roce 2011. Částka ostatních úvěrů nedoznala mezi lety 2007 a 2014 téměř žádných změn (MMR, 2015). V současné době je stále obtížnější získat hypoteční úvěr, zejména kvůli nemožnosti využít 100% hypoteční úvěr. Zejména pro mladé osoby je právě toto překážkou a lze proto očekávat, že částka na úvěry na bydlení ani jejich počet nebude nadále takto výrazně růst.

Tabulka 4.2. Prmrn indexy cen nabízených byt v R, 2005–2017

			nabídkových cen bytů		
			prmrn indexy (2010 = 100)		
rok			R	R bez Prahy	Praha
2005			66,5	60,4	72,7
2006			72,4	66,8	77,9
2007			87,2	83,0	91,4
2008			107,2	106,1	108,4
2009			104,3	103,0	105,6
2010			100,0	100,0	100,0
2011			95,1	96,6	93,6
2012			96,1	92,5	99,6
2013			97,2	91,3	103,1
2014			100,7	93,0	108,5
2015			106,9	97,7	116,1
2016			117,6	107,1	128,2
2017			124,2	108,3	140,0

Zdroj: S

Z tabulky 4.2 je zřejm další aspekt, kter zpřístupňuje pořzen vlastního bydlení, a to zejména v Praze. Pokud se podvme na vývoj cen byt mezi lety 2005 a 2017, je evidentn, že ceny byt jsou v současné době nejv za cel sledovan období. Pokud oddlme hlavní msto od zbytku esk republiky, je vrazn rozdíl mezi cenami byt v Praze a esk republice bez Prahy.

4.3. Reforma bytov politiky

Cílem navrhovan reformy bytov politiky je zvit anticyklickost opatřn, zajistit rovn prstup k rznm právním formám bydlení, efektivn redistribuci bohatství směrem k sociln slabším domácnostem, přdevm domácnostem seniorů, a snížení vejnch výdajů na bytovou politiku (Sunega a kol, 2011). K nástrojům reformovan bytov politiky, jež by měly přnst ron usporu státního rozpočtu v přblin vi třech atřch miliard, patří:

- pln zrušení odpoturok – podporuje pouze přjmov siln domácnosti žijící ve vlastním bydlení a splácející hypotenvr, nepůsobí anticyklicky;
- zmna výpočtu daně z nemovitostí – tzv. valorick daň vychází z trn hodnoty nemovitosti a její výnos by byl dvojnsobn; souasn by byla zavedena sleva 50 % pro domácnosti se zpornm reziduálním příjmem;⁸

⁸ Přjmov slabší domácnosti, kterm po odečtu výdajů na bydlení zbyde mn než 1,5nsobek životního minima.

- využití stávajícího bytového fondu ve vlastnictví obcí pro zajištění sociálního bydlení - obce by měly mít možnost stanovovat nejen výši nájemného, ale selektivně i výši možných slev na nájemném pro domácnosti se záporným reziduálním příjmem žijící v obecních bytech, a to až na úroveň minimálního měsíčního nájemného ve výši 20 Kč/m²; výdaje obcí by měly být kompenzovány z výnosů zvýšené daně z nemovitostí; opatření by rovněž mělo snížit výdaje státu na příspěvek na bydlení a na podporu výstavby nových sociálních nájemních bytů;
- alternativní nastavení podpory výstavby sociálních nájemních bytů – přímá dotace poskytovaná úžeji definované cílové skupině: domácnostem důchodců nad 70 let, jejichž příjmy po uhrazení nákladů na bydlení jsou nižší než 200 % životního minima), jejíž výše by pro zajištění anticykličnosti souvisela s předpovědí vývoje HDP pro jednotlivý rozpočtový rok; výstavba by probíhala v rámci běžné komerční výstavby a investor (obec nebo nezisková organizace) by ostatní byty pronajímal nebo prodal za tržní cenu, aby zamezil negativní separaci domácností seniorů;
- nově nastavený příspěvek na bydlení – navržená varianta zohledňuje regionální rozdíly tržního nájemného a počítá s normativními náklady ve výši 90 % průměrných skutečných nákladů na bydlení domácností žijících v družstevních bytech nebo bytech v osobním vlastnictví (Sunega, 2011).

Dokladem efektivnosti a přesnějšího zacílení reformy na příjmově slabší domácnosti potvrzuje fakt, že náklady reformy by nejvíce nesly domácnosti s vyššími příjmy žijící v rodinném domě, částečně i v bytech v osobním vlastnictví (důsledek zrušení úrokového odpočtu, zvýšení daně z nemovitostí a úpravy příspěvku na bydlení), a naopak příjmově slabším domácnostem by reforma posílila jejich rozpočty, a to formou upraveného příspěvku na bydlení, nově zavedené a selektivně poskytované slevy na nájemném a podpory výstavby sociálních nájemních bytů. Do veřejného rozpočtu by odstranění odpočtu hypotečních úroků z daní fyzických osob ročně přineslo až 4,6 miliard korun, zvýšení daně z nemovitostí přibližně 1,5 miliardy korun a úprava příspěvku na bydlení asi 0,3 miliardy korun. Největší výdaj z veřejného rozpočtu by znamenala podpora výstavby sociálních bytů pro seniory (přibližně 2,4 miliardy korun), další výdaj by znamenaly slevy na nájmu v obecních bytech (přibližně 0,7 miliard korun) (Sunega a kol, 2011).

5. Sociální bydlení

Cílem sociální politiky v oblasti bydlení je zlepšovat kvalitu, kvantitu a dostupnost bydlení. Bydlení je základní nenahraditelnou lidskou potřebou a podmínkou dalšího rozvoje člověka a jeho seberealizace. Politika v oblasti bydlení úzce souvisí s hospodářskou politikou státu i s ostatními oblastmi sociální politiky, především s rodinnou politikou, tak jak již bylo zmíněno výše. Sociální bydlení je určeno domácnostem, pro které je bydlení za tržních podmínek nedostupné. Zacilení sociálního bydlení na skutečné potřebné je jeho základním znakem, stejně jako sociální začleňování a šetrnost k veřejným prostředkům (Lux, Kostelecký, 2011).

5.1. Historie sociálního bydlení v Evropě

Za výstavbou prvních sociálních bytů stáli v první polovině 19. století filantropové, kteří poskytli vlastní soukromé fondy pro zajištění bydlení rostoucího městského proletariátu (Greene, 1999). Během 19. století se do výstavby nájemních bytů postupně zapojovaly i obce (Velká Británie). Významným impulzem pro rozvoj sociální výstavby se stalo družstevnictví, a to především v zemích, v jejichž vládách byly zastoupeny sociálně-demokratické strany (Německo, Dánsko, Nizozemsko, Švédsko).

Bytová nouze po první světové válce podnítila státem financovanou výstavbu sociálních nájemních bytů. Na volném trhu nájemního bydlení stále dominoval soukromý nájemní bytový fond. Kromě veřejného a soukromého sektoru se výstavbou a provozováním sociálního nájemního bydlení zabývaly rovněž spolky a neziskové organizace (Lux a kol, 2002). Nejdynamičtější rozvoj sociálního bydlení však nastal po roce 1945 v souvislosti s poválečnou bytovou nouzí, kdy se sociální bydlení současně stalo i nástrojem hospodářské obnovy. V důsledku růstu životní úrovně došlo koncem 60. let k poklesu výstavby sociálních bytů. V Evropských státech od poloviny 70. let prochází oblast sociálního bydlení náročným obdobím hledání optimálního řešení problémů zapříčiněných restriktivní hospodářskou politikou vlád potýkajících se s inflací a zadlužením (Brdek a kol, 2002).

5.2. Charakteristika sociálního bydlení

Podle současné definice Evropské unie z roku 1998 je sociální bydlení „*nabídka, výstavba, renovace a transformace jak nájemního, tak vlastnického bydlení, k němuž je přístup vymezen pravidly zvýhodňujícími ty domácnosti, které mají při hledání bydlení potíže*“ (Brdek, 2002, s. 173).

V České republice není sociální bydlení definováno na centrální úrovni, ale na úrovni některých obcí, které uplatňují vlastní systém přidělování sociálních bytů. Obvykle se pod pojmem sociální bydlení rozumí „*sektor nájemního bydlení, kterým se snaží orgány státu nebo obcí zajistit všeobecnou rovnováhu na trhu s nájemním bydlením a umožnit potřebným skupinám obyvatel, jež si ze sociálních či jiných důvodů nemohou zajistit bydlení na volném trhu, důstojné*“

a vyhovující bydlení pro jejich domácnosti“ (Lux a kol, 2002, s. 73).

V nové *Koncepci sociálního bydlení* zpracované MPSV (2015) je sociální bydlení definováno jako služba ve veřejném zájmu, „*kteřou poskytuje stát potřebným občanům na základě právní úpravy a soustavy nástrojů bytové a sociální politiky. Tuto veřejnou službu stát realizuje prostřednictvím obce*“ (MPSV, 2015, s. 148). V sociálních bytech je zpravidla nájemné nižší než tržní nájemné a výstavba a provoz těchto bytů jsou finančně podporovány státem nebo obcemi, a to například formou poskytování různých fiskálních výhod pro investory, přímých subvencí či garancí stavebních úvěrů. Investorem a provozovatelem sociálního bydlení bývají obce (prostřednictvím obecních bytových společností), bytová družstva, neziskové bytové asociace či soukromí vlastníci (Lux a kol, 2002).

Evropská federace národních sdružení pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA)⁹, definuje sociální bydlení jako službu obecného hospodářského zájmu, jež řeší selhání trhu s bydlením, zaměřuje se na lidi, jež nejsou schopni nalézt přiměřené bydlení na trhu s bydlením vlastními prostředky, má jasná pravidla přidělování bytů a pravidelně ověřuje jejich adekvátnost a kvalitu. Služba je zajišťována prostřednictvím veřejných dotací, poskytována na bázi neziskovosti a monitorována veřejnými orgány (Platforma pro sociální bydlení, 2016). K této formulaci pojmu sociální bydlení se přiklání i česká Platforma pro sociální bydlení, podle níž by sociální bydlení mělo být charakterizováno třemi podmínkami: využitím veřejných prostředků na jeho výstavbu a provoz, regulovaným nájemným nižším, než je tržní úroveň (nákladové nájemné nebo o nájemné odvozené od výše příjmů nájemníků) a přidělováním na základě sociálních kritérií, ne na základě tržní poptávky a nabídky. Do sociálního bydlení patří i bydlení, jehož vlastník dostává od státu vyrovnávací platbu ve formě sníženého nájemného. Do sociálního bydlení nezahrnují platforma ani FEANTSA bydlení, na které přispívá stát prostřednictvím příspěvku na bydlení nebo na něž nájemci využívají některou ze sociálních služeb bez toho, aby byly splněny tři výše uvedené podmínky (Platforma pro sociální bydlení, 2016).

Z praxe v oblasti sociálního bydlení v různých zemích vyplývá, že vlastníkem sociálního bydlení mohou být kromě státu, obcí a neziskových organizací i bytové asociace založené na družstevním principu společného vlastnictví nájemníků (Dánsko) nebo soukromí vlastníci či provozovatelé, jejichž podnikání je založeno na tržním přístupu a jimž je garantován zisk z vloženého kapitálu (Německo). Tržní principy v oblasti sociálního bydlení mohou aplikovat i neziskové bytové asociace (Velká Británie). Klíčovou odlišností sociálního bydlení od ostatních forem bydlení je alokační politika jejich přidělování založená na posouzení sociálních kritérií. Kromě odklonu od nabídkových podpor k poptávkovým je zřejmá aktuální snaha o návrat soukromého kapitálu do nájemní bytové výstavby a posilování kompetencí obcí a bytových asociací v oblasti stanovení výše nájemného, odvíjejícího se nejčastěji od výše příjmu domácnosti, a v oblasti vytváření vlastních alokačních programů (Lux, 2002).

⁹ Evropská nevládní organizace založená v roce 1989 a zabývající se výhradně bezdomovectvím, prevencí a zmírněním chudoby a sociálního vyloučení osob ohrožených nebo žijících v bezdomovectví.

5.3. Sociální bydlení v zemích Evropské unie

Na právo na pomoc v oblasti bydlení odkazuje v článku 34 *Listina základních práv Evropské unie*, jež vychází z Lisabonské smlouvy. Cílem je zabránit sociálnímu vyloučení a chudobě všech, kdo nemají dostatečné prostředky (EUR-LEX, 2012).

V Evropské unii spadá bytová politika do kompetence jednotlivých členských zemí a z toho důvodu se v jednotlivých státech značně liší jak definice pojmu sociální bydlení, tak i systémy sociálního bydlení (Lux a kol, 2002). Již samotný pojem „sociální bydlení“ bývá nahrazován jinými výrazy, například v Rakousku výrazem „bydlení s omezeným ziskem“ nebo „lidové bydlení“, v Dánsku „společné bydlení“ nebo „neziskové bydlení“, ve Francii „bydlení za mírný nájem“, v Německu „podpora bydlení“, ve Španělsku „chráněné bydlení“ a ve Švédsku „bydlení formou veřejné služby“. Shodným rysem těchto výrazů je obecný zájem s cílem zvýšení nabídky finančně dostupného sociálního bydlení (MPSV, 2015).

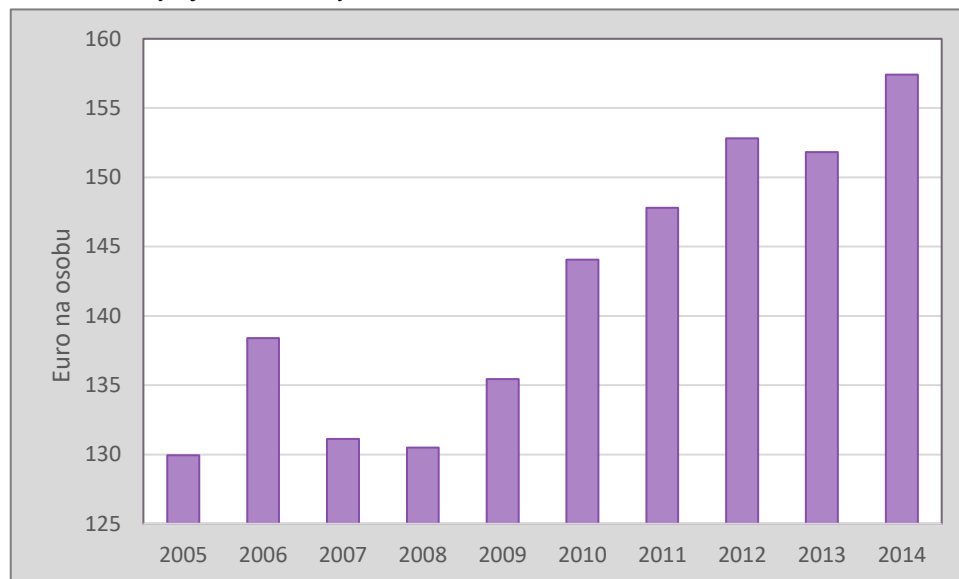
Nejvyššího podílu bytového fondu sociálního bydlení na celkovém bytovém fondu dosahují Nizozemsko (32 %), Rakousko (23 %) a Dánsko (19 %). Průměr Evropské unie je na hodnotě 8,3 %. Nižšího podílu dosahují země východní a jižní Evropy (5 %), Řecko a Lotyšsko nemají systém sociálního bydlení v pravém slova smyslu zaveden, vlastní tedy nulový podíl bytového fondu sociálního bydlení. Odlišné jsou v jednotlivých zemích i formy poskytovaných podpor, jež bývají orientovány na formu vlastnictví (nájemní bydlení, prodej bytů, sdílené vlastnictví – Velká Británie), poskytovatele služby, příjemce nebo charakter financování. Kypr, Řecko a Španělsko poskytují sociální bydlení jako bydlení prodávané za nízkou cenu (MPSV, 2015).

Současným trendem je zapojení více subjektů do poskytování sociálního bydlení, o což se v současné době pokouší i Česká republika. Veřejný sektor obvykle spravuje stávající bytový fond sociálního bydlení a soukromý sektor se zaměřuje na výstavbu sociálních bytů. Klíčovou roli hrají v některých zemích rovněž družstva (Rakousko, Belgie, Estonsko, Německo, Maďarsko, Itálie, Polsko, Portugalsko, Španělsko a Švédsko), v Dánsku a v Nizozemsku soukromý neziskový sektor. Rozdíl je i v cílové skupině potenciálních příjemců sociálního bydlení. V některých zemích je sociální bydlení přístupné všem občanům za určité regulace prováděné veřejným sektorem, jinde se jedná o cílenou sociální službu potřebným domácnostem, přičemž nejčastějším kritériem způsobilosti získat sociální bydlení je výše příjmu. Financování sociálního bydlení bývá obvykle závislé na veřejných prostředcích, případně na půjčkách. Poptávka po sociálním bydlení roste prakticky ve všech zemích Evropské unie, např. v Irsku se poptávka mezi roky 2008–2012 zvýšila o 75 %, v jižní a jihozápadní Anglii mezi roky 2008 a 2009 o 200 %. V roce 2012 bylo ve Francii 1,2 milionu žadatelů o sociální bydlení, v Itálii 630 tisíc (Braga, 2013).

Průměrné náklady na sociální bydlení v Evropské unii představují 1 % HDP. Dle dat z evropského statistického úřadu, týkajících se veřejných výdajů na sociální bydlení, která jsou zobrazena v grafu (obrázek 5.1) lze pozorovat prudký nárůst nákladů v roce 2008 a ukazatel má i nadále rostoucí tendenci, v roce 2014 pak dosáhl svého maxima, hodnoty 157 EUR. Výdaje na území České republiky, ačkoli se pohybují řádově jinde, sledují podobný trend (obrázek 5.2) ovšem bez takových výkyvů. Od roku 2005 do 2008 se výdaje drží kolem 8 EUR, poprvé v roce 2009 stoupají výdaje nad hodnotu 10 EUR. Tento nárůst je jak na území Evropské unie, tak ČR

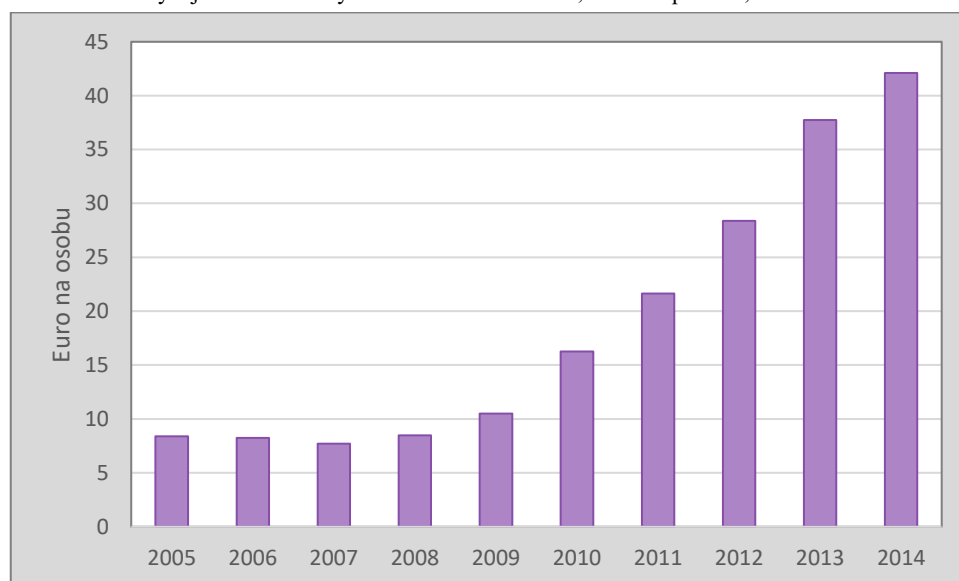
nejspíše spojen s hospodářskou krizí, která způsobila nečekaný nárůst osob, které jsou ohrožené vyloučením v oblasti bydlení a zvyšují tím poptávku po sociálním bydlení.

Obrázek 5.1: Výdaje na sociální bydlení v eurech na osobu, EU27¹⁰, 2005–2014

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočet

Obrázek 5.2: Výdaje na sociální bydlení v eurech na osobu, Česká republika, 2005–2014

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočet

Současným hlavním trendem v oblasti sociálního bydlení v zemích Evropské unie je proto snižování role státu, a především snižování výdajů z veřejných rozpočtů, větší rozmanitost a flexibilita nástrojů, zapojení soukromého kapitálu včetně soukromého nájemního bydlení a posílení významu spolupráce s neziskovými organizacemi. K dalším charakteristickým rysům patří rychlost růstu nájemného převyšující inflaci, růst významu nezávislých provozovatelů

¹⁰ Bez Bulharska, Maďarska, Itálie, Slovenska a Španělska.

sociálního bydlení, pokračující privatizace sociálních bytů, diferenciací výše nájemného podle území a kvality bytu a větší možnosti provozovatelů určovat výši nájemného (Lux a kol, 2002).

K novým problémům, s nimiž se sociální bydlení v zemích Evropské Unie potýká, patří zranitelnost na trhu s bydlením, která postihuje nejen nejvíce znevýhodněné, ale i domácnosti s nízkými a středními příjmy, pro které jsou náklady na bydlení příliš vysoké. Vlády hledají alternativní zdroje financování, které by kompenzovaly snižování veřejných výdajů a zaměřují se v tomto směru na partnerství se soukromým a neziskovým sektorem. Jedním z nových přístupů členských zemí v oblasti sociálního bydlení je tzv. Housing First (Bydlení především) poskytující okamžitou pomoc lidem bez domova spočívající v poskytnutí bytu a podpory (MPSV, 2015).

5.4. Systém sociálního bydlení v České republice

V současné době se systém sociálního bydlení zmítá v České republice v nejistotě a nejednotnosti. Současné dochází ke zvyšování finanční nedostupnosti bydlení, nájemné a platby za služby se podílejí na výdejích domácností čím dál tím větším podílem. Dalším problémem při pronájmu bytu je nutnost složení kaucí, často ve výši několika nájmů, což je pro mnoho lidí, zejména těch sociálně slabších velký problém.

Velkým úskalím současného systému sociálního bydlení je jeho nejednotnost a celková nekonceptnost. Rozmanité přístupy jednotlivých obcí k řešení problému a měnící se pravidlo pro přidělování obecních bytů mají za následek rozdílnou pomoc občanům, kteří se potýkají se stejným problémem v různých obcích. Častým problémem ve fungování současného systému je nedostatek sociálních bytů, což může následně vést k dlouhodobému pobytu v institucích, které k tomu nejsou určené, jako jsou například azylové domy, noclehárny, ubytovny. Ty se tak stávají místem dlouhodobého pobytu sociálně slabých osob. Tento pobyt je většinou spojen s absencí sociálního pracovníka, který by danému jedinci pomohl vzniklou situaci řešit. Dalším slabinou těchto ubytoven je fakt, že se často nachází v nevhodné oblasti či v malých obcích, a to je spojené s nedostupností služeb. Bohužel vliv obcí na vznik soukromých ubytoven je velmi malý. Je zřejmé, že nový zákon o sociálním bydlení je nezbytný a již dlouho očekávaný. Pokud vše půjde jak má, měl by zákon projít celým legislativním procesem ještě letos.

Pro vytvoření systému sociálního bydlení v České republice se nabízí využití stávajícího obecního nájemního bytového fondu, přičemž obce by měly být motivovány k jeho rozdělení na tři části: byty určené k privatizaci, k pronájmu za rovnovážné tržní nájemné a k pronájmu za sociální nájemné, přičemž byty k pronájmu by měly být rozděleny na byty s tržním a sociálním nájemným v rámci jednotlivých bytových domů, aby nedocházelo k segregaci příjmově slabších domácností a vytváření sociálních ghett. Jedním z možných postupů může být stanovení nájemného obcemi adresně v závislosti na příjmu domácnosti a stát by prostřednictvím provozních subvencí dorovnával rozdíl s náklady. Smlouva na sociální byt by měla být časově omezena a podmíněna výší aktuálního příjmu domácnosti. V případě pominutí sociální potřeby domácnosti by byt ztratil charakter sociálního bydlení a smlouva na byt by přešla na podmínky rovnovážného tržního nájemného. Obdobně by platil i opačný postup při zhoršení životní situace domácnosti a přechodu na nákladové sociální nájemné (Lux a kol, 2002).

Nová koncepce sociálního bydlení počítá i s využitím soukromého nájemního bytového fondu, který díky restitucím a privatizaci bytů v současné době již zřejmě převyšuje obecní nájemní bytový fond. Pro zajištění dlouhodobého nájemního bydlení domácností, jež mají k dlouhodobému nájemnímu bydlení kompetence, jsou však na trhu znevýhodněny, je vhodné tzv. garantované bydlení, kdy stát poskytne soukromému pronajímateli cílené garance (pojistné), které jej ochrání před potenciálními ztrátami vzniklými z neplacení nájemného, poškození bytu nebo ze soudních výloh souvisejících s výpovědí nájemní smlouvy. Garance by byly časově omezeny a sociální byt by se po vypršení lhůty stal standardním nájemním bytem (Lux, Kostecký, 2011).

Domácnosti s nedostatečnou kompetentností k udržení dlouhodobého nájemního bydlení by procházely třístupňovým modelem sociálního bydlení, přičemž není vyžadováno absolvování všech tří forem systému. Jako první by měli domácnosti projít tzv. krizovým ubytováním, což je sociální služba poskytující krátkodobé ubytování v azylovém domě či ubytovně bezdomovcům či osobám nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci. V druhé fázi by následovalo tréninkové bydlení, což je přechodné bydlení spojené terénními službami a přípravou na přechod do dlouhodobého nájemního bydlení, jakási zkouška, zda je domácnost připravena na garantované bydlení, což je třetí fáze tohoto systému. Jedná se o dlouhodobé samostatné nájemní bydlení v bytovém fondu obcí, neziskových organizací či soukromých pronajímatelů (Lux, Kostecký, 2011).

5.5. Reforma sociálního bydlení

V říjnu 2015 schválila vláda České republiky *Koncepci sociálního bydlení ČR 2015–2025* předloženou Ministerstvem práce a sociálních věcí. Ke koncepci vznesly připomínky opoziční strany, Svaz měst a obcí a jednotný názor nemají ani koaliční strany. Na základě koncepce poté vzniklo paragrafové znění zákona o sociálním bydlení, jenž měl původně nabýt účinnosti 1. 1. 2017¹¹, dle předpokladů k tomu ale nedošlo. V současné době se zákonem zabývá Legislativní rada vlády a zřejmě se celý administrativní proces nestihne do říjnových voleb.

Cílem navrhovaného systému sociálního bydlení je zajistit osobám splňujícím zákonná kritéria důstojné bydlení a snížit tak pravděpodobnost jejich pádu do chudoby. Jedním z klíčových principů nové koncepce je prevence a motivace těchto osob k řešení tíživé situace. Koncepce sociálního bydlení je součástí dalších národních strategických dokumentů, zabývajících se problematikou ztráty bydlení, například *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*, *Strategie sociálního začleňování 2014–2020* i strategických plánů rozvoje sociálních služeb na krajské nebo komunitní úrovni. Aplikace nového systému sociálního bydlení by měla pomoci odstranit nevyhovující bytové podmínky rodin s dětmi, snížit počet bezdomovců, lidí žijících na ubytovnách, v institucích či v sociálně vyloučených lokalitách.

¹¹ PARLAMENTNÍ LISTY.CZ. *Zákon o sociálním bydlení se podle Špidly do června 2017 asi nestihne*. [online] 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-23] Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zakon-o-socialnim-bydleni-se-podle-Spidly-do-cervna-2017-asi-nestihne-441529>.

Snížit by se měl i počet domácností vynakládajících na bydlení nepřiměřeně vysoký podíl svých příjmů (přes 40 %), převážně se jedná o jednočlenné domácnosti seniorů. K dispozici budou rovněž podpůrné nástroje sociální politiky v podobě dostupné a odborné sociální práce prostřednictvím sociálních služeb a sociálních pracovníků v obcích (MPSV, 2015).

Dle Koncepce sociálního bydlení ČR je jednou ze základních tezí systém sociálního bydlení sestávající ze tří forem. Jednou z nich je krizové bydlení, což je nová sociální služba řešící maximálně šestiměsíční dočasné bydlení pro nepotřebnější s využitím sociální práce. Druhou a třetí formou jsou sociální a dostupné byty, kde sociální byty lze využívat pouze v případě spolupráce se sociálním pracovníkem a dodržováním daných pravidel, kdežto dostupné byty nejsou vázány takto pevnými pravidly, liší se od obvyklého nájemního bydlení nájemným zvýhodněným oproti tržnímu nájemnému obvyklému v daném místě.¹²

Smlouva se seniory a lidmi zdravotně postiženými může být uzavírána na dobu neurčitou, u ostatních na dobu určitou dvou let a předpokládá se, že s pomocí sociálních pracovníků si během této doby najdou vlastní bydlení nebo bydlení za tržní nájemné. Zákon stanoví všem obcím povinnost vyčlenit ze svého bytového fondu nebo smluvně ze staveb jiných vlastníků zatím blíže nestanovené procento sociálních bytů (MPSV, 2015). Tento požadavek byl však po protestech obcí z přepracovaného návrhu zákona vyňat a tato část je v současné podobě zákona pouze dobrovolná. Rejstřík fondu sociálního bydlení vede Ministerstvo práce a sociálních věcí a poskytuje tyto informace obcím a krajům.

Stát bude pronajímatelům garantovat eliminaci ztrát při pronajímání bytů (neplacení nájemného, škody v bytě), a to prostřednictvím finanční garance a garance v oblasti sociální práce a sociálních služeb (MPSV, 2015).

5.6. Cílová skupina sociálního bydlení v prostředí České republiky

Cílovou skupinou systému sociálního a garantovaného bydlení v České republice jsou „domácnosti, pro které je trhem nabízené bydlení bez veřejné pomoci finančně nedostupné a které jsou zároveň na trhu bydlení z důvodu své rodinné, sociální, zdravotní nebo finanční situace, anebo z důvodu své národnosti, etnického původu, věku či náboženství znevýhodněny, a tím ohroženy sociálním vyloučením“ (Lux, Kostecký, 2011, s. 105).

Sociální bydlení je pro jednotlivce či rodiny v bytové nouzi, tzn., bez bydlení, pod hrozbou ztráty bydlení nebo žijící v nevhodném bydlení z hlediska lokality nebo vybavení domácnosti. Finančně nedostupným bydlením se rozumí bydlení, na něž domácnosti vynakládají více než 40 % svých disponibilních příjmů, kdy příjmy z dávek na podporu bydlení nejsou započítávány (Lux a kol, 2002). Definice cílové skupiny sociálního bydlení vychází z Evropské typologie bezdomovství (ETHOS), podle níž je posuzována bytová nouze. Bytová nouze znamená rovněž absenci nájemní smlouvy, soukromí, možnosti obvyklých psychosociálních kontaktů či stálou hrozbu domácího násilí (MPSV, 2015).

Cílové domácnosti se dělí do dvou základních skupin, a to na základě kritéria, zda mají či

¹² zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

nemají kompetenci k udržení dlouhodobého nájemního bydlení (Lux, Kostecký, 2011). K nejvíce ohroženým skupinám patří domácnosti s jedním příjmem nebo s nízkými příjmy (neúplné rodiny, jednočlenné domácnosti, zejména senioři), domácnosti žijící ve velkých městech s vyšší úrovní nájmu, lidé na začátku a po skončení profesní kariéry, lidé znevýhodnění na trhu bydlení z důvodu své národnosti, rasy či náboženství, mladí lidé opouštějící ústavní výchovu nebo pěstounskou péči, osoby opouštějící vězení, osoby se zdravotním postižením a bezdomovci. Další skupinu tvoří lidé s dočasným nebo trvalým výpadkem finančních prostředků z důvodů nemoci, nezaměstnanosti, narození dítěte či odchodu do důchodu. Patří sem i skupina osob bezprostředně ohrožených na zdraví či životě (oběti trestných činů, např. domácího násilí). Znevýhodnění na trhu bydlení jsou rovněž skupiny osob, které jsou pronajímateli vnímány jako velké riziko. Patří k nim lidé bez přístřeší, klienti azylových či krizových domů, lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách či některé domácnosti národnostních menšin a imigrantů (MPSV, 2015).

5.7. Bezdomovství

Bezdomovství je složitý sociální problém spojený se ztrátou nebo hroící ztrátou domova, způsobený mnoha faktory, a proto jeho prevence a řešení nejsou jednoduché. Neexistuje ani jednotná definice bezdomovství. Evropská federace FEANTSA charakterizuje bezdomovce jako „osobu s nedostatečným přístupem k odpovídajícímu bydlení a nemožností si toto bydlení udržet“ (Lux, Kostecký, 2011, s. 109). FEANTSA vytvořila v roce 2005 typologii bezdomovství a vyloučení z bydlení nazvanou ETHOS, jež klasifikuje osoby bez domova podle jejich životní situace nebo situace jejich bydlení. Vychází přitom principu, že pojetí domova lze spatřovat ze tří hledisek: z fyzického hlediska jako přiměřené bydlení výlučně užívané osobou a její rodinou, ze sociálního hlediska jako prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů a z právního hlediska jako oprávnění k užívání. Z uvedeného vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení: bez střechy, bez bytu, nejisté bydlení a nevyhovující bydlení. Typologie ETHOS by měla napomoci rozvíjet strategie na prevenci, řešení příčin, snížení úrovně a negativních dopadů bezdomovství na osoby bez domova a jejich rodiny a pomoci bývalým bezdomovcům udržet si trvalé nezávislé bydlení (Hradecký, 2007). Také chystaný zákon o sociálním bydlení si slibuje snížení počtu bezdomovců a celkově zlepšení situace.

V České republice žije odhadem 30 tisíc osob bez přístřeší. Mnohem více osob žije v nejistém nebo nevyhovujícím bydlení. Patří k nim zadlužené domácnosti, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby vracející se z institucionální péče, senioři-jednotlivci nad 65 let či domácnosti s jedním dospělým s dětmi. Odhadovaný počet potenciálních bezdomovců v České republice v roce 2012 se tak dostává na hodnotu 100 tisíc osob. Novou skupinu skrytých bezdomovců tvoří mládež a mladí lidé do 25 let (15 % bezdomovců), osoby se zdravotním postižením, ženy a rodiny s dětmi, mladí lidé opouštějící institucionální péči. Bezdomovci mají oproti bydlící populaci horší zdravotní stav, častější problémy s duševním zdravím, LGBT mládež je navíc vystavena dalším rizikům, k nimž patří například drogová závislost či sexuální zneužívání mladistvých (MPSV, 2015).

Během SLDB v roce 2011 bylo sečteno 11 496 osob, které byli podle dané metodiky označeni jako lidé bez domova. Dále vyplynulo, že celkem, že 21,5 % bezdomovců tvořily ženy. U žen se však častěji vyskytuje fenomén tzv. skrytého bezdomovectví, z čehož vyplývá, že skutečný počet žen bez domova nebo ohrožených bezdomovectvím může být mnohem vyšší. Sčítání však probíhalo v azylových domech, noclehárnách, nízkoprahových denních centrech či domech napůl cesty a proto bezdomovci, kteří tyto instituce během sčítání nenavštívili nejsou zaregistrováni a počet bezdomovců tak bude s jistotou vyšší.

5.8. Fyzická a finanční dostupnost bydlení

Ve vyspělých zemích je kvalitní a dosažitelné bydlení považováno za základní lidské právo. Zatímco poválečné veřejné politiky usilovaly o zajištění dostatečného množství kvalitních bytů (Mikeszová, 2010), od 80. let minulého století je spíše kladen důraz na finanční dostupnost bydlení (MMR, 2012)

Fyzická dostupnost bydlení je definována jako „*zajištění dostatečného počtu kvalitativně standardních bytových jednotek různé velikosti a různého právního důvodu užívání (tedy bydlení vlastnického a nájemního) tak, aby tento počet odpovídal aktuální a případně i budoucí předpokládané potřebě domácností po bydlení v dané lokalitě*“ (Kuda, Lux, 2010, s. 8). Analýza fyzické dostupnosti bydlení má dvě vzájemně propojené roviny: kvalitu bydlení (modernizace bytového fondu) a minimalizaci nebezpečí sociální segregace v určitých lokalitách.

Finanční dostupnost bydlení je definována jako „*zajištění určitého standardu bydlení za cenu či nájemné, které v očích nějaké třetí strany (zpravidla vlády) nepředstavuje nerozumné zatížení pro uživatele*“ (Kuda, Lux, 2010, s. 8). Posouzení míry zatížení výdaji na přiměřené bydlení pro různé typy domácností ve srovnání s jejich příjmy vychází z konkrétního kulturního a sociálního prostředí.

Příčiny finanční nedostupnosti bydlení pro určité skupiny domácností jsou v centru pozornosti současné bytové politiky zabývající se rovněž analýzou fungování trhu bydlení, příčinami nedostupnosti určitých typů bydlení nebo nevyhovující struktury bytového fondu v určité lokalitě, diskriminací určitých skupin obyvatel na trhu s bydlením a zpracováním konceptu trvale udržitelného rozvoje a sociální inkluze. Finanční nedostupnost bydlení je vážným problémem, neboť je jednou z příčin sociálního vyloučení a koncentrace příjmově slabých domácností v lokalitách levného, kvalitativně horšího či neatraktivního bydlení, z čehož pramení další sociální problémy, jako je například kriminalita, vandalismus, konflikty v soužití s ostatními obyvateli, nízká úroveň dosaženého vzdělání, nezaměstnanost či chátrající bytový fond. Lokální segregace je způsobována i dalšími faktory, k nimž například patří etnický původ nebo kulturní odlišnosti, ale také nabídka bydlení, trh práce, územní plánování, bytová politika či forma sociální pomoci řešící finančně dostupného bydlení masovou výstavbou sídlišť sociálních bytů (MPSV, 2015). Extrémním projevem sociálního vyloučení je bezdomovectví. Příčinou sociální segregace je i omezená sociální mobilita na vertikální či horizontální úrovni, tzn. nemožnost (nejčastěji z důvodu nízkých příjmů) postoupit výše v sociálním žebříčku výše nebo nemožnost se přestěhovat (Sýkora, Tremlová, 2005). Mnohé domácnosti i ekonomicky

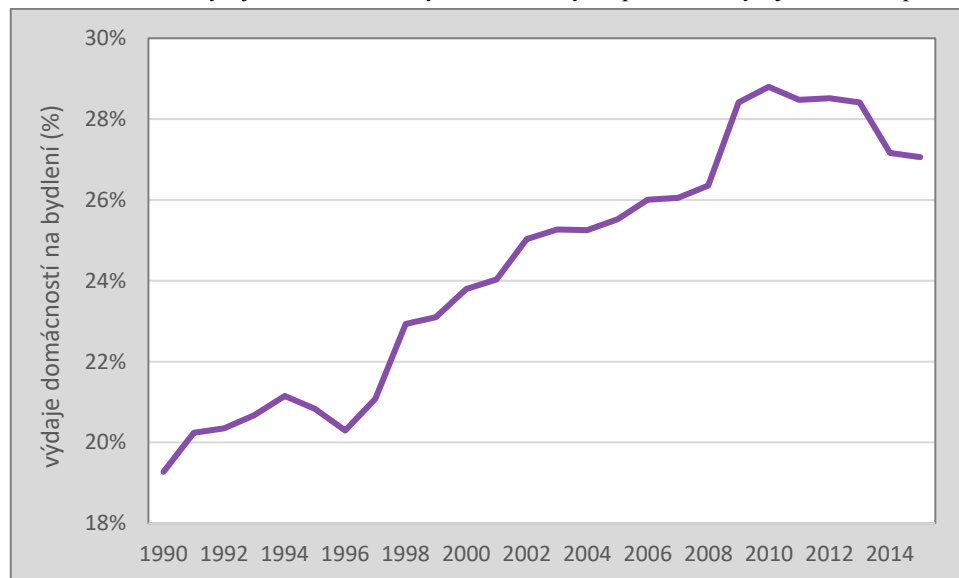
aktivních členů se dostávají do „pasti chudoby“, neboť jsou nuceny bydlet v lokalitách s potenciální možností zaměstnání, ale vysokými cenami bydlení, nebo v místech s vysokou mírou nezaměstnanosti, ale levnějším bydlením (Mikeszová, 2010).

V České republice jsou chudobou ohroženy osoby žijící v domácnostech, jejichž příjem je nižší než stanovená hranice chudoby, obvykle určovaná jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu¹³ domácností. V roce 2013 byla hranice chudoby na úrovni ročního příjmu 116 093 Kč. V České republice jsou nejvýraznější genderové rozdíly v rámci Evropské unie z hlediska ohrožení chudobou ve věkové skupině nad 65 let, v níž ženy čelí třikrát většímu riziku ohrožení než muži (Dudová, 2013).

Další skupinou jsou osoby označované (podle definice SILC) jako materiálně deprivované, žijící v domácnostech, které z finančních důvodů si nemohu dovolit minimálně čtyři položky z devíti vybraných (barevnou televizi, automatickou pračku, automobil a telefon, pravidelně platit nájemné, půjčky, hypotéku a energie, neočekávaný výdaj ve výši 9 400 Kč, týdenní dovolenou všech členů domácnosti, dostatečně vytápět byt a jíst maso či jeho vegetariánské náhražky alespoň každý druhý den) (MPSV, 2015).

Česká republika prošla po roce 1989 hlubokou transformací, která ovlivnila i oblast bydlení, a to jak z hlediska kvantity, tak i kvality. Výdaje na bydlení zaujímají mezi spotřebními výdaji českých domácností největší podíl a v obrázku 5.3 lze od roku 1990 do roku 2010 pozorovat jejich vzrůstající tendence. Po roce 1989 dochází rovněž k prudkému nárůstu sociální nerovnosti v oblasti příjmů domácností, a to jak mezi typy domácností, tak i mezi regiony a to až o 23–40 % mezi roky 1988 a 1996 a o 4–6 % mezi roky 1996 a 2002 (Mikeszová, 2010).

Obrázek 5.3: Podíl výdajů domácností na bydlení z celkových spotřebních výdajů v České republice, 1990–2015

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

¹³ Ekvivalizovaný disponibilní příjem se vypočítá jako podíl čistého příjmu domácnosti a počtu jejích členů (první dospělé osobě v domácnosti se přiřadí váha 1,0, dalším osobám starším 13 let váha 0,5 a dětem do 13 let váha 0,3) – viz Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025*. S. 148.

Sociologický ústav Akademie věd ČR prováděl v období let 2000 až 2009 analýzu finanční nedostupnosti tržního nájemního bydlení pro jednotlivé typy domácností ve všech krajích České republiky a výsledky ukázaly, že po případném ukončení procesu deregulace nájemného hrozí potenciální finanční nedostupnost bydlení nejen domácnostem částečně či zcela závislým na sociálních dávkách a jednočlenným domácnostem penzistů, ale také domácnostem profesí pomocných dělníků či provozních pracovníků ve službách. Z regionálního hlediska jsou ohroženy tyto domácnosti především v Praze a v Jihomoravském kraji, kde je vysoké tržní nájemné. Problém finanční dostupnosti nájemního bydlení na volném trhu efektivněji řeší od roku 2009 příspěvek na bydlení, neboť vychází ze zvýšené hodnoty normativních nákladů na bydlení.

Podle analýzy mají největší problém pokrýt výdaje domácnosti s dětmi, v nichž má hlava domácnosti nižší vzdělání a pracuje v nižších kategoriích zaměstnání a celkově domácnosti bydlící v nájemním bydlení s tržním nájemným. Velmi rizikové v případě zásadnějších dopadů hospodářské krize na zaměstnanost jsou i domácnosti, které sice nejsou obecně ohroženy finanční nedostupností bydlení, ale splácejí hypoteční úvěr na pořízené vlastní bydlení, a i krátkodobá ztráta zaměstnání může výrazně zhoršit jejich finanční situaci (Mikeszová, 2010). Příspěvek na bydlení pobírají především domácnosti v Praze, Plzni a v regionech s největší nezaměstnaností, k nimž v současné době patří Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský kraj (ČSÚ). V roce 2009 vzrostl počet příjemců dávek v kategorii domácnost se dvěma dospělými členy bez dětí a s jedním dítětem, v Praze v kategorii jednočlenná domácnost. Nárůst příjemců příspěvků na bydlení je spíše důsledkem deregulace nájemného, zvláště u jednočlenné domácnosti důchodců (Mikeszová, 2010).

5.9. Problematika bydlení seniorů

Bytovou nouzí a sociálním vyloučením jsou velice ohroženi senioři, zejména pak ty vyššího věku a především ženy, vdovy, žijící v jednočlenné domácnosti, odkázané na jeden zdroj příjmu – důchod. Další zranitelnou skupinou osob jsou chronicky nemocní senioři a osoby odcházející do předčasného důchodu bez zajištění dalších zdrojů příjmů na stáří. Potřeby seniorů v oblasti bydlení vycházejí z jejich věku a zdravotního stavu. Jednou z nejvýznamnějších potřeb seniorů v oblasti bydlení je potřeba bezpečí, eliminace ohrožení a dosažitelnost zdravotnické pomoci. Naléhavá je rovněž obava z potenciální ztráty soukromí a kontroly nad svým životem. Významná je v seniorském věku problematika snižující se mobility, izolace, pohybové i smyslové bezbariérovosti, možnost sociálních kontaktů a pocit užitečnosti. Vzhledem k převažující nevyhovující kvalitě současných bytů lze předpokládat zvýšenou poptávku seniorů po výstavbě nových sociálních bytů (MPSV, 2015).

Ze sčítání lidu v roce 2011 vyplynulo, že v České republice tvoří domácnosti seniorů jednu pětinu. Většina seniorů (85 %) si přeje zůstat ve stávajícím bytě, o stěhování uvažuje pouze 9 % seniorů. Téměř tři procenta seniorů nad 65 let využívají pobytové sociální služby (ČSÚ, 2012)¹⁴.

¹⁴ Podrobněji je problematika seniorů společně s konkrétními daty za městskou část Praha 7 rozebrána v analytické části práce.

5.10. Bydlení osob se zdravotním postižením

Individuln poŹadavky osob se zdravotním postižením na pŹizpůsoben bytu pŹevŹn vyŹaduj stavební úpravy, coŹ vzhledem k nzkm pŹjmm těchto osob mŹe znamenat jejich ztŹen pŹstup k bydlení. V České republice je výstavba sociálních bytů pro osoby se snŹenou schopností pohybu a orientace od roku 2003 zaměřena na tzv. upraviteln byty splnujc poŹadavky bezbariérového bydlení (MPSV, 2015). Dle analýzy Českého statistického řadu se během šesti let od 2007 do roku 2013 zvyšil počet bezbariérových byt, chráněných byt a počet lŹek/mst v zařízeních sociálních sluŹeb o 26,8 %. Téměř polovina jednotek byla zřízena obcemi (47 %) a druhm největším zřzovatelem byly církve. Naopak o téměř 43 % poklesl počet zařízení zřízovaných státem (ČSÚ, 2015).

6. Odraz populačního vývoje ČR v její bytové politice

Transformace společnosti po roce 1989 způsobila mimo jiné i změny v základních demografických procesech. Změnily se i sociální a ekonomické podmínky pro zakládání a existenci rodin a možnosti seberealizace. Založení rodiny je odkládáno do pozdějšího věku, kdy průměrný věk matky při narození prvního dítěte vzrostl z hodnoty 22,5 let v roce 1989 na věk 28,2 let v roce 2015. Dalším trendem je rostoucí počet nesezdaných soužití. Důsledkem je rychlý pokles sňatků, jež v České republice dosáhl svého minima od roku 1950 a to sice 43 499 sňatků v roce 2013, poté dochází opět k nárůstu na počet 48 191 sňatků v roce 2015 (ČSÚ, 2015). Z pohledu současného sociálního systému byl populační vývoj České republiky nepříznivý, od roku 1995 je přirozená obměna obyvatelstva negativní ovšem tento trend se v roce 2014 obrátil a od té doby je přirozená bilance opět pozitivní (ČSÚ, 2016). Tento trend ještě posiluje rostoucí význam zahraniční migrace, kdy krom roku 2013 je dlouhodobě migrační saldo kladné (ČSÚ, 2016). Klíčovým problémem se stává zrychlující se stárnutí věkové struktury, jehož důsledkem bude růst počtu ekonomicky závislých osob. Nejrychleji rostoucí skupinou jsou lidé nad 80 let, kteří znamenají zvýšené požadavky na rodinnou, sociální a zdravotní péči, což přináší rostoucí nároky na kvantitu a kvalitu veřejných sociálních a zdravotních služeb zaměřených na seniory.

Změny se odrážejí ve struktuře rodin a domácností: v důsledku poklesu sňatečnosti a vysoké rozvodovosti narůstá podíl svobodných a rozvedených osob a klesá podíl lidí žijících v manželství. Podíl úplných rodin se tak v České republice snižoval až do SLDB 2001 na úkor nárůstu podílu domácností jednotlivců a neúplných rodin. Z posledního sčítání v roce 2011 vyplývá, že podíl domácností jednotlivců se na celorepublikové stále zvyšuje (30,3 % v roce 2001 na 32,5 % v roce 2011), a podíl neúplných rodin se snížil přibližně o 3 %. Důsledkem zvyšování počtu domácností jednotlivců je vyšší náročnost na bytovou výstavbu¹⁵, potažmo také zvýšení nákladů na bydlení, kdy tyto náklady hradí pouze samostatné osoby žijící v domácnosti jednotlivců (Potůček, 2005). Dle prognózy počtu a velikosti vybraných typů hospodařících domácností (Habartová a kol., 2014) bude i nadále podíl domácností jednotlivců stoupat (2014).

Poláková (2006) analyzovala odlišné potřeby bydlení v jednotlivých fázích života dospělého jedince, kdy v první fázi řeší mladý člověk bytovou potřebu s cílem osamostatnit se od rodičů. Sílí poptávka po menších, skromněji vybavených bytech nacházejících se vzhledem k finanční dostupnosti v méně atraktivních částech sídel. Odhadnout počet bytů těchto parametrů není jednoduché, neboť není jisté, kolik partnerů bude žít ve společné domácnosti, jaký bude vývoj finanční dostupnosti bydlení. K těmto pohledům do budoucnosti nám mohou pomoci demografické prognózy, ale odhad domácností jednotlivců je poněkud problematičtější, protože se jedná nejen o demografický jev.

Ve druhé fázi, věnované založení rodiny a výchově dětí, je nová bytová poptávka vyvolána potřebami vícečetné domácnosti s dětmi, kdy je poptáváno více větších bytů. Teoreticky náklady na bydlení v tomto období mohou být vyšší než v první a třetí fázi, je za ně však požadován určitý standard a sociální zázemí v okolí bydliště.

¹⁵ Zvýšený počet bytových jednotek.

V poslední seniorské fázi se opět mění bytové potřeby a poptávkovým trendem jsou opět menší byty, ale lépe vybavené a nacházející se v oblastech pokrytých službami. Vyšší náklady na bydlení mohou kromě seniorů pokrývat i veřejné rozpočty různých úrovní. V České republice zatím převažuje neochota seniorů měnit prostředí a trend aktivního stáří se prosazuje pomalu. V západní Evropě jsou naopak významným faktorem na bytovém trhu migrující penzisté stěhující se do zemí s nižšími životními náklady.

Mladí a ekonomicky aktivní lidé migrují do velkoměst. Logická migrace starších lidí z měst a do menších aglomerací však není v současné době v naší společnosti samozřejmostí.

Demografické a sociální trendy by měly být východiskem pro koncepci bytové politiky a potřeb bytové výstavby, což je velice těžko slučitelné s komerční výstavbou, pro kterou není prioritou dostupnost bydlení, ale finanční zisk. Vývoj poptávky po bydlení bude během následujících dvaceti let ovlivněn několika faktory. A to sice rozpadem vícegeneračních domácností, protože trend tohoto typu bydlení není již v dnešní době běžný. Dále bude poptávka po bydlení ovlivněna také nárůstem domácností jednotlivců¹⁶. Demografický vývoj jistě přinese nárůst absolutního počtu starších lidí, jimž bude třeba umožnit odpovídající bydlení se zázemím podporujícím trend aktivního stáří a osobám nad 80 let bude potřeba poskytnout bydlení s odpovídající péčí. Celkově lze tedy zhodnotit, že na vývoji bytové politiky a nárocích na bytovou výstavbu bude mít celková změna počtu obyvatel a změna struktury populace (pokles podílu mladých lidí a nárůst podílu seniorů) nezanedbatelný vliv.

6.1. Vztah mezi bydlením a porodností

Bydlení je ve vztahu k porodnosti obvykle považováno za závisle proměnnou, tzn., že je přizpůsobováno rostoucímu počtu dětí v domácnosti (Kostecký, Vobecká, 2011). Avšak ekonomická analýza vlivu počtu dětí v domácnosti na její spotřební chování, a to včetně výdajů na bydlení, připouští i opačný vztah kauzality, že „*porodnost může být ovlivněna dostupností a cenou bydlení*“ (Becker, 2010, s. 53). Vztah dostupnosti bydlení jako nezávisle proměnné k porodnosti byl převážně prokázán v méně rozvinutých zemích a v zemích se státem regulovaným trhem bydlení, například v Kolumbii, Izraeli, východní Evropě a v bývalém Sovětském svazu, kde bydlení v malých bytech snižovalo úroveň porodnosti v rodinách nižších a středních sociálních vrstev (Kuda, 2010).

Zajímavá je současná situace ve Finsku, kde je vztah bydlení a porodnosti zřejmý: rodiny žijící v rodinných domech vykazovaly vyšší porodnost než páry žijící v bytech. Některé rodiny přizpůsobily bydlení svým reprodukčním plánům a přestěhovaly se do rodinného domu, avšak analýzy prokázala, že bydlení v rodinném domě zvyšovalo i během dalších let po přestěhování pravděpodobnost narození dítěte, což dokazuje tvrzení, že zlepšené podmínky v oblasti bydlení mohou být impulzem k rozhodnutí o početí dítěte (Kuda, Lux, 2010). Porodnost neovlivňuje v oblasti bydlení pouze velikost nebo typ bydlení, ale celkové fungování trhu s bydlením, umožňující pestrý výběr kvalitního bydlení dostupného mladým lidem, a možnost čerpat dostupné

¹⁶ Na celopražské úrovni došlo jenom mezi lety 2001 a 2011 k nárůstu těchto domácností o 24 467 (ČSÚ, 2013).

hypoteční úvěry (Mulder, 2010).

V období celkového zlepšení ekonomické situace v České republice po roce 2000, kdy narůstal HDP a bytová výstavba a docházelo ke snížení inflace a nezaměstnanosti, současně se zvyšovala úroveň plodnosti. Vývoj na trhu bydlení v tomto období byl sice poznamenán rychlým růstem cen bytů, avšak prudce snížené úrokové sazby hypotečních úvěrů umožnily většímu počtu domácností finanční dostupnost vlastnického bydlení (Kostecký, Vobecká, 2011). Nelze však dávat do přímé souvislosti plodnost a dostupnost bydlení, neboť rozhodnutí o narození dítěte logicky nemůže být okamžitou reakcí na změny cen bytů nebo úrokových sazeb hypoték. Navíc mezi rozhodnutím a narozením dítěte je vždy časová prodleva, během níž se mohou výchozí ekonomické parametry významně změnit (Kuda, Lux, 2010).

Regresní analýzou, která byla provedena v rámci projektu *Ovlivňujeme finanční (ne)dostupnost bydlení porodnost v České republice* byl prokázán vliv dostupnosti bydlení na plodnost úrovní okresů, a to v tom smyslu, že ženy žijící v okresech s relativně nižšími cenami vlastnického bydlení mají děti dříve než ženy žijící v okresech s relativně vyššími cenami vlastnického bydlení, kde mají mladí lidé tendenci odložit narození dítěte, nejdříve se finančně zabezpečit a získat dobře placenou práci. Svůj reprodukční proces zahájí až ve vyšším věku a v průměru se jim narodí méně dětí, než je tomu v okresech s lepší finanční dostupností bydlení. Rozdíl v počtu dětí však není až tak významný, jak by bylo možné očekávat, neboť v okresech, kde ženy začnou rodit děti dříve, je statisticky zaznamenána nižší plodnost u žen vyššího věku. Lze však konstatovat, že dostupnost bydlení ovlivňuje načasování narození dítěte, a tím i úroveň plodnosti. Reprodukční chování ovlivňuje i řada dalších faktorů, ke kterým patří úroveň vzdělání žen, ekonomická situace regionu, celospolečenské představy o roli ženy-matky či dostupnost zařízení péče o děti do tří let. Zvýšení dostupnosti bydlení přesto zůstává jedním z rozhodujících faktorů propopulační politiky (Kuda, Lux, 2010).

7. Populační vývoj městské části Praha 7

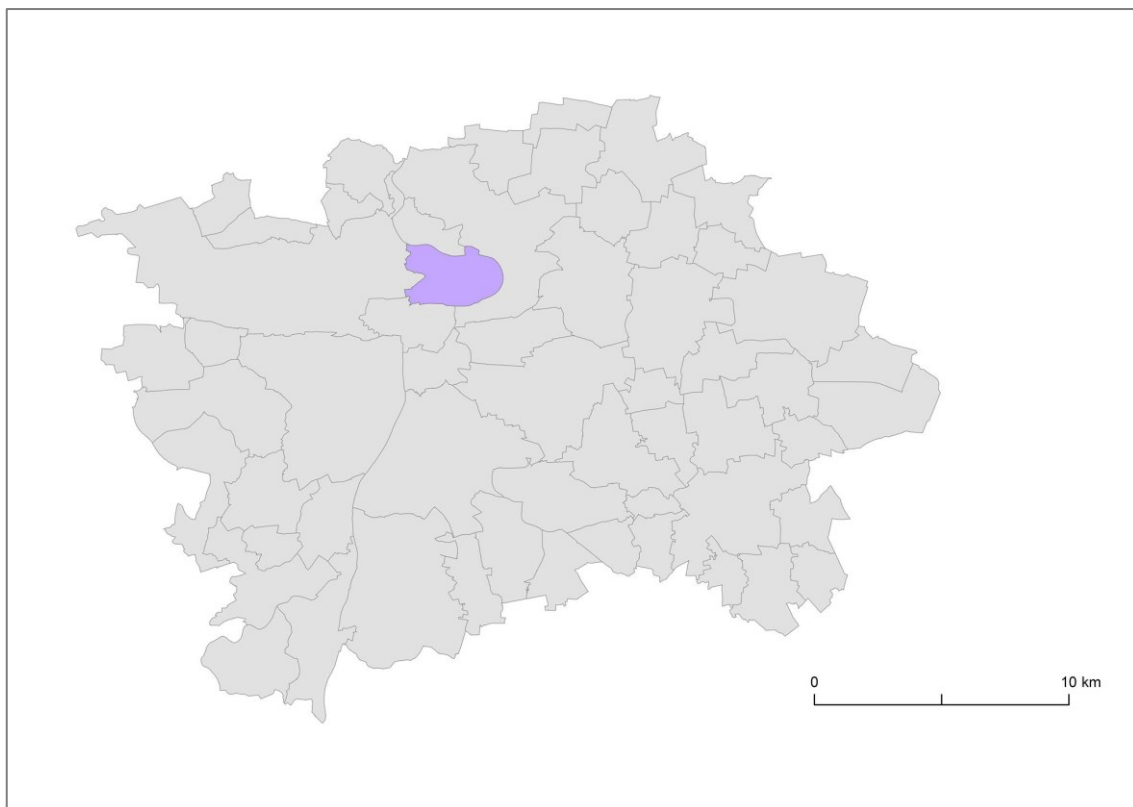
V současné době demografický vývoj České republiky vykazuje zásadní změny týkající se zejména stárnutí populace a je nezbytné tomu přizpůsobit jak celorepublikovou sociální politiku, tak i sociální politiku na nejmenších administrativních územích a včas se připravit a reagovat na nastalou situaci. V této části práce tak nastíním populační vývoj MČ Praha 7 v období 2004–2015 a možné scénáře budoucího vývoje s horizontem do roku 2050. Sestaveny jsou čtyři modelové varianty, které ilustrují, jak by se mohl vyvíjet počet obyvatel MČ a jejich věková struktura, pokud by se parametry populačního vývoje výchozího roku příliš nezměnily, anebo naopak změnily a dosáhly hodnot plodnosti ve skandinávských zemích a naděje dožití při narození by vzrostla, jakožto důsledek pokračování trendu.

7.1. Populační vývoj městské části Praha 7

Jako městský obvod se spádovým centrem v Holešovicích existovala Praha 7 již mezi lety 1949–1960, avšak jako samostatná městská část hlavního města Prahy je Praha 7, rozkládající se severně od historického centra Prahy, zejména na levém břehu Vltavy uznávána od 24. listopadu 1990. Zahrnuje téměř celé katastrální území Holešovice, přibližně jednu polovinu katastru Bubenče a malou část Libně, zasahuje tedy drobně i na pravý břeh Vltavy. Katastrální výměra městské části je 7,14 km², hustota zalidnění dosahuje hodnoty 6047 obyvatel k 31. 12. 2015 na kilometr čtvereční (opět k 31.12.2015) (ČSÚ, 2016).

Do konce roku 1991 patřila k Praze 7 také část katastrálního území Troja. Tato část se však od 1. ledna 1992 osamostatnila a vytvořila samostatnou, 56. městskou část, Praha-Troja. Polohu městské části v rámci hlavního města Prahy lze vidět v obrázku 7.1. Starostou je od roku 2014 Mgr. Jan Čížinský.

Obrázek 7.1: Mapa hlavního města Prahy, 2017

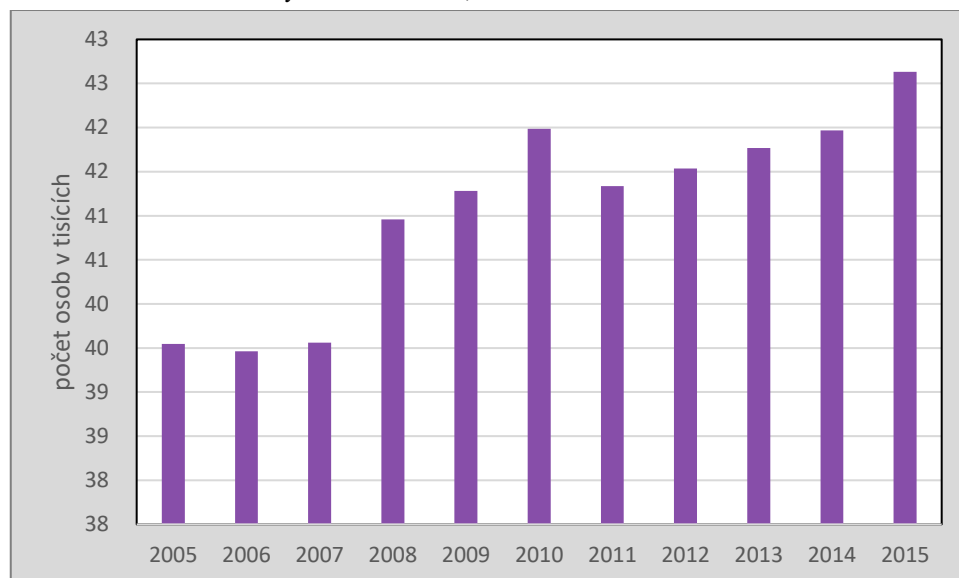

Poznámka: zvýrazněna je zde městská část Praha 7

Zdroj: arcdata.cz, vlastní zpracování

Střední stav obyvatelstva k 1. 7. 2015 na území městské části činil 42632 osob, z čehož nejvyšší podíl zaujímá věková kategorie ve věku 15–64 let a to sice 69,3 %, dětská složka (0–14 let) činí 14,6 % a podíl seniorů ve věku 65+ je 16,1 %. Průměrný věk obyvatel je 40,7 let. V roce 2015 dosahoval přirozený přírůstek hodnoty 244 a migrační saldo 277, celkový přírůstek je tedy ovlivněn oběma složkami přibližně stejně a činil 521 osob.

Obrázek 7.2: Střední stav obyvatel MČ Praha 7, 2005–2015

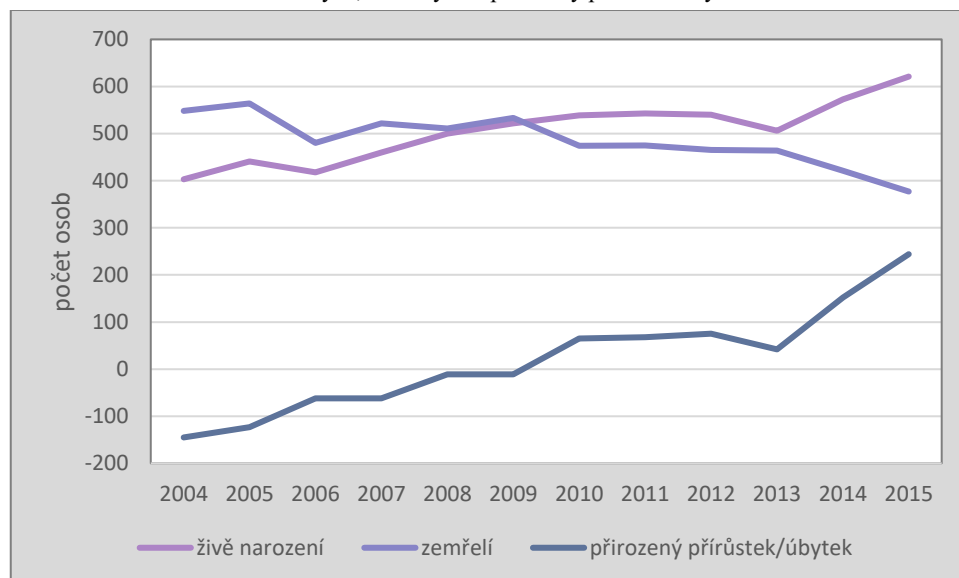
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Pokud se podíváme na změnu počtu obyvatel městské části Praha 7 od roku 2005 do roku 2015, je zřejmé, že celkový přírůstek byl kladný, konkrétně se jedná o změnu z 39 547 na 42 632 obyvatel, jedná se tedy o přírůstek 3 085 obyvatel. K drobným propadům došlo jen mezi roky 2005 a 2006 a podruhé mezi roky 2010 a 2011 jinak je trend rostoucí. I nadále lze předpokládat populační růst této městské části zajištěný především migrací, a to díky probíhající výstavbě.

Počet živě narozených se zvýšil od roku 2004 z počtu 403 dětí na 621 v roce 2015 a celé studované období 2004–2015 mají tyto hodnoty rostoucí tendenci. Naopak počet zemřelých osob se během sledovaného období snížil, i když pokles nebyl zcela rovnoměrný. Z počátečního počtu 548 zemřelých osob za rok 2004 však došlo ke změně na 377 osob v roce 2015. V roce 2008 a 2009 se počet živě narozených a zemřelých osob téměř rovná, v následujících letech se však křivky opět rozbíhají. V těchto letech dosahuje přirozený úbytek pouze 11 osob, od roku 2010 je přirozený pohyb obyvatelstva kladný. Celkový přirozený přírůstek, respektive zprvu úbytek, se změnil ze záporné hodnoty -145 osob (2004) na hodnotu 244 (2015), což zřejmě souvisí s celkovým omlazením populace na území tohoto administrativního celku¹⁷.

¹⁷ Všechny tyto skutečnosti jsou zobrazeny v obrázku 7.3.

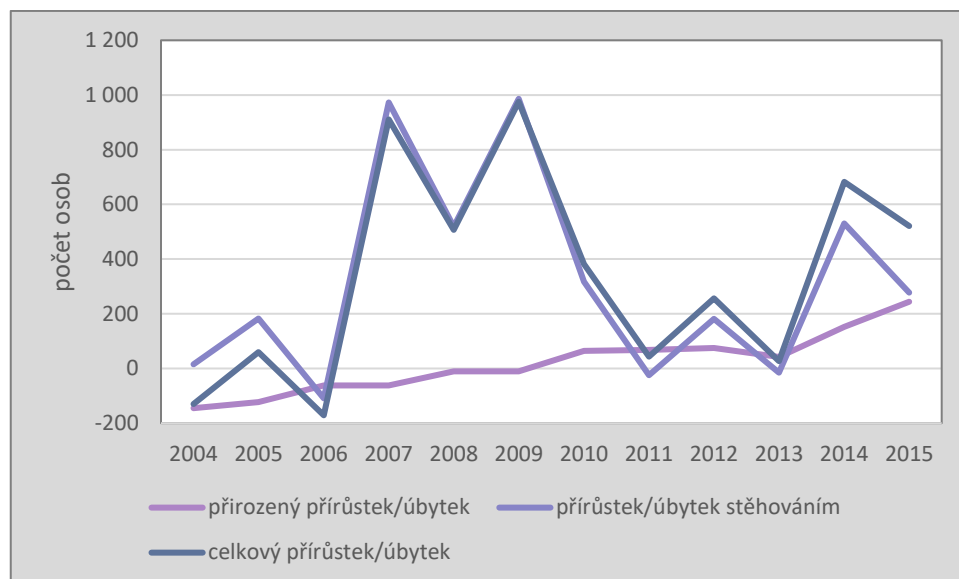
Obrázek 7.3: Počet živě narozených, zemřelých a přirozený přírůstek/úbytek na území MČ Praha 7, 2004–2015

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

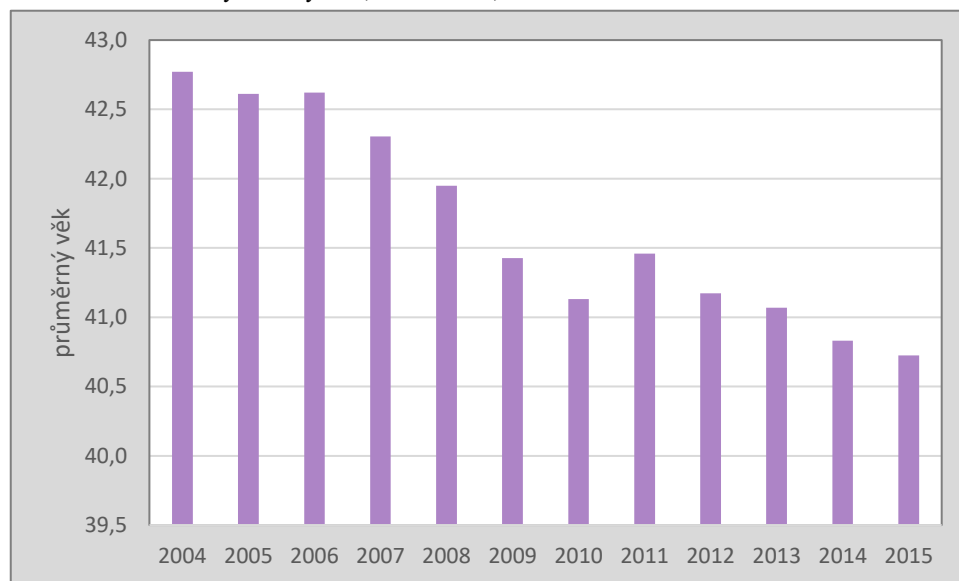
Z dat Českého statistického úřadu, která jsou zobrazena v obrázku 7.4, lze pozorovat silný vliv migračního salda, které se během sledovaného období dostane do záporných hodnot pouze ve třech případech, a to sice v letech 2006, 2011 a 2013. Ani během těchto let, neklesá migrační saldo do výrazně nízkých hodnot, minimem je hodnota -177 právě v roce 2006. Oproti tomu kladné hodnoty se ve svých extrémech přibližují počtu 1 000 osob. Oproti tomu přirozená měna MČ Praha 7 v období 2004–2015 se poprvé dostala do kladných hodnot až v roce 2010. Celkové saldo ve studovaném období důsledně kopíruje křivku migračního salda, které tedy celkový populační vývoj ovlivňuje výrazněji. Zatímco přirozená měna se mezi roky 2004 až 2015 pohybuje v hodnotách několika desítek, migrační saldo v řádech stovek. Je zde také zřejmý rozdíl mezi přirozeným procesem reprodukce a migrací, která jakožto proces umělý má tendenci více kolísat, což je děje právě v případě této městské části, zatímco přirozený přírůstek, respektive úbytek se zvyšuje pomaleji ale rovnoměrně. V roce 2015 ukazatel jak přirozené měny, tak změny dané migrací schází na téměř stejné hodnotě, 244 osob přibylo díky demografické reprodukci, 277 díky migraci.

Obrázek 7.4: Přirozený přírůstek/úbytek, přírůstek/úbytek stěhováním a celkový přírůstek/úbytek, MČ Praha 7, 2004–2015

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování,

Obrázek 7.5: Průměrný věk obyvatel, MČ Praha 7, 2004–2015

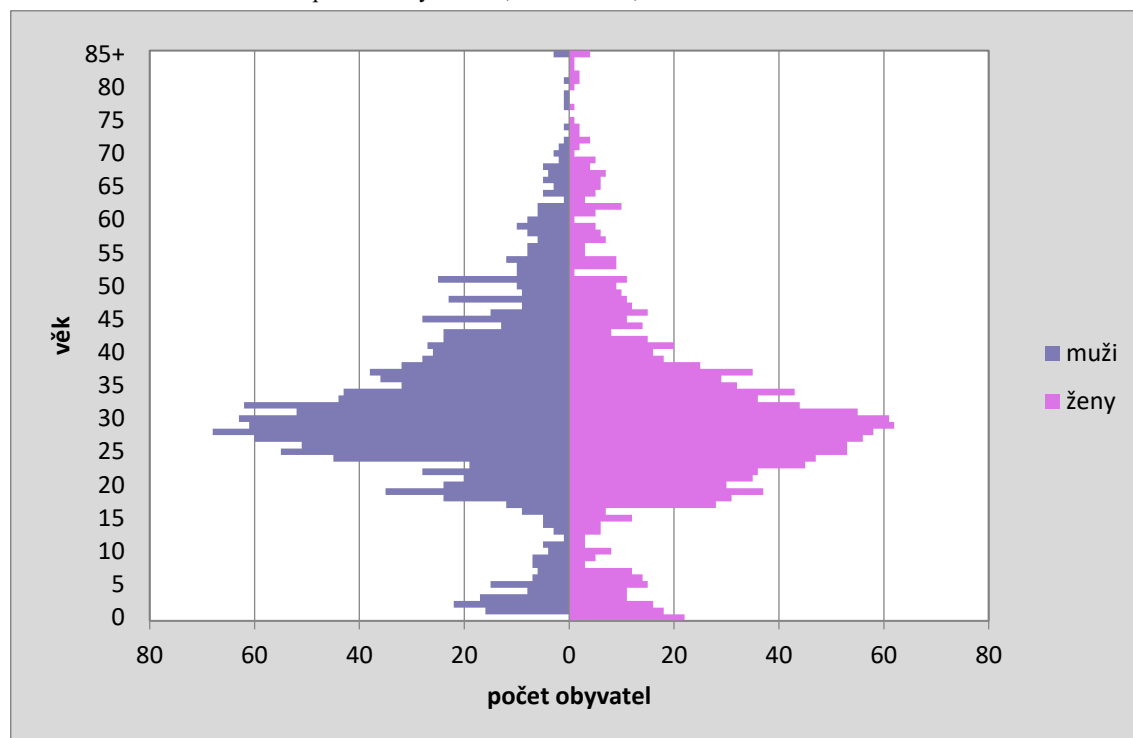

Zdroj: ČSÚ

Pokud se detailněji zaměříme na průměrný věk obyvatel Městské části Prahy 7, vidíme, že jeho průměrná hodnota v rozmezí let 2004 a 2015 klesá (obrázek 7.5), což se jeví z demografického hlediska pro městskou část jako pozitivní jev. Pouze mezi lety 2010 a 2011 lze pozorovat mírný nárůst v řádech desetin roku. Můžeme tedy konstatovat, že průměrný věk obyvatel se v tomto období snížil o více než dva roky. Vzhledem k charakteru této městské části, která se stává v současné době velice lukrativní pro mladé obyvatele a velkému nárůstu dokončených bytů na tomto administrativním území, je nezbytné věnovat pozornost migračnímu saldu, které znázorňuje rozdíl mezi počtem přistěhovalými a vystěhovalými obyvateli v námi zkoumaném území a které průměrný věk do jisté míry ovlivňuje.

Je zřejmé, že hodnoty migračního salda (obrázek 7.4) jsou velice kolísavé, zejména v letech 2007 a 2009. Můžeme se domnívat, že tento výkyv může být důsledek vysokého počtu dokončených a zkolaudovaných bytů v letech 2006 a 2008¹⁸. Na druhou stranu, jak již bylo dříve řečeno, během celého pozorovaného období sahá migrační saldo do záporných hodnot pouze ve třech případech, a to sice v letech 2006, 2011 a 2013. I přes to, že přirozená měna obyvatel nabývala záporných hodnot, průměrný věk klesá. Lze tedy odhadnout, že právě věková struktura přistěhovaných osob se podílí na snižování průměrného věku obyvatel městské části.

Obrázek 7.6: Věková struktura přistěhovaných osob, MČ Praha 7, 2015

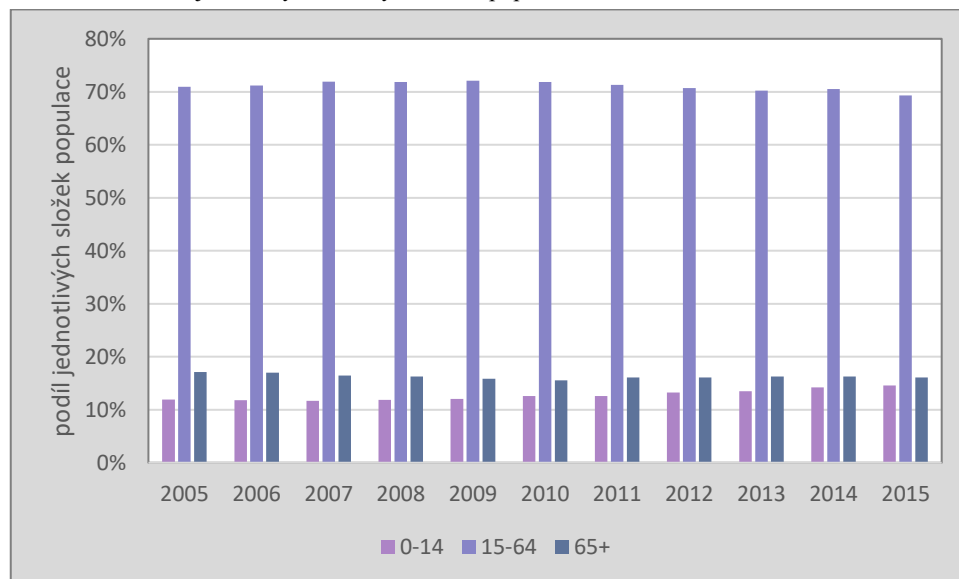
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Výše diskutované skutečnosti lze potvrdit při pohledu na data, která jsou zobrazena v obrázku 7.6, kde je graficky znázorněna věková struktura obyvatel, kteří se přistěhovali do MČ Praha 7 v roce 2015. Tento rok, jakožto nejnovější, za který byla data poskytnuta, se jeví pro toto porovnání vhodný, protože migrační saldo tento rok nedosahuje extrémních kladných ani záporných hodnot. Průměr migračního salda ve sledovaném období, tj. od roku 2004 do 2015 je 319, hodnota z roku 2015 je 277, což se přibližuje právě průměru. Data tedy potvrzují fakt, že přistěhované osoby se nachází zejména ve věku od 20 do 45 let. Tito lidé, s sebou přinášejí, zřejmě jako součást domácností také nejmladší složku populace, a to sice ve věku 0–6 let. Nejvíce přistěhovaných osob je kolem věku 28 let, poté se počty přistěhovaných osob lehce snižují přibližně do věku zmíněných 45 let, osoby v důchodovém věku se na území městské části stěhují

¹⁸ Bytové výstavbě a bytové situaci na tomto území obecně se věnuje kapitola 6.3.

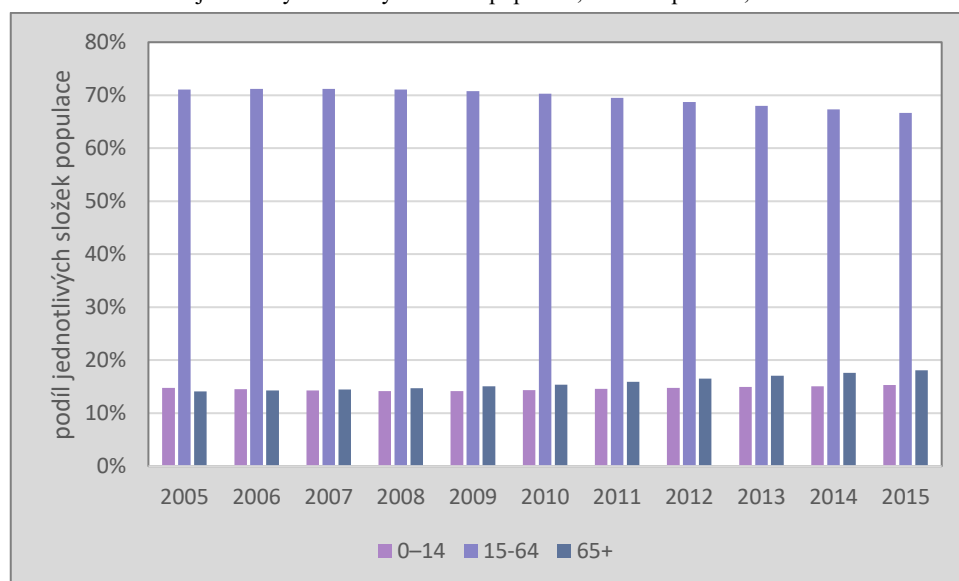
výjimečně. Při hodnocení migrace, zejména na takto malém území je třeba brát v potaz, že ne každá migrace je administrativně zachycena¹⁹.

Obrázek 7.7: Podíl jednotlivých věkových složek populace, MČ Praha 7, 2005–2015

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Obrázek 7.8: Podíl jednotlivých věkových složek populace, Česká republika, 2005–2015

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Bližší pohled na věkovou strukturu obyvatelstva Prahy 7 nám prozradí, že nejvyšší podíl očekávaně tvoří obyvatelé ekonomicky aktivní, ve věku 15–64 let. Od roku 2005 do roku 2015 se tento podíl drží s drobnými výkyvy lehce nad hodnotou 70 %. Pod hodnotu 70 % se podíl dostává pouze v posledním sledovaném roce. V obrázcích 7.7 a 7.8 můžeme sledovat rozdílnost vývoje toho to ukazatele v porovnání s Českou republikou, kde hodnoty méně než 70 % dosáhl

¹⁹ Mnoho osob si nechává trvalé bydliště mimo svůj obvyklý pobyt, zvláště pokud neplánují zůstat trvale (např. studenti).

tento podíl již v roce 2011 a celé sledované období podíl ekonomicky aktivních obyvatel pomalu klesá. Socio-ekonomická situace městské části je tak v porovnání s Českou republikou výhodnější, ne však ale zásadně. Lze se ale domnívat, že tento rozdíl se bude v následujících letech zvětšovat a podíl ekonomicky aktivních obyvatel se bude na celorepublikové úrovni snižovat rychleji vzhledem k mladší populaci a nižšímu průměrnému věku obyvatel na území MČ Prahy 7 oproti České republice. Městská část Praha 7, vzhledem k tomu o jak malé území se jedná, má větší pravděpodobnost tento trend zpomalit či jinak ovlivnit, ovšem pokud tak bude chtít a učiní pro to potřebné kroky.

7.2. Domácnosti

Detailní pohled na strukturu domácností na zkoumaném území nám může do jisté míry nastínit sociologickou a částečně i ekonomickou situaci této skupiny obyvatel. Ke sběru dat týkajících se domácností dochází při sčítání lidu, domů a bytů, nejnovější dostupná data tedy pocházejí z roku 2011.

Dle sčítání lidu, domů a bytů se na území městské části nachází 19 034 bytových a 19 748 hospodařících domácností (tabulka 7.1). V obou skupinách tvoří největší skupinu domácnosti pouze s jedním členem, což je v případě hospodařících domácností přibližně 43 %. V porovnání s celorepublikovým podílem, který je přibližně 32 %, se jedná o relativně vysokou hodnotu. Druhé místo zauímají domácnosti se dvěma členy a dále pak čím méně je členů v domácnosti, tím se snižuje i podíl těchto domácností na celkovém počtu domácností v Městské části Praha 7. Pokud ale porovnáme početní zastoupení jednotlivých kategorií hospodařících domácností (domácností jednotlivců, rodinných domácností a vícečlenných nerodinných domácností) jsou nejpočetnější skupinou rodinné domácnosti s absolutním počtem 9 060, což je přibližně 46 %. Tento absolutní nejvyšší počet je ale rozdroben do domácností o dvou a více členech a proto je, jak je již zmíněno výše, nejvíce hospodařících domácností právě s jedním členem.

Dalším rozdílem oproti celorepublikovému průměru je počet vícečlenných nerodinných domácností, kdy se na území městské části nachází 2 128 těchto domácností, což je přibližně 11 % všech hospodařících domácností na tomto území, zatímco na území celé republiky je tato hodnota pouze 5 %. Na základě těchto čísel se můžeme domnívat, že trend spolubydlení je výhodný a je zde potřeba sdílet náklady na bydlení, které jsou obecně v Praze výrazně vyšší než v jiných městech České republiky.

Pokud se na hospodařící domácnosti podíváme z rodinného pohledu, nejvyšší zastoupení mají dle očekávání domácnosti, ve kterých pobývá pouze jedna rodina. Z celkového počtu rodinných domácností 9 060 je to 8 969. Těch, které jsou tvořené dvěma a více rodinami, je tedy pouze 91. Mezi úplnými rodina má majoritní zastoupení rodina bez závislých dětí, 62 %. V porovnání s Českou republikou, kde podíl těchto rodin je 58 %, zde není zásadní rozdíl. Podíl neúplných rodin na celkovém počtu hospodařících domácností je 13 % a nedochází k odchýlení od celorepublikového průměru. Lze teda soudit, že na území městské části nedochází k sociální deprivaci, která by vedla k výraznému shlukování těchto rodin. V kategorii neúplných rodin, mají výraznou početní převahu ty, v jejichž čele stojí žena. Toto číslo je více než čtyřikrát vyšší než

počet neúplných domácností s mužem v čele. Celorepubliková data dosahují velmi podobného poměru (ČSÚ, 2011).

Tabulka 7.1: Počty domácností a v nich žijících počty osob, městská část Praha 7, 2011

Typ domácnosti		Domácnosti celkem	v tom podle počtu členů domácnosti				
			1	2	3	4	5 a více
Bytové domácnosti celkem		19 034	7 906	5 723	2 915	1 730	760
Hospodařící domácnosti celkem		19 748	8 560	5 937	2 956	1 698	597
domácnosti jednotlivců		8 560	8 560	x	x	x	x
vícečlenné nerodinné domácnosti		2 128	x	1 309	424	194	201
rodinné domácnosti		9 060	x	4 628	2 532	1 504	396
tvořené 1 rodinou		8 969	x	4 628	2 532	1 468	341
úplné rodiny celkem		6 435	x	2 991	1 855	1 303	286
v tom	úplná rodina bez závislých dětí	4 021	x	2 991	791	200	39
	úplná rodina se závislými dětmi	2 414	x	x	1 064	1 103	247
neúplné rodiny celkem		2 534	x	1 637	677	165	55
v tom	neúplná rodina v čele muž	458	x	292	128	30	8
	neúplná rodina v čele žena	2 076	x	1 345	549	135	47
tvořené 2 a více rodinami		91	x	x	x	36	55

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

7.3. Situace seniorů

Demografické stárnutí populace se v současné době týká všech vyspělých států a je jednou z nejdiskutovanějších otázek v oblasti veřejné sféry. Počátky této společenské transformace jsou úzce spojeny s šířením demografické revoluce, která se vyznačuje snižováním měr plodnosti a úmrtnosti, snižováním kojenecké úmrtnosti a prodlužováním naděje dožití při narození. Tyto skutečnosti měly za následek výrazné změny ve věkové struktuře (Pavlík a kol., 1986). Proces demografické revoluce byl v demograficky vyspělých zemích ukončený nejpозději v polovině 20. století. Od poloviny 60. let 20. století lze pozorovat další demografický jev, který má zásadní vliv na vývoj věkové struktury obyvatelstva, a to sice druhý demografický přechod (Van De Kaa, 1987), který se projevoval odsouváním mateřství do pozdějšího věku, různorodosti partnerských forem soužití a poklesem úrovně plodnosti pod míru prosté reprodukce, což znamená, že není zaručena obnova populace přirozenou měnou. Tyto skutečnosti spolu se stále se zlepšujícími životními podmínkami a zlepšením úmrtnostních poměrů vedou k intenzivnějšímu procesu

demografického stárnutí (Kalibová, 1997). Konkrétně v České republice započal druhý demografický přechod na počátku 90. let 20. století²⁰.

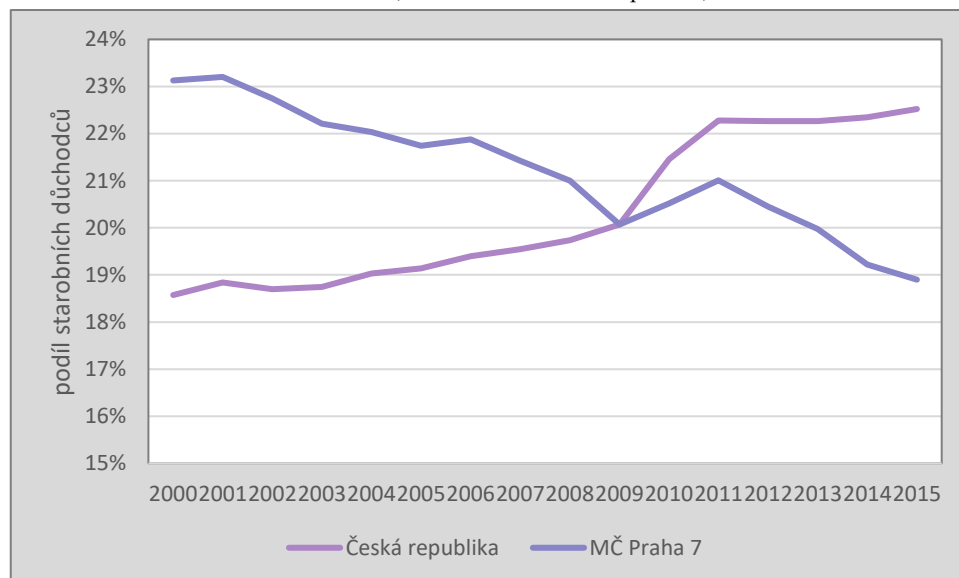
Je tedy nevyhnutelné a zřejmé, že se bude podíl starších osob celorepublikově znatelně zvyšovat, což se dotýká mnoho sfér sociálního a ekonomického vývoje. Demografické stárnutí je společensky vnímáno negativně, zejména z ekonomického hlediska, a je ve stávajících systémech hospodářských politik spojené se zvýšenými náklady na sociální zabezpečení a zdravotní péči. Společnost má také obavy z ekonomické udržitelnosti situace, kdy, jak jsem již zmiňovala výše, podíl osob ekonomicky aktivních klesá a prostředků na financování důchodového systému založeného na průběžném financování je méně. Dalším předpokladem je také to, že budoucí senioři budou stále vzdělanější, budou mít vyšší nároky na životní úroveň a budou chtít zbytek svého života prožít v rámci možností aktivně. (Rychtařiková, 2002).

Tento vývoj má vliv nejen na celosvětové a celorepublikové úrovni, ale dotýká se i menších území jako je právě městská část Praha 7 a dokonce proniká i soukromé sféry a může ovlivňovat osobní vztahy v rodině. Rodina, která pečuje o jednoho či více seniorů je zatížena ve většině případů jak finančně, časově, tak psychicky, i když toto jsou úvahy týkající se individuálně každé rodiny a jejích vztahů. Je však společenskou povinností rodiny zajistit seniorům potřebný komfort a pocit důstojnosti až do poslední chvíle.

Pokud se zaměříme na podíl starobních důchodců na celkovém počtu obyvatel a porovnáme hodnoty pro městskou část Praha 7 a Českou republiku, pak je protichůdný trend v hodnotách patrný (obrázek 7.9). Během pozorovaného období mezi lety 2000 a 2015 se hodnoty za Českou republiku postupně zvyšovaly, a to sice z hodnoty 18,6 % (2000) na 22,5 % v roce 2015. Výraznější růst lze pozorovat mezi lety 2009 a 2011. Tento jev může být způsobený přechodem generace narozené v poválečném období do seniorského věku 65+. Na území městské části je trend zcela opačný a podíl seniorů klesá. V roce 2000 byl podíl starobních důchodců 23,1 %, zatímco v roce 2015 podíl odpovídal 18,9 %. To je zřejmě spojeno s trendem omlazení této městské části. Klesá průměrný věk a to zejména kvůli migraci.. Svůj podíl by mohl mít také fakt, že původní obyvatelé postupně vymírají a nově zejména migrací nabytí obyvatelé jsou mladší obyvatelé. Tyto skutečnosti jsou pro městskou část pozitivní, protože není tolik zatížena nejstarší složkou obyvatelstva. ,

²⁰ Tento proces se týká také rozvojových zemí, kde probíhá sice později ale o to rychleji, lze tak zhodnotit, že se jedná o celosvětový problém, který se bude dále prohlubovat

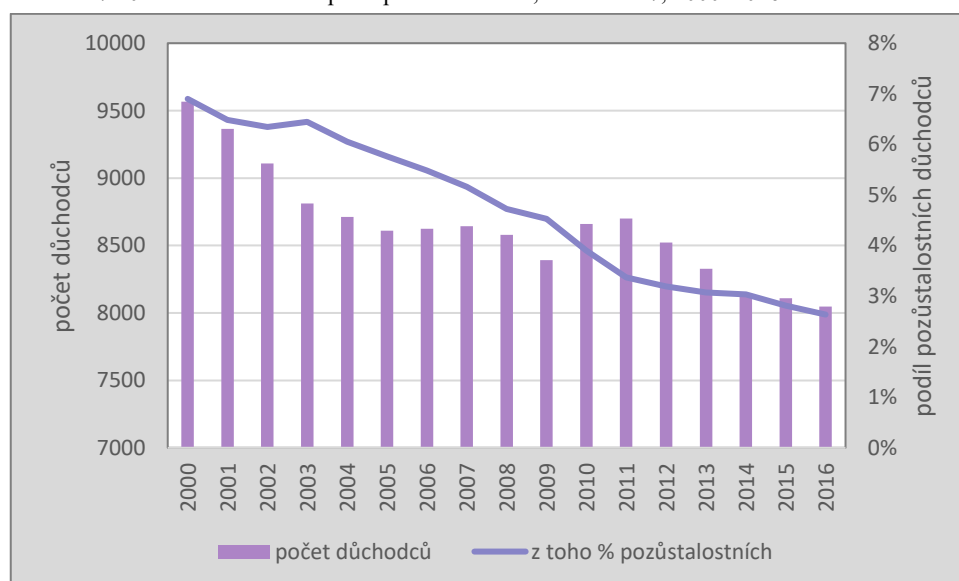
Obrázek 7.9: Podíl starobních důchodců, MČ Praha 7 a Česká republika, 2000–2015

Zdroj: ČSSZ, vlastní zpracování

Další pozitivní zprávou pro městskou část, kterou lze číst z dat České správy sociálního zabezpečení, je fakt, že mezi lety 2000 a 2016 se snížil počet pozůstalostních důchodců, což je skupina, která má výrazně znevýhodněnou situaci na trhu s byty. Došlo k poklesu v absolutních hodnotách z 660 osob na 212, v procentuálním vyjádření došlo ke snížení z 7 % na 2,6 % (obrázek 7.10). Tato skupina obyvatel disponuje pouze jedním příjmem a jejich finanční situace zpravidla bývá složitá, nehledě na fakt, že se jedná o skupinu osob, která se z psychického hlediska může cítit osaměle. Je tedy třeba věnovat těmto osobám speciální péči. Lze předpokládat, že tento pokles je opět spojen u úbytkem seniorské složky populace na tomto území, který je také zřejmý z dat znázorněných v grafu, kde došlo k poklesu z počtu 9 567 starobních důchodců v roce 2000 na 8 047 v roce 2016.

Obrázek 7.10: Počet důchodců a podíl pozůstalostních, MČ Praha 7, 2000–2016

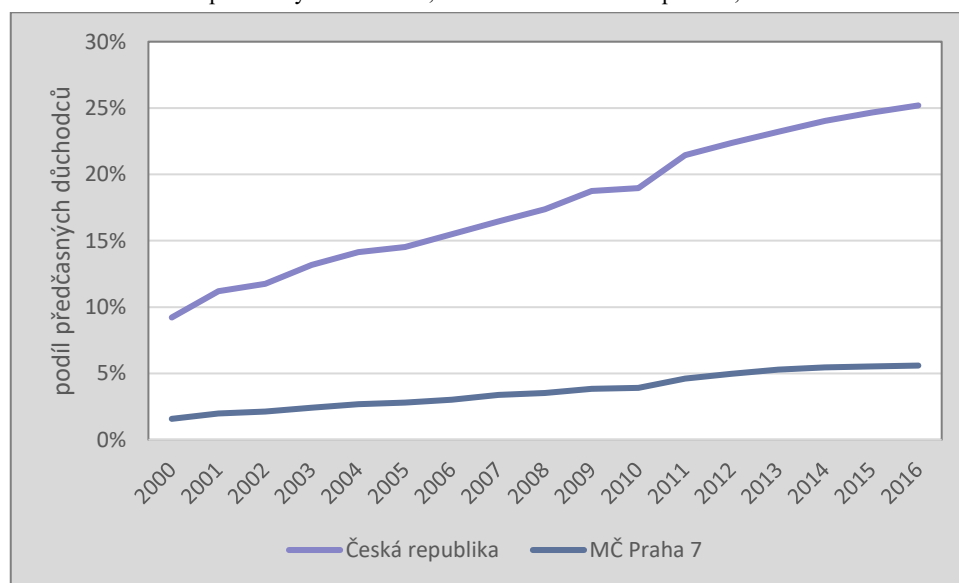
Zdroj: ČSSZ, vlastní zpracování

Následující graficky vyjádřená data (obrázek 7.11) by nám pomohla pomoci nahlédnout do situace seniorů, co se týká podílu osob, které odešly do předčasného důchodu. Tento podíl se po celé sledované období od roku 2000 do 2016 zvyšuje s tím rozdílem, že nárůst je rychlejší na celorepublikové úrovni, zatímco na území námi sledované městské části není tak razantní. Na konci sledovaného období dosahuje podíl za Českou republiku hodnot přibližně 25 %, což znamená, že od roku 2000 se tato hodnota ztrojnásobila, na území městské části je to pouze 5,6 %. Růst nezpomalil ani tzv. malá důchodová reforma platná od roku 2012, která penalizuje osoby, které se rozhodly odejít do předčasného důchodu, a to sice krácením dávky, které je tím přísnější, čím dříve je odchod.

Obecně lze říci, že důvody předčasného odchodu do důchodu jsou: ztráta zaměstnání v předdůchodovém věku, kdy je vyhlídka na získání dalšího zaměstnání nejistá, dalším důvodem je ztráta životního elánu nebo zhoršení zdravotního stavu, neposledním důvodem může být potřeba trávit více času se svou rodinou, pečovat o své blízké či se starat o vnoučata.

Útěchou v této situaci může být fakt, že se také zvyšuje počet seniorů, kteří se podílejí na vysoké zaměstnanosti České republiky. Podle Českého statistického úřadu ve zprávě z roku 2016 se v průběhu dvaceti let zvýšil počet pracujících seniorů o 188 tisíc a v roce 2015 dosáhl tento údaj hodnoty 256 tisíc, přičemž mezi důchodci převažují důchodci v řádném starobním důchodu.

Obrázek 7.11: Podíl předčasných důchodců, MČ Praha 7 a Česká republika, 2000–2016

Zdroj: ČSSZ, vlastní zpracování

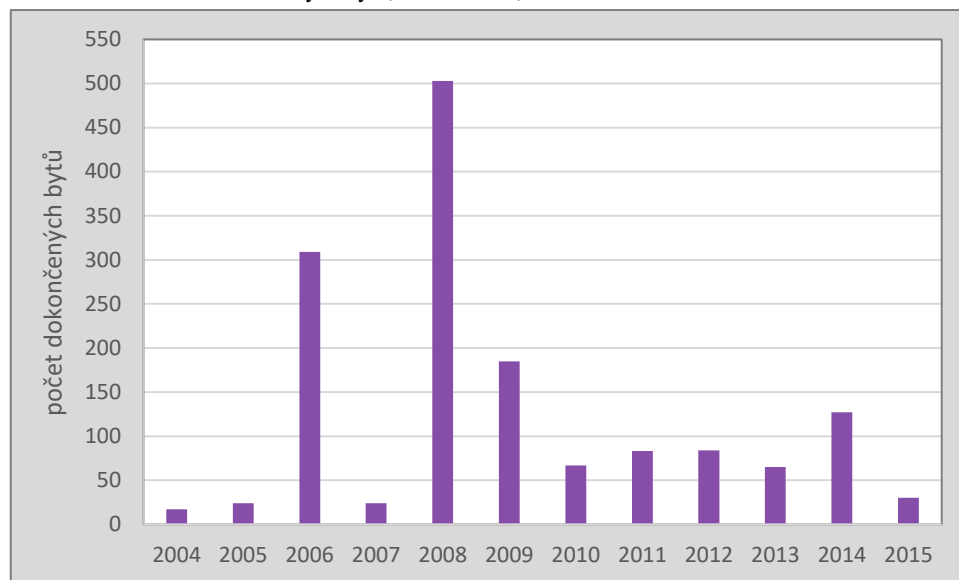
7.4. Bytová výstavba

Bytová výstavba by teoreticky měla reagovat na populační vývoj. Můžeme ale předpokládat, že na takto malém území, jako je MČ Praha 7 tento proces probíhá obráceně a počet dokončených bytů ovlivňuje populaci, která se navyšuje migrací. Právě proto je nezbytné ji zde zmínit.

Při pohledu na bytovou výstavbu na území městské části Praha 7 lze pozorovat nekontinuální vývoj (obrázek 7.12). Zatímco ve většině pozorovaných let je počet dokončených bytů v řádech

desítek, v letech 2006, 2008, 2009 a 2014 překračuje ukazatel hodnotu 100. Ve zmiňovaném roce 2008 je výstavba rekordní a dosahuje hodnoty 503 dokončených bytů. Tento fakt je zřejmě dán tím, že docházelo k výstavbě větších obytných celků, které byly dokončeny ve stejnou dobu, vždy v jeden rok. Takže spíše než o přirozený a na sebe navazující vývoj odpovídající potřebám se kvůli lukrativitě území jedná o iniciativu investorů.

Obrázek 7.12: Počet dokončených bytů, MČ Praha 7, 2004–2015

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Další plánovaná bytová výstavba se očekává na území mezi ulicemi Bubenečská, Za Viaduktem, Argentinská a Železničářů. Městská část, ale zatím nemá v plánu konkrétní projekty pro toto území.

Ze sčítání lidí, domů a bytů 2011 vyplývá, že v současné době se na území městské části Praha 7 nachází celkem 1 491 domů z toho 1 461 domů obydlených. V těchto domech se nachází 19 034 obydlených bytů, z toho jich je pouze 26 v rodinných domech, zbytek se nachází v domech bytových. Průměrná obytná plocha bytu je 57 m², nejvíce bytů má 2 obytné místnosti a to sice 5 041 bytů, těsně následují byty se třemi obytnými místnostmi, a to v počtu 4 908. Zajímavý je fakt, že nejvíce bytů je obydleno pouze s jednou osobou, téměř 42 %. Tento podíl pak dále klesá s rostoucím počtem osob v bytě. Většina bytů spadá dle právního hlediska dle důvodu užívání do kategorie nájemních bytů a to sice 45 %, následují byty v osobním vlastnictví, těch se na zkoumaném území nachází přibližně 24 % a pouze 14 % je bytů družstevních.

7.5. Varianty sociálního bydlení na Praze 7

Specifická je také situace kolem bytové politiky a seniorů, protože jejich potřeby jsou velice individuální a těžko předvídatelné. Z mnoha výzkumů plyne, že pro starší osoby je důležité zůstat v prostředí, na které jsou zvyklé a ani v případě ztráty soběstačnosti trvale neopouštět svůj dosavadní domov a zachovat si tak soukromí a aspoň částečnou nezávislost. Proti tomu stojí

situace, kdy jsou senioři často nevhodně a předčasně umístěni do institucionální péče. Právě v těchto případech je zapotřebí pomoc rodiny (MPSV, 2006).

Problematická je také situace neúplných rodin, kdy se jeden z rodičů ocitl v situaci, kdy se pro něj stává bydlení nepřiměřeně finančně náročné nebo přímo nedostupné. Dalším problémem týkající se této skupiny obyvatel bývá mimo finanční stránky také stránka sociální. Často se jedná o osoby bez návyků nutných v běžném životě a zodpovědnosti, což činí situaci ještě náročnější.

Konkrétně městská část Praha 7 řeší situaci seniorů a jiných sociálně slabých osob několika případy rozvedenými níže.

7.5.1. Byty zvláštního určení v domech s pečovatelskou službou

Byty zvláštního určení v domech s pečovatelskou službou jsou určeny osobám s trvalým bydlištěm v městské části Praha 7, které již nejsou schopny samostatnosti ať už z důvodu stáří či tělesného postižení. Pečovatelské centrum Praha 7 zajišťuje bydlení v následujících domovech: Kamenická 40 (14 bytů), U Studánky 15 (23 bytů), Bubenská 37 (11 bytů), Tusarova 42 (72 bytů). V posledním případě se jedná o dům pro seniory.

Každá osoba, která se přihlásí do tohoto systému bydlení má k dispozici garsoniérů s veškerým hygienickým zázemím. Obyvatelé mohou využívat přímého kontaktu s pracovníky, kteří zajišťují v místě sociální služby. Je tedy snazší a rychlejší řešit nastalé nenadálé situace týkající se především změny zdravotního stavu. Další výhodou této formy bydlení je možnost využití společenských prostor (klub seniorů, besedy, bohoslužby, přednášky, zájmové kroužky apod.). Smlouva je v těchto zařízeních uzavírána na dobu neurčitou. Tento typ bydlení je tedy vhodný zejména pro starší nebo hendikepované osoby, které jsou nějakým způsobem odkázány na pomoc druhých, ale chtějí si zachovat určitou míru samostatnosti a soukromí. Postup získávání těchto městských bytů je popsán níže v kapitole 9.

7.5.2. Azylové domy

Na území městské části Prahy 7 se nachází dva azylové domy. Prvním je Centrum sociálních služeb Bohuslava Bureše, který se nachází na adrese Tusarova 1271/60, spadá pod Armádu spásy a slouží jako azylový dům, noclehárna a nízkoprahové denní centrum. Posláním azylového domu je poskytnout ženám a mužům bez přístřeší ubytování na přechodnou dobu a podporovat je v samostatnosti a podpořit je, aby se v budoucnosti mohli začlenit do společnosti. Žadatel o tuto službu musí být starší 18 let, musí být soběstačný a mít zájem se aktivně podílet na řešení své tíživé situace. Další službou, kterou toto centrum nabízí, je noclehárna. Její funkce je podobná jako azylový dům, funguje však na základě krátkodobého pobytu. Zájemci, je poskytnuto přenocování a umožnění hygieny. Tato služba je také spojena se sociálním poradenstvím, které se snaží motivovat a podporovat osoby k řešení své nepříznivé situace. Třetí složkou této organizace je nízkoprahové denní centrum, které funguje na bázi sociálního poradenství, ambulantního ošetření, poskytnutí podmínek pro osobní hygienu a poskytnutí stravy a ošacení. Centrum je mimo jiné realizováno za finanční podpory městské části Praha 7.

Centrum sociálních služeb poskytlo pouze základní údaje za rok 2016, které můžeme vidět v tabulce 7.2. Za překvapující lze považovat to, že průměrný věk obyvatel centra se pohybuje

lehce nad 50 let. Celkem bylo během loňského roku podáno 567 žádostí, z toho 5 bylo nutné odmítnout, protože nepatřili do cílové skupiny či ze zdravotních důvodů a nesoběstačnosti. Celkový počet osob, které toto zařízení navštívili, byl 247 osob. Lze tedy předpokládat, že některé osoby navštívily, či alespoň podaly žádost během roku toto více než jednou. Průměrnou dobu pobytu odhaduje p. Králová, jakožto vedoucí přímé práce AD, na tři čtvrtě roku.

Tabulka 7-2: Vytíženost a průměrný věk klientů Centra sociálních služeb B. Bureše, 2016

	muži	ženy	celkem
vytíženost služby	75,60%	84,60%	78%
denní průměr lůžkodnů	60,5	23,7	84,2
průměrný věk	50,2	51,9	50,7

Zdroj: Centrum sociálních služeb B. Bureše

Druhý azylový dům zajišťuje nezisková organizace Otevřené srdce, nachází se v ulici Za Papírnou 144/7 a je určený pouze pro matky či otce s dětmi. Je v provozu od listopadu 2002 a nachází se zde 14 bytových jednotek o dispozici 1+kk a jedna bytová jednotka 2+kk. Každá bytová jednotka je vybavena nábytkem, lednicí, vařičem a nádobím. K dispozici je také ložní prádlo a prádelna. Azylový dům je určen matkám či otcům s dětmi, kteří se ocitli v krizové situaci z důvodu například domácího násilí či tíživé situace před nebo po rozvodu. Dále těm, kteří nemají potřebné rodinné zázemí, byli drogově závislí či vyrůstali v dětském domově. Vzhledem k neustálému nárůstu počtu žádostí a omezené kapacitě AD jsou nové žadatelky přijímány po pečlivém výběru a konzultaci s pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), aby byla pomoc poskytnuta v těch nejnutnějších případech. Smlouva je zde podepisována na tři měsíce a možností prodloužení na jeden rok, čehož zde ubytovaní ve většině případů využívají. Oba azylové domy jsou názorně zakresleny v mapě městské části Praha 7, která je součástí přílohy této práce.

Minimální věk matky je 18, nezletilým není pobyt umožněn a zde pobývajícím rodič musí mít v péči alespoň jedno závislé dítě mladší 15 let. Při nástupu je s každou matkou či otcem domluven individuální plán, který má za cíl vyřešit aktuální tíživou situaci této neúplné rodiny, naučit ji samostatnosti a umožnit tak jejich návrat do běžného plnohodnotného života. Při plnění tohoto plánu je matce či otcovi nápomocna sociální pracovníce. Při vstupu do AD je nezbytné projít vrátnicí, která chrání zde ubytované před hrozbou vniknutí a pobytem nepovolaných osob a například před domácím násilím. Pocit bezpečí zde hraje důležitou roli a některé matky se nechaly slyšet, že jsou rády i za mříže v oknech, které jim pocit bezpečí zajišťují. Cena za pobyt je 90 korun pro dospělé osobu a 60 korun pro dítě za noc. Tento azylový dům je financován Ministerstvem práce a sociálních věcí, magistrátem, okrajově městskou částí a dalšími organizacemi. Ve stejném objektu se nachází také 10 sociálních a jeden krizový byt, které

spravuje městská část. Společenské prostory, stejně tak vrátnice a vchod jsou sdílené, ale správa a výběr obyvatel si zajišťuje každá instituce zvlášť.

Vytiženost AD je v podstatě stále 100 %, i v době zpracování této práce byl plně obsazen²¹. V roce 2015 zde bylo umístěno 36 matek, 4 otcové a s nimi 85 dětí. Současná kapacita je 56 lůžek a další dětské postýlky, které nejsou v tomto čísle započteny. Obsazení lůžek je tedy závislé na počtu dětí, které má matka či otec aktuálně v péči. K 31. 12. 2016 byla kapacita vytižena na 86 %, jelikož jedna matka s dětmi ukončila pobyt 20. 12. 2016 a nová matka nastupovala 6. 1. 2017. Došlo zde tedy k prodlevě, což není normálně obvyklé.

Problematická je také evidence osob, které bydlely či bydlí v AD. Některé instituce požadují tyto údaje a údaje o vytiženosti pouze o dospělých osobách, zatímco jiné i o dětech včetně jejich věkového složení²². Tyto informace a procentuální vyjádření vytiženosti se pak z logiky věci liší a nelze je vzájemně propojit a pracovat s nimi komplexně. Pracovníci azylového domu sice primárně pomáhají zajišťovat sociální stabilitu dospělým osobám, které u nich pobývají, ale nezbytná je také péče o děti, jejich umísťování do mateřských škol či jeslí.

Co se týká výsledků z dat za rok 2016, celkem byly poskytnuty sociální služby v AD 44 matkám a 7 otcům a 110 dětem, z čehož na 100 % splnilo všechny cíle dle individuálního plánu 35 % osob, z toho 16 matek a 2 otcové. Za stále úspěšné bylo dle hodnocení AD²³ považováno 31 % ubytovaných (14 matek a 2 otcové). Polovinu individuálního plánu splnilo 18 % osob, 8 matek a jeden otec. Pouze krátce v AD pobývali či pobývají a neměli tak zatím čas splnit více než 25 % individuálního plánu 6 % rodičů, z toho 2 matky a jeden otec. Necelých 10 % osob ihned po nástupu ukončilo pobyt v AD a jejich služeb již dále nevyužívaly.

Prekvapivé jsou také výsledky za rok 2016, co se týče kvality ubytování, do kterého nastoupili rodiče s dětmi, po opuštění AD. Celkem 17 matkám a 2 otcům, což je 37 %, byl přidělen byt městské části či si sehnali nájem. Na tak vysokém podílu má svoji zásluhu také městská část Praha 7, která je v řešení těchto situací aktivní a je s paní ředitelkou v úzkém kontaktu. Dalších téměř 20 % osob odešlo do jiného azylového domu či ubytovny a k rodině či partnerovi odešlo téměř 12 %, osob, které odcházely z AD Otevřené srdce. Z toho plyne, že téměř polovina těchto neúplných rodin po ukončení pobytu šla bydlet do bytů, které se nenacházejí v azylových domech.

Sociální služby byly poskytnuty všem matkám a otcům, pouze 4 matky se v AD po nástupu nezdržovaly a vzápětí pobyt ukončily.

Základem při řešení bytové situace je tedy úzká spolupráce azylového domu a příslušné městské části. V roce 2016 došlo ke kladnému posunu tím, že se zvýšil oproti přechozím letem podíl matek, které od městských částí získaly sociální byt. Dále by se tato činnost neobešla bez pomoci úřadu práce, který poskytuje matkám jednorázový příspěvek na kauci v případě pronájmu bytu, tuto funkci v některých případech zastupují také různé nadace. Problémem ale i nadále zůstává obtížnost nalezení vhodného bytu pro matku s dvěma a více dětmi. Mezi další

²¹ Azylový dům Otevřené srdce jsem následně navštívila za účelem získání informací, dat a povědomí o fungování této organizace a měla tu čest potkat se a diskutovat s paní ředitelkou a jednou ze sociálních pracovník. Byla mi také poskytnuta zajímavá interní data, která jsou interpretována níže.

²² Například MPSV ČR.

²³ Individuální plán byl splněn na 75 %, tj. téměř vše je splněno, pouze nejsou ukončena soudní řízení.

úskalí patří vleklé soudy, které v některých případech brzdí řešení současné sociální situace klienta.

Obyvatelé AD jsou většinou matky, které nikdy nepracovaly z důvodu těhotenství, byly v evidenci úřadu práce nebo je živil partner a z toho důvodu nemají pracovní návyky. Proto se je sociální pracovnice snaží vést k zodpovědnosti a plnění úkolů, které si v rámci AD samy vybraly, například hlídání dětí jiné matky, když je v práci, úklid v AD a podobně. Mladé matky se pokouší motivovat k doplnění vzdělání či rekvalifikačních kurzů, aby mohly následně získat kvalifikované a tím pádem i lépe placené zaměstnání. Ovšem problémem při hledání zaměstnání bývá právě dítě. V těchto případech dávají obecně zaměstnavatelé přednost osobám, které nemají v péči závislé dítě.

8. Projekce počtu obyvatel městské části Praha 7

V současné době jsou populační prognózy a projekce nezbytným nástrojem k nastavování politik téměř ve všech oblastech veřejné správy. Tíživá situace ohledně demografického stárnutí a jeho dopad na celou společnost potřebu prognóz a projekcí ještě zdůrazňuje. Ačkoli se jedná o drobné nuance, je třeba rozlišit, zda je jedná o projekci či prognózu. V obou případech se jedná o odhad (na základě výpočtu) budoucího počtu obyvatel většinou včetně pohlavní a věkové struktury. Projekce nastiňuje budoucí vývoj, obvykle v několika variantách, které vycházejí z různých předpokladů úrovně plodnosti, úmrtnosti a migrace. Nejpravděpodobnější varianta projekce se označuje jako demografická prognóza. Obecně je třeba dbát velké opatrnosti při interpretaci výsledků prognóz a projekcí, čím delší je prognózované období, tím mohou být výsledky méně přesné. Pokud se jedná o tak malé území, jako je městská část, je třeba připustit možné nepřesnosti a citlivě interpretovat data a vnímat výsledky s rezervou. Například migrace, která je zahrnuta i v hlavní projekci, je jev, který se mění nárazově a jeho budoucí vývoj v takto dlouhém časovém horizontu je nejistý. Právě proto je odhad budoucího populačního vývoje zpracovaný v této práci nazýván projekcí. Pro širší ilustraci možností budoucího vývoje byly vypočteny 4 projekční varianty z toho jedna (odhadnuté parametry úmrtnosti, plodnosti a zahrnuta migrace při výpočtu) byla vybrána jako hlavní. Ostatní varianty jsou popsány níže.

8.1. Metodika/konstrukce projekce počtu obyvatel městské části

Tato kapitola popisuje konstrukci projekčního modelu a použitá data. Pro komplexnější odhad budoucího vývoje počtu a věkové struktury obyvatelstva městské části Praha 7 byly vypočteny 4 varianty projekce (konstantní a odhadnuté parametry, vždy s migrací a bez migrace). Jejich konkrétní parametry jsou uvedeny níže.

Prahem projekce byla populace z 1. 1. 2016 a horizontem projekce je rok 2050. Projekce byla vypočtena za použití kohortně komponentní metody. V této metodě probíhají dva souběžné kroky. První krok posouvá osoby již žijící do následující věkové skupiny. V tomto případě se jednalo o jednoleté skupiny, k dispozici byla věková struktura obyvatelstva Prahy 7 po jednotkách věku. V kroku druhém je vypočten počet živě narozených a následně rozdělen podle pohlaví a vystaven procesu úmrtnosti ve věku 0.

Vstupními daty pro tuto projekci byla struktura počtu obyvatel podle pohlaví a jednotek věku v Praze 7, počet živě narozených podle věku matky a počet zemřelých podle věku a pohlaví. Rozdělení živě narozených podle pohlaví nebylo známé. Předpokládalo se tedy, že 51,5 % všech živě narozených jsou chlapci a 48,5 % jsou dívky, což jsou hodnoty, ve kterých se poměr pohlaví při narození za běžných okolností a bez vědomého ovlivňování běžně pohybuje.

Počet zemřelých i narozených byl pro potřeby odhadu a stanovení dosavadních trendů v porodnosti a úmrtnosti příliš nízký. Relativně nízký je i počet obyvatel Prahy 7. Vypočteny nejprve byly úmrtnostní tabulky za Prahu 7 pro roky 2011–2015 a byla zjištěna průměrná naděje dožití v tomto období pro muže a ženy. Tato hodnota měla představovat naději dožití, kterou bude

mít výchozí populace také v prvním projekčním kroku. V samotné projekci pak byla použita věková struktura zemřelých celé Prahy. V případě narozených byla vypočtena za stejné období průměrná úhrnná plodnost a průměrný věk matky při narození dítěte, pro potřeby projekce však byly míry plodnosti podle věku vyrovnány funkcí gamma.

Kromě úmrtnostních tabulek pro Prahu 7 byly vypočteny úmrtnostní tabulky pro Prahu za období 2013–2014 a 2014–2015. První z těchto úmrtnostních tabulek byla určena jako standardní úmrtnostní tabulka. Pro zjednodušení procesu projektování samotných parametrů byla použita Brassova relační metoda, která dává do vztahu úroveň úmrtnosti podle věku ve standardní populaci a populaci studované. Následující vzoreček byl převzat z manuálu United Nations (1983).

$$\lambda(l * (x)) = \alpha + \beta \lambda(l(x)),$$

kde $l * (x)$ a $l(x)$ jsou dvě odlišné úmrtnostní tabulky a α a β jsou parametry, které jsou prognózovány. Lambda potom značí logitovou transformaci. Výsledkem jsou dva parametry (alfa a beta), které lze projektovat tak, aby bylo dosaženo odhadované úrovně naděje dožití při narození.

Před samotnou projekcí byly zjišťovány charakteristiky demografické reprodukce obyvatelstva Prahy 7 a obyvatelstva Prahy, neboť v důsledku nízkého počtu obyvatel Prahy 7 nebyly trendy občas zřetelné. Poté byly určeny hypotézy budoucího vývoje porodnosti a úmrtnosti.

Úroveň porodnosti se v roce 2015 dostala v Česku až na úroveň 1,57 dítěte na ženu (ČSÚ, 2015). V této chvíli je pravděpodobně stále příliš brzy usuzovat, zda se jedná o počátek nového trendu zvyšování úrovně úhrnné plodnosti nebo zda se jedná pouze o výjimečný rok. V hlavní projekci²⁴ je předpokládáno postupně zvyšování úrovně úhrnné plodnosti na přibližně 1,77 dítěte na ženu, což je úroveň, která je přibližně stejná nebo o něco nižší než současná úroveň úhrnné plodnosti v zemích západní nebo severní Evropy, a za předpokladu, že se jedná o nový trend je právě podobný vývoj očekáván i na území ČR. Předpokládané (opět v případě hlavní projekce) je také zvyšování průměrného věku matky při narození dítěte, a to z přibližně 31,1 let v roce 2015 až na 32,5 let v roce 2050, což také sleduje předpokládaný trend vývoje v západoevropských zemích. Využito bylo především expertního přístupu k odhadu a extrapolace trendu.

V případě úmrtnosti se při výpočtu hlavní projekce předpokládá další snižování úrovně úmrtnosti a růst naděje dožití při narození, které opět probíhá v Česku od druhé poloviny 80. let minulého století. Při projektování bylo využito stejných přístupů jako u projekce plodnosti. U žen se předpokládá růst naděje dožití při narození z přibližně 82 let na 86,6 let a u mužů asi ze 76,4 let na 81,7 let, jakožto důsledek pokračování trendu prodlužování naděje dožití. Růst naděje dožití podle této projekce bude probíhat kontinuálně a růst se v průběhu času bude zpomalovat.

Po vypočtení úmrtnostních tabulek pro Prahu a vypočtení relačního modelu mohly být vypočteny kvocienty úmrtnosti podle věku až do roku 2050. Parametry alfa a beta pak byly

²⁴ Parametry dalších variant projekcí jsou uvedeny níže v tabulce 8.1.

upravovány tak, aby bylo dosaženo vypočtené naděje dožití při narození pro daný rok a optimálního profilu úmrtnosti.

Po prognóze úrovně úhrnné plodnosti a průměrného věku matky při narození dítěte byly vypočteny také míry plodnosti podle věku matky. Ty byly vypočteny pomocí funkce gamma, kdy je nejprve vypočteno rozdělení, jehož střední hodnota odpovídá průměrnému věku matky při narození dítěte a hodnota funkce gamma pro každý věk odpovídá podílu dané věkové skupiny na celkové úrovni úhrnné plodnosti. Vynásobením tohoto podílu projektovanou úhrnnou plodností pak zjistíme míru plodnosti podle věku.

Následně již mohl být proveden první ze dvou souběžných kroků prováděných při výpočtu prognózy kohortně komponentní metodou, a to posun žijících osob v určitém věku do věku následujícího. Postup výpočtu projekce a vzorce byly převzaty z dizertační práce T. Kučery (1998) a značení bylo upraveno dle potřeb této práce. Pro tento výpočet je nutné znát koeficienty přežití:

$$s_x = \frac{L_{x+1}}{L_x}$$

Kde:

L_{x+1} = tabulkový počet žijících v dokončeném věku $x+1$

L_x = tabulkový počet žijících v dokončeném věku x

L_x bylo známé z úmrtnostní tabulky, která byla vypočtena pro každý z projektovaných roků po výpočtu intenzity úmrtnosti podle věku. Pokud známe s_x , můžeme již vypočítat počet žijících osob v následujícím období a v následující věkové skupině:

$$P_{x+1}^{k+1} = P_x^k * s_x$$

Kde:

P_{x+1}^{k+1} = počet obyvatel v dokončeném věku ve věkové skupině $x+1$ v projekčním kroku $k+1$

P_x^k = počet obyvatel v dokončeném věku ve věkové skupině x v projekčním kroku k

Druhým souběžným krokem je výpočet počtu obyvatel žijící v nejmladší věkové skupině.

$$B^{k+1} = \frac{1}{2} \sum_{x=15}^{49} \left(P_{x,x+(n-1)}^{k,\check{z}} + P_{x,x+(n-1)}^{k+1,\check{z}} \right) * f_{x,x+(n-1)}$$

Kde:

B^{k+1} = počet živě narozených v kroku $k+1$

$P_x^{k,\check{z}}$ = počet žen ve věku x v projekčním kroku k

$P_x^{k+1,\check{z}}$ = počet žen ve věku x v projekčním kroku $k+1$

f_x = míra plodnosti žen ve věku x

Tento počet živě narozených je pak rozdělen podle pohlaví v poměru chlapců a dívek 51,5:48,5. Dále také tato skupina projde procesem úmrtnosti ve věku 0.

Ve dvou variantách projekce byla uvažována také migrace z důvodu, že výsledný počet a struktura obyvatelstva Prahy 7 je mechanickým pohybem obyvatelstva výrazně ovlivněna. Byl zjištěn průměrný počet přistěhovalých za rok z let 2011–2015 a míra vystěhování z těchto let. Úroveň imigrace i emigrace byla považována za konstantní, neboť migrace lze jen velmi obtížně odhadovat. To je dále ztíženo také nízkým počtem obyvatel a relativně vysokou intenzitou migrace v této oblasti. Jestliže do výpočtu byli migranti zahrnuti, pak do projekce vstupovali průběžně, byli tedy také vystaveni procesům porodnosti a úmrtnosti.

Pro ilustraci, jak by se mohl za daných předpokladů počet a pohlavně-věková struktura populace Městské části Praha 7 vyvíjet, byl projekční model využit pro výpočet čtyř variant projekce. Parametry jednotlivých variant jsou uvedeny v tabulce 8.1.

Tabulka 8.1: Přehled jednotlivých variant projekcí

varianta		plodnost	úmrtnost	
			muži	ženy
konstantní parametry	s migrací	1,57	76,4	82,0
	bez migrace			
odhadnuté parametry	s migrací	1,77	81,7	86,6
	bez migrace			

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

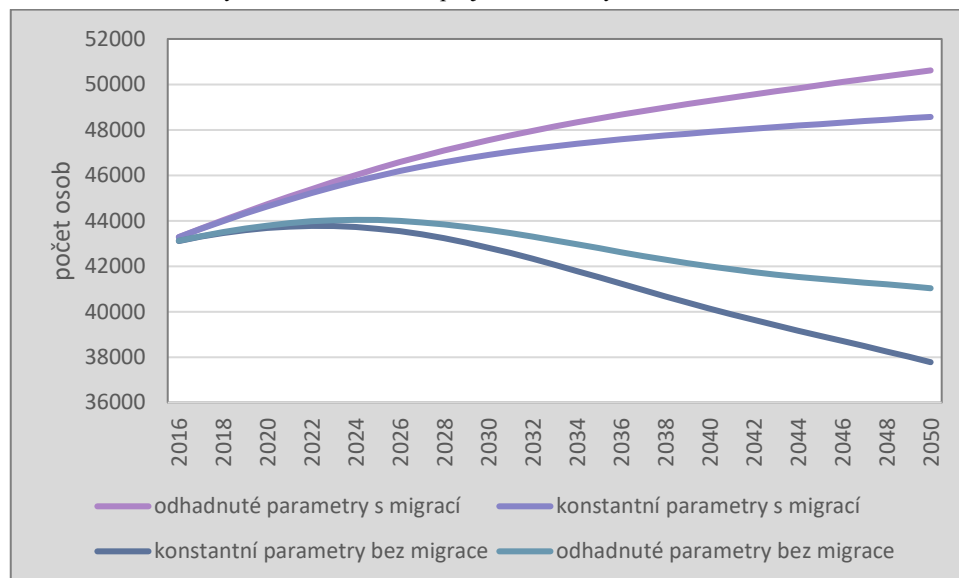
8.2. Porovnání jednotlivých variant projekce

Hlavní projekce, jejíž výsledky jsou popisovány níže, vychází z odhadu, že se bude zvyšovat věk matky při narození dítěte, naděje dožití při narození a úroveň úhrnné plodnosti. Je také počítáno s migrací, tak jak je popsáno v předchozí kapitole. Pro ilustraci toho, jak tyto dva faktory ovlivňují výsledek projekce a jak by počet obyvatel a věková struktura obyvatelstva MČ Prahy 7 vypadala, pokud by stávající parametry populačního vývoje byly nezměněny, byly vypočteny i 3 následující varianty. Jedna z nich počítá se zvyšováním uvedených parametrů, ale nebude zde započtena migrace (varianta „odhadnuté parametry bez migrace“). Druhá (varianta „konstantní parametry bez migrace“) a třetí (varianta „konstantní parametry s migrací“) varianty předpokládají zachování současných parametrů a jedna z toho zahrnuje migraci, druhá nikoli.

Data vyobrazená v obrázku 8.1 ukazují, jak se bude vyvíjet počet obyvatel na území městské části Praha 7. Rozdíl mezi scénáři je zřejmý zejména mezi variantami s či bez migrace. Pokud migrace není zahrnuta, dosáhl by, dle parametrů, které vstupovaly do projekce, počet obyvatel svého maxima v roce 2024 (43 723 u varianty s konstantními hodnotami parametrů a 44 040 u varianty s odhadnutými parametry) a do roku 2050 by došlo k poklesu o několik tisíc osob. Největší úbytek vykazuje výpočet, při kterém byly zachovány konstantní míry, klesá až k hodnotám 37 777 obyvatel. Naopak pokud se do projekce započítá migrace, populace by se měla konstantně zvětšovat a v roce 2050 by se tak počet obyvatel měl o několik tisíc zvýšit oproti současnému stavu. Nejvyšší nárůst je zřejmý u varianty s odhadnutými parametry, a to sice až

na 50 616 obyvatel. Jak z přirozené vlastnosti projekce plyne, s ubíhajícím časem se tyto rozdíly zvětšují.

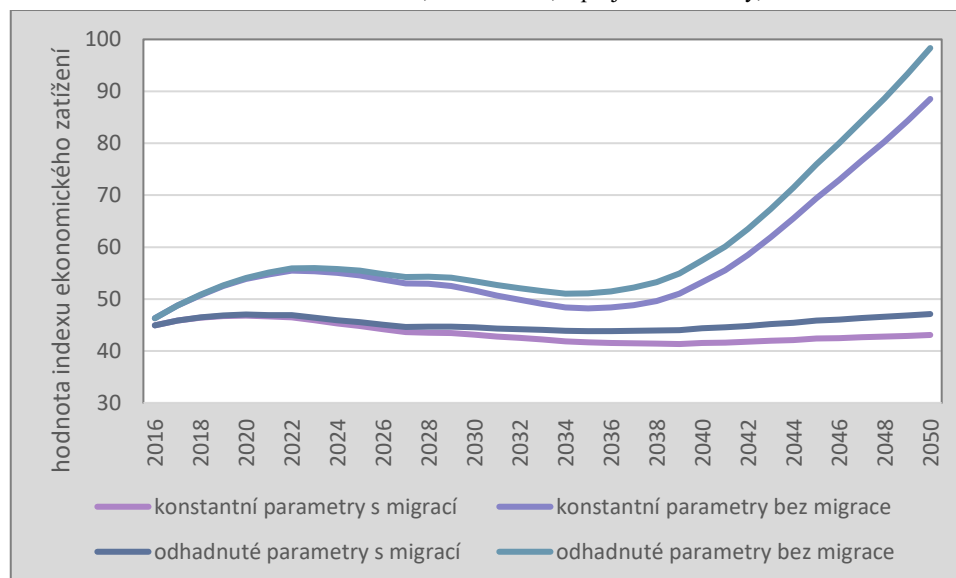
Obrázek 8.1: Počet obyvatel, MČ Praha 7, 4 projekční varianty, 2016–2050

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Výše popsané zásadní rozdíly mezi jednotlivými variantami projekce je možné ještě zřetelněji pozorovat v obrázku 8.2, kde se znázorněn index ekonomického zatížení, který je vypočten jako podíl osob ekonomicky neaktivních (0–14 let a 65+) na osobách v ekonomicky aktivním věku. I zde je zřejmé, že zásadní rozdíl vychází z rozhodnutí o zahrnutí či nezahrnutí migrace do výpočtu projekce. Pokud projekce je počítána s migrací, zůstává hodnota indexu s drobnými výkyvy zachována po celé období do roku 2050 na stejné úrovni, tj. z původní hodnoty 46,3 v roce 2016 na hodnotu 47,1 u varianty s konstantními hodnotami parametrů a 43,1 u varianty s odhadnutými parametry v roce 2050. Není zde tedy ani výrazný rozdíl v případě konstantních a odhadnutých parametrů, které vstupují do výpočtu. Ovšem značný rozdíl nastává, pokud migrace zahrnuta není. V tomto případě index, přibližně v roce 2036 začne prudce stoupat z hodnoty přibližně 50 až k hodnotám kolem 90, což je ekonomicky neúnosné.

Obrázek 8.2: Index ekonomického zatížení, MČ Praha 7, 4 projekční varianty, 2016–2050

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Dalším grafickým výstupem různých variant projekcí jsou věkové pyramidy²⁵. I zde je evidentní, že pokud by byla MČ izolována od migrace, její věková struktura by se, dle vstupních parametrů (konstantních i odhadnutých), stala ekonomicky neúnosnou. Oproti věkové struktuře z roku 2016 by počet osob v seniorském věku výrazně převýšil počet osob v ekonomicky aktivním věku. V obou variantách je také zřejmý nízký podíl dětské složky. Projekční varianta, kde je výpočet prováděn s konstantními parametry a migrací se podobá variantě, která je detailněji popsána níže.

Z výsledků projekcí je tedy zřejmé, že možná cesta, jak udržet populaci relativně vyváženou a ekonomicky udržitelnou je migrace, a při výpočtu ji tak nelze opomenout, což platí zejména v případě městské části Praha 7. Ovšem je třeba výsledky interpretovat s rezervou a vnímat ji jako jednu z teoretických možností. Jak již byl zmíněno výše, struktura osob, které se na toto území stěhují je převážně ve věku 20–45 let a s sebou přináší také skupinu nejmladších dětí ve věku 0–6 let. Právě proto tato skupina osob může kompenzovat demografické stárnutí, které je trendem nejen v MČ Praha 7, ale v celé ČR.

8.3. Výsledky projekce počtu obyvatel: varianta odhadnuté parametry s migrací

Již v minulých letech byl zřejmý vliv migrace na populační vývoj městské části Praha 7. Při výběru projekční varianty, která by se mohla z vypočtených scénářů nejvíce přiblížit skutečnosti, byla tedy zvolena varianta s odhadnutými parametry s migrací. Předpokládá se v ní také růst věku matky při narození dítěte, naděje dožití při narození a úrovně úhrnné plodnosti úmrtnosti dle

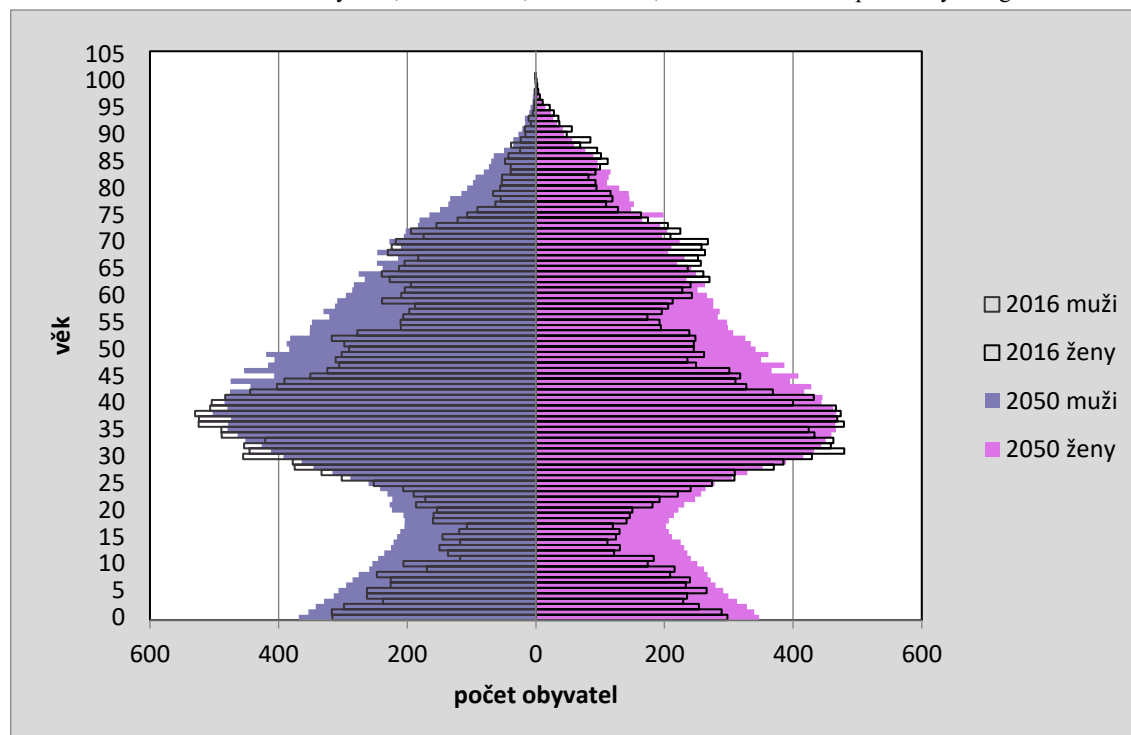
²⁵ Věkové pyramidy jsou součástí přílohy (obrázek P2, obrázek P3, obrázek P4)

trendů západní Evropy. Hlavní projekce, která je, dále podrobněji analyzována je tedy vypočtena s těmito odhadnutými parametry.

Z původního počtu 42 902 obyvatel v roce 2016 došlo, dle dat, která plynou z výpočtu projekce varianty odhadnuté parametry s migrací, k nárůstu o 7 714 obyvatel, tedy na počet 50 616 v roce 2050. Je třeba zvážit, zda je reálné, aby MČ Praha 7 obsáhla takové množství obyvatel. V současné době se na území MČ nachází 20 638 bytů, z toho 19 034 jich je obydlených. Je zde tedy 1 604 bytů, které by se mohly teoreticky do budoucna obydlet. Je zde možný předpoklad, že část těchto bytů je před rekonstrukcí a je tedy možné s nimi do budoucna počítat. Další bytovou kapacitu by mohla tvořit nová developerská výstavba, která se předpokládá, jak je již zmíněno v kapitole 7.4. Ze zmíněné kapitoly je také zřejmé, že při dokončení výstavby bytového komplexu může být počet nově dokončených bytů několik stovek. Dalším důležitým faktem je, že předpokládaný přírůstek obyvatel v roce 2050 bude z části tvořit věková skupina obyvatel 0–19 let, u kterých se předpokládá, že budou sdílet byt s rodinou. Rozdíl v počtu této věkové skupiny v roce 2016 a 2050 je 3 009 osob. Tento fakt ulehčí napjatou bytovou situaci, které by teoreticky mohla, dle výsledků projekce nastat. Je však vnímat výsledky této projekce s rezervou a je zřejmé, že pokud nebudou mít lidé kde bydlet, přírůstek, zejména stěhováním bude klesat a růst obyvatel nebude tak vysoký.

Základním grafickým výstupem projekce obyvatel je věková pyramida neboli strom života, kde můžeme porovnat počty osob v jednotlivém věku a podle pohlaví v roce 2016 a v roce 2050 (obrázek 8.3). Ve výchozím roku projekce je zřejmá vyšší naděje dožití u žen, kdy od 80 let je absolutní počet žen několikanásobně vyšší oproti počtu mužů této věkové skupině. V roce 2050 se tato dysbalance na základě stanovených předpokladů vytrácí a dochází k vyrovnání počtu žen a mužů v tomto věku. Pokud se zaměříme na porovnání věkové struktury v obou sledovaných letech 2016 a 2050 je patrné, že nejvýraznější změny se u obou pohlaví pravděpodobně odehrají ve věkové skupině od narození do 25 let, kdy dochází k početnímu nárůstu osob. Zatímco v roce 2016 bylo ve věkové skupině 0–25 let 11 238 osob v roce 2050 to dle parametrů, které vstupují do projekce, bude 13 481 osob. V pozdějším věku dochází k nárůstu počtu osob u žen od cca 40 let do 62 let a u mužů později, ve věku 45–65 let, což v uvedeném pořadí je nárůst počtu obyvatel o 1 744 žen a 1 907 mužů. Naopak velmi lehký úbytek dle výsledků této varianty projekce zaznamenají obě pohlaví od věku 27 do 40 let (350 osob), kdy je tento rozdíl patrnější u mužské části populace, ženy poté ještě od 62 do 74 let (279 osob). Pokud by předpoklady daného scénáře projekce byly naplněny, pak by bylo možné strukturu a proporce jednotlivých věkových skupin hodnotit jako udržitelné a pozitivní pro městskou část. Ale jak bylo již zmíněno výše, projekce vychází se současných parametrů a zejména nenadálá migrace může věkovou strukturu obyvatelstva zásadně změnit. Je tedy třeba vnímat tuto interpretaci s rezervou.

Obrázek 8.3: Věková struktura obyvatel, MČ Praha 7, 2016 a 2050, varianta odhadnuté parametry s migrací

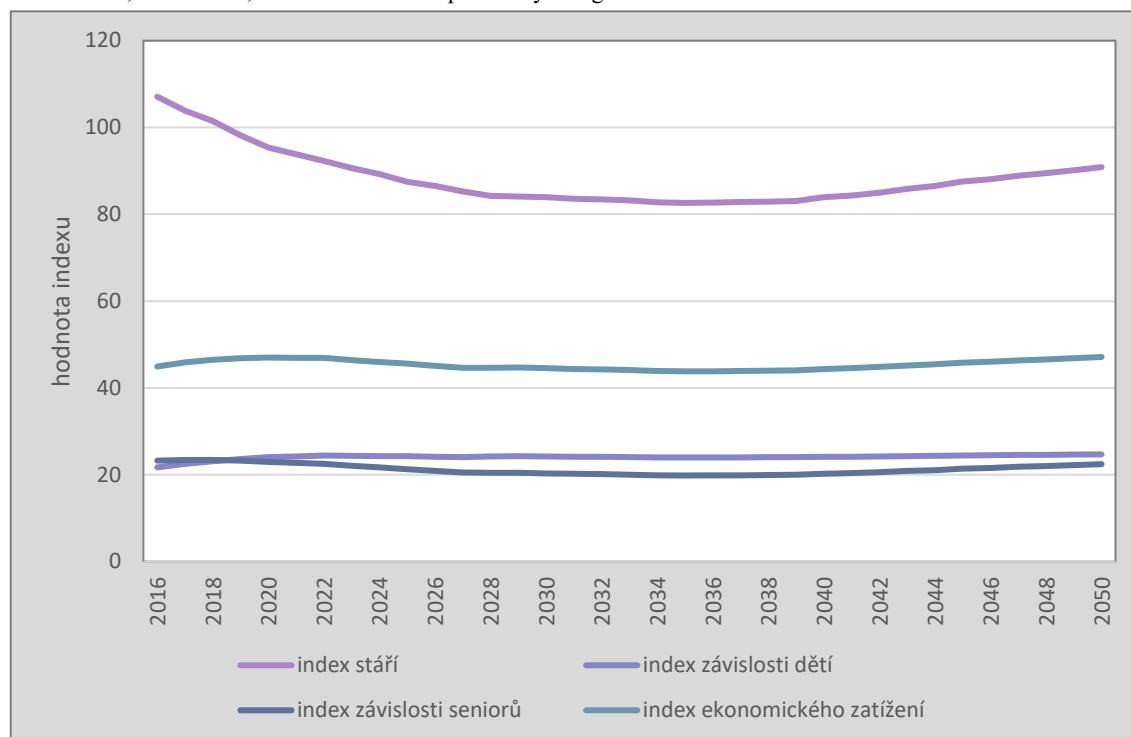
Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Pro lepší vykreslení demografické situace a identifikaci trendů vývoje věkové struktury lze použít indexy. Například index stárí, který vyjadřuje kolik je v populaci obyvatel ve věku 65 a více let na 100 dětí věku 0–14 let, či index závislosti dětí, který vyjadřuje počet dětí na 100 osob ve věku 15–64 let. Jeho obdobou je index závislosti seniorů, který dává do souvislosti počet nejstarší skupiny osob, tj. ve věku 65 a více na počet osob ve věku 15–64 let. Dalším ukazatelem je index ekonomického zatížení, který znázorňuje počet osob, které jsou obvykle ekonomicky neaktivní, tedy dětí ve věku 0–15 a osob ve věku 64 a více let na obyvatelstvu střední věkové skupiny, 15–64 let. Je třeba ale brát v potaz fakt, že část obyvatel v produktivním věku je přesto ekonomicky neaktivní z důvodu například předčasného odchodu do důchodu, mateřské povinnosti či nezaměstnanosti, a proto je skutečná zatíženost a podíl osob závislých daleko vyšší. Všechny výše zmíněné indexy a jejich hodnoty mezi lety 2016 a 2050 jsou v graficky znázorněny v obrázku 8.4. Opět je třeba dbát zvýšené pozornosti při interpretaci.

Z dat, která plynou z vlastního zpracování demografické projekce varianty odhadnuté parametry s migrací lze pozorovat pozitivní pokles hodnoty indexu stárí, kdy došlo ke změně z hodnoty 111 osob v roce 2016 na počet 91 v roce 2050. Minima tento ukazatel dosahuje mezi lety 2032–2039. Tento pokles je způsoben poklesem podílu seniorské složky a nárůstu té dětské, tak jak můžeme vidět výše na pohlavně-věkové struktuře obyvatelstva pro roky 2016 a 2050 (obrázek 8.3). Oproti tomu s ohledem na výchozí předpoklady daného scénáře projekce očekáváme, že hodnota ekonomického zatížení zůstane téměř nezměněna. S drobnými výkyvy během studovaného období došlo mezi roky 2016 a 2050 ke změně pouze o dvě osoby, což není nijak zásadní. Také oba indexy závislosti nedoznaly žádných výrazných změn (index závislosti seniorů se změnil z hodnoty 23 v roce 2016 na hodnotu 22 v roce 2050, index závislosti dětí

z hodnoty 21 v roce 2016 na 25 v roce 2050), což je způsobeno, předpokládaným rovnoměrným vývojem podílu všech tří věkových složek, tak jak to můžeme pozorovat v obrázku 8.5.

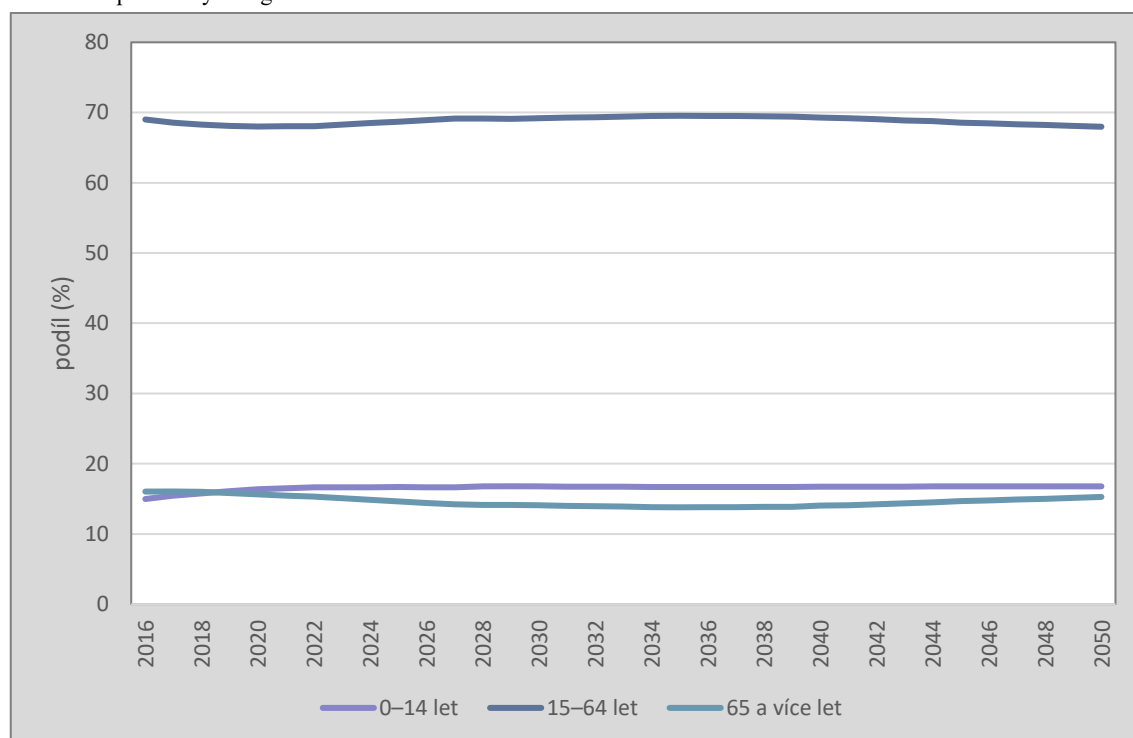
Obrázek 8.4: Předpokládané hodnoty indexu stáří, indexu závislosti dětí a seniorů a indexu ekonomického zatížení, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhadnuté parametry s migrací

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Pokud se bude vývoj jednotlivých složek obyvatelstva na území městské části vyvíjet dle předpokladů a zachování parametrů daného scénáře, při kterých bylo vycházeno při konstrukci projekce, nedojde k zásadní změně ani u jedné složky obyvatel a poměr jednotlivých věkových skupin zůstane zachován. Drobnou změnu lze pozorovat pouze v tom smyslu, že v roce 2016 byla nejméně procentuálně zastoupenou složkou právě dětská ve věku 0–14 let, zatímco v roce 2050 by nejnižšího podílu měla dosáhnout seniorská složka obyvatel. Jedná se ale o změnu pouze v jednotkách procent (obrázek 8.5).

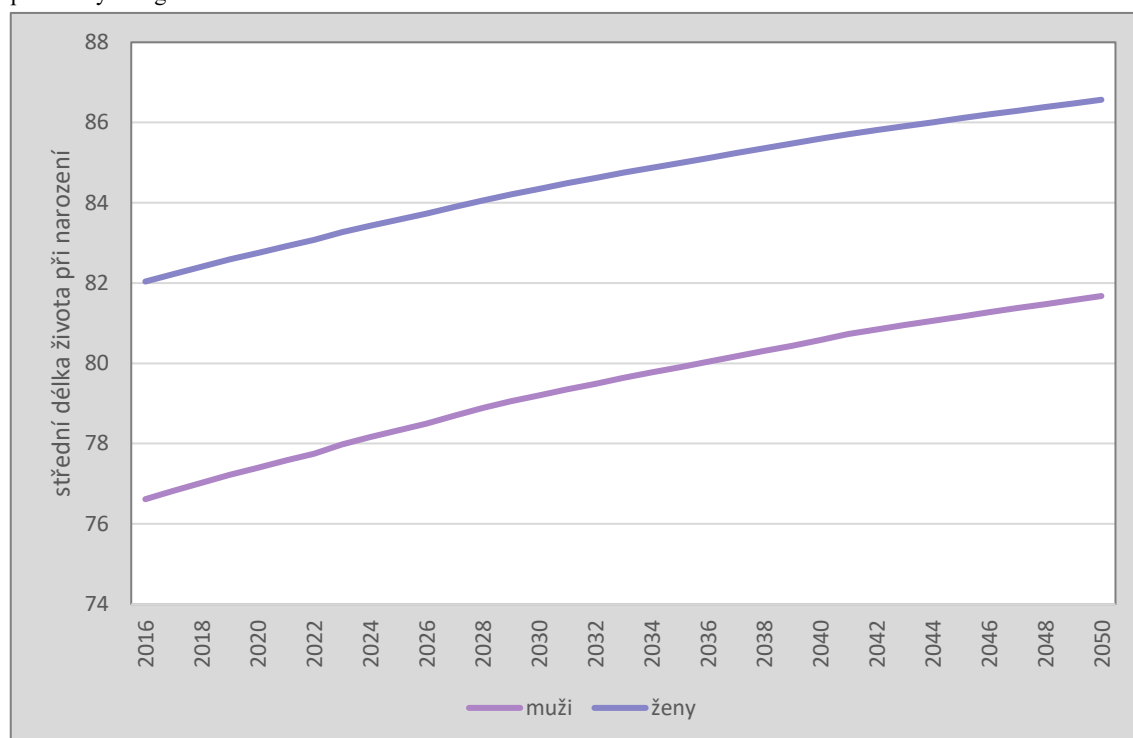
Obrázek 8.5: Předpokládané podíly jednotlivých věkových skupin obyvatel, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhadnuté parametry s migrací

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Na demografickém stárnutí se také značnou měrou podílí také zlepšování životních podmínek a růst střední délky života při narození. V roce 2016 dosahovala na území městské části hodnot 76,4 let pro muže a 81,9 pro ženy a dále dle dat, která vstupovala do projekce, bude rovnoměrně růst až do roku 2050, kdy dosáhne hodnot 81,7 pro muže a 86,6 pro ženy, což plyne ze stanovených předpokladů projekce (obrázek 8.6). Tento trend je velice podobný předpokládanému růstu naděje dožití pro celou Českou republiku, který plyne z demografické projekce, kterou zpracoval Český statistický úřad v roce 2013. Celostátní projekce vychází z konečných výsledků SLDB v roce 2011. Ve střední variantě výsledů této projekce je střední délka života v roce 2015 o pár měsíců nižší než hodnoty, jakých dosahuje tento ukazatel na území MČ Praha 7 na počátku sledovaného období. V roce 2050 se hodnoty vycházející z projekce MČ Prahy 7 varianty odhadnuté parametry s migrací pohybují mezi hodnotami nízké a střední varianty celorepublikové projekce. Tento nárůst je obecně spojen se snižováním úmrtnosti ve středních a vyšších věkových skupinách, zejména na nemoci oběhové soustavy jak u mužů, tak u žen. Svoji roli hraje také lepší životní styl a zodpovědný přístup ke zdraví. Lze předpokládat, že na tyto aspekty je kladen větší důraz právě v hlavním městě potažmo na území městské části. Jedná se však pouze o domněnku, že tito lidé žijí odlišným životním stylem.

Obrázek 8.6: Předpokládaná střední délka života při narození, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhadnuté parametry s migrací

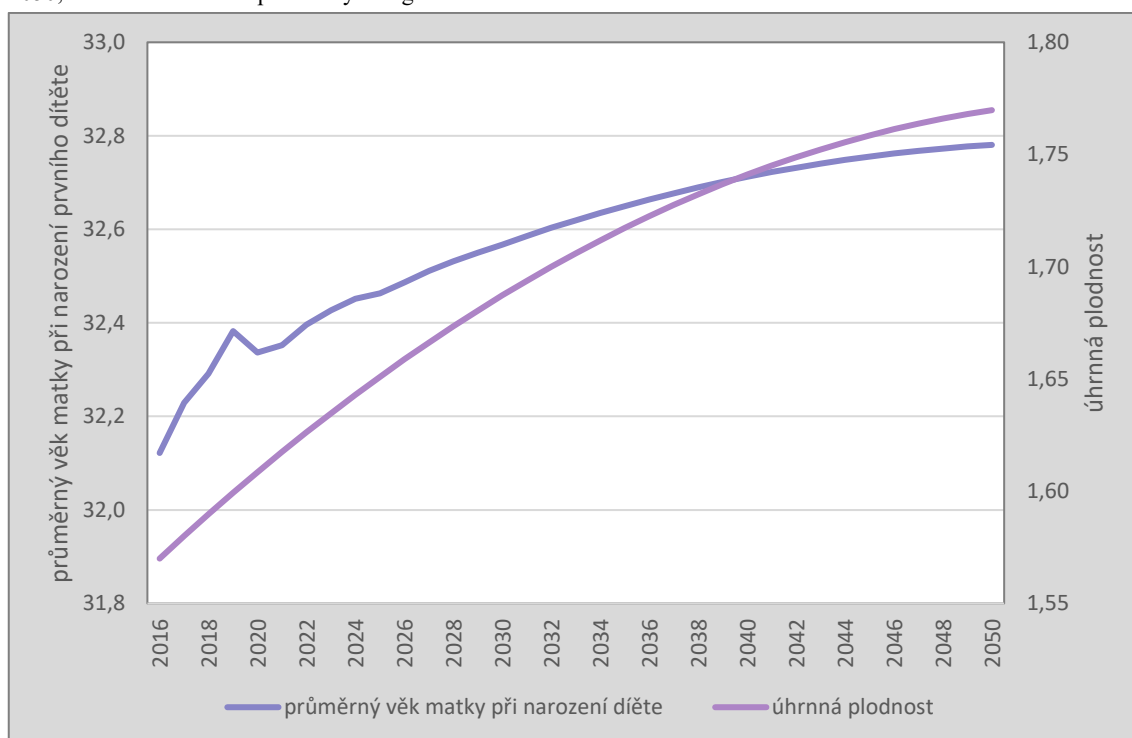

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Po celé období, po které je vypočten projekční model lze pozorovat nárůst jak průměrného věku matky při narození dítěte, tak úhrnné plodnosti. Zatímco zvýšení prvního ze zmiňovaných ukazatelů není pro demografický vývoj přínosem, růst úhrnné plodnosti je z pohledu demografa pozitivní zpráva. Je opět nutné vnímat tyto hodnoty s nadhledem a jistou rezervou. Zatímco hodnota úhrnné plodnosti v roce 2050 na území městské části bude dle projekčního scénáře odhadnuté parametry s migrací 1,77 dítěte na ženu, což je stejné jako výsledek celorepublikového výpočtu (ovšem ve vysoké variantě), průměrný věk při narození prvního dítěte je výrazně vyšší. Na celorepublikové úrovni je zveřejněn také průměrný věk matky při porodu, což je odlišný ukazatel, který dosahuje vyšších hodnot než průměrný věk při narození prvního dítěte, kvůli případným dalším dětem narozeným těmito matkám, ale i ten dosahuje ve vysoké variantě v roce 2050 nižších hodnot než průměrný věk matek při narození prvního dítěte v roce 2050 na území MČ Prahy 7 v tomto scénáři. Je však nutné vzít v potaz specifickou Prahu jako hlavního města a dále také městské části Praha 7. Ovšem i kdyby tento nárůst nebyl tak prudký, je velmi pravděpodobné, že v mírnější variantě k růstu hodnoty průměrného věku matek i tak dojde. Vývoj průměrného věku matky při narození prvního dítěte mezi lety 2016–2050 v MČ Praha 7 zachycuje obrázek 8.7.

Rostoucí hodnoty úhrnné plodnosti, tak jak je můžeme pozorovat (obrázek 8.7) mohou být ovlivněny nárůstem absolutním počtem žen téměř ve všech věkových skupinách v porovnání let 2016 a 2050 a tím pádem celkovým omlazením věkové struktury. Ačkoli je mateřství odkládáno do vyššího věku u většiny žen k reprodukci dojde dříve, než je to biologicky nemožné.

Obrázek 8.7: Předpokládaný průměrný věk matky při narození prvního dítěte a úhrnná plodnost, MČ Praha 7, 2016–2050, varianta odhadnuté parametry s migrací

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

9. Struktura nájemníků městských bytů

V současné době městská část Praha 7 disponuje 690 městskými byty, které má ve svém vlastnictví. Část z nich využívá k řešení problémů spojených s finanční nedostupností bydlení, tedy jako nástroj sociálního bydlení při řešení naléhavých sociálních situací. Další byty (celkem 121), které má k dispozici se nachází v domech s pečovatelskou službou a částečně tak řeší finanční či sociální situaci seniorů. Další část bytů je přidělována na základě níže popsáných pravidel, jedná se konkrétně o služební byty (v současné době 25 uzavřených NS) a byty podporovaného bydlení (33 uzavřených NS). Jednotlivé typy a systém jejich přidělování jsou detailněji popsány níže. V případě úmrtí se při společném bydlení manželů pro pozůstalého fakticky nic nemění, pokud jde o jinou osobu (rodinný příslušník, druh) dochází k přechodu nájmu a je uzavřena nová nájemní smlouva ovšem pouze na 2 roky. Pokud dojde ke změně finanční situace a jsou řádně splněny podmínky, je možné pozměnit také režim bytu, což je doprovázeno také snížením nájemného. Sama městská část k obtížím spojených s bydlením přistupuje citlivě, diskrétně a je ochotna řešit nastalé problémy individuálně (například postupným placením kaucí).

Byty služební jsou určeny například pro učitele či členy integrovaného záchranného systému. Podmínky přidělování služebních bytů jsou specifikovány v dokumentu *Principy posuzování žádostí o tzv. služební byt MČ Prahy 7*. Je stanovena optimální velikost a dispozice bytu, podle členů domácnosti. Jednotlivcům či párům jsou určeny nejmenší byty (do 45 m²), pro početné domácnosti, které sestávají z minimálně dvou dospělých a dvou dětí, nebo jedné dospělé osoby a 3 a více dětí, jsou určeny byty o velikosti nad 65 m². Nájemné v těchto bytech je vyčísleno na 119 Kč/ m² měsíčně. Tyto částky byly stanoveny v roce 2015, proto je pro výpočet nájemného v dalších letech zohledněna inflace dle ČSÚ. Pro žádost o tyto byty je určen speciální formulář (viz přílohy), kde uchazeč uvede základní údaje o sobě a osobách, které s ním budou v bytě pobývat.

Podmínkou přidělení takového bytu ovšem je, že žadatel či člen jeho domácnosti není majitelem nemovitosti, která je určená k bydlení a nachází se v Praze či Středočeském kraji. Dalším důvodem vyřazení žádosti jsou nesplněné závazky vůči MČ, kde výjimku tvoří případy, kde je uzavřena splátková dohoda a je řádně plněna. Postup je následující: žadatel nejdříve vyplní žádost, tu následně zkontroluje Oddělení bytové a nebytových prostor Odboru majetku, a pokud je vše a řádně vyplněno, jsou dle aktuálně volných bytů vyhledány ty nejvhodnější a minimálně jednou měsíčně jsou radě MČ Praha 7 předkládány návrhy na doporučení uzavření nájemních smluv. Dle rozhodnutí rady je popřípadě žadatel pozván na prohlídku. Pokud takovýto byt dvakrát neodůvodněně odmítne, je následně vyřazen z evidence žadatelů. Novou žádost v takovém případě lze podat nejdříve po třech letech. Pokud žadatel nabídku přijme, je radě předložen návrh na uzavření nájemní smlouvy na příslušný byt. Doba nájmu je uzavírána na dobu určitou 1–3 roky s tím, že pokud jsou předloženy aktualizovaná potvrzení zaměstnavatele o trvání pracovního, popř. služebního poměru, je zde možnost automatické prolongace. V současné době má smlouvu o nájmu služebního bytu uzavřenou 15 zaměstnanců policie, 5 zaměstnanců základní školy a 5 zaměstnanců úřadu MČ Praha 7.

Dalším principem, na základě kterého MČ přiděluje městské byty, je tzv. bodový systém a jedná se o byty podporovaného bydlení. Specifikem tohoto systému je fakt, že je založen na bodování jednotlivých skutečností týkajících se například finanční situace rodiny, délky trvalého pobytu na Praze 7, zdravotního stavu, stavu současného bydlení či délky čekání na přidělení bytu²⁶. Do pořadníku, který je sestavován podle počtu bodů, které žadatel získá, se může přihlásit každý, kdo splňuje příslušná kritéria, která jsou upřesněna v dokumentu *Principy posuzování žádostí o byt podporovaného bydlení MČ Prahy 7*. Pořadníky žadatelů, včetně jimi získaných bodů jsou k nahlédnutí na webových stránkách MČ. Komise pro majetek, bytové a nebytové prostory Rady MČ Praha 7 vnímá výše zmíněné bodové hodnocení jako pomocný nástroj a v životních situacích, které bodový systém neobsáhne, mohou dát (po náležitém odůvodnění) přednost žadateli s méně body.

Byty podporovaného bydlení jsou rozděleny do 4 kategorií podle toho pro koho jsou určené. Do první kategorie patří byty pro jednotlivce a seniory, do druhé byty pro 1–2 dospělé osoby a až dvě děti, třetí kategorií tvoří byty pro vícečlenné domácnosti. Pro tyto tři kategorie je výše nájemného pro rok 2015 (pro další roky je zohledněna inflace dle ČSÚ) stanovena na 99 Kč/ m². Čtvrtou kategorií tvoří startovací byty pro mladé do 35 let, zde je nájemné (za rok 2015) stanoveno na 119 Kč/ m² (opět s přihlédnutím k inflaci). Schvalování žádosti je věcí Oddělení bytové a nebytových prostor Odboru majetku úřadu MČ Praha 7, který v těchto případech spolupracuje s Odborem sociálním a zdravotním. Komise pro majetek, bytové a nebytové prostory rady MČ Praha 7 ověří získané body a buď doporučí radě MČ uzavřít příslušnou nájemní smlouvu, nebo se rozhodne situaci ještě dále prověřit. V případě odmítnutí zde platí stejná pravidla jako u služebních bytů, tedy pokud žadatel dvakrát odmítne, bude vyloučen z evidence žadatelů, kam se může opětovně přihlásit po třech letech. Nájemní smlouvy se uzavírají zpravidla na 2 roky pro byty prvních tří kategorií, pro startovací byty to jsou pak smlouvy na 7 let. Pro seniory starší 70 let jsou smlouvy uzavírány na dobu neurčitou.

Část bytů, kterými disponuje městská část, jsou byty v domech s pečovatelskou službou. Žadatel musí mít trvalé bydliště na území MČ Praha 7 a musí být v důchodovém věku či pobírat plně invalidní důchod. Aby bylo bydlení poskytnuto skutečně těm nejpotřebnějším, hodnotí se závislost na pomoci jiné osoby, zdravotní a sociální situace žadatele (v tom např. snížená pohyblivost, psychický stav, vlastnictví průkazu ZTP či ZTP/P, naléhavost umístění dle ošetřujícího lékaře či to, zda žadatel bydlí sám), potřebnost pečovatelské služby (pravidelná pomoc při hygieně, donáška jídla a obecně pomoci při péči o sebe) a stávající bytové podmínky žadatele. Pečovatelské centrum přijímá žádosti o pronájem bytu v této instituci a provádí další sociální šetření, aby lépe vyhodnotilo žádosti. V případě uvolnění bytu hlasují zástupci jednotlivých institucí (za pečovatelské centrum 3 osoby, předsedkyně sociálně zdravotní komise Rady MČ Praha 7 a předseda bytové komise Rady MČ Praha 7) a vyberou zpravidla 3 žadatele a podle toho, jak je jejich případ naléhavý určí pořadí. Pro prvního v pořadí následuje prohlídka bytu a následně Rada MČ Praha 7 rozhodne za základě doporučení výše zmíněných zástupců jednotlivých institucí o uzavření smlouvy s daným žadatelem.

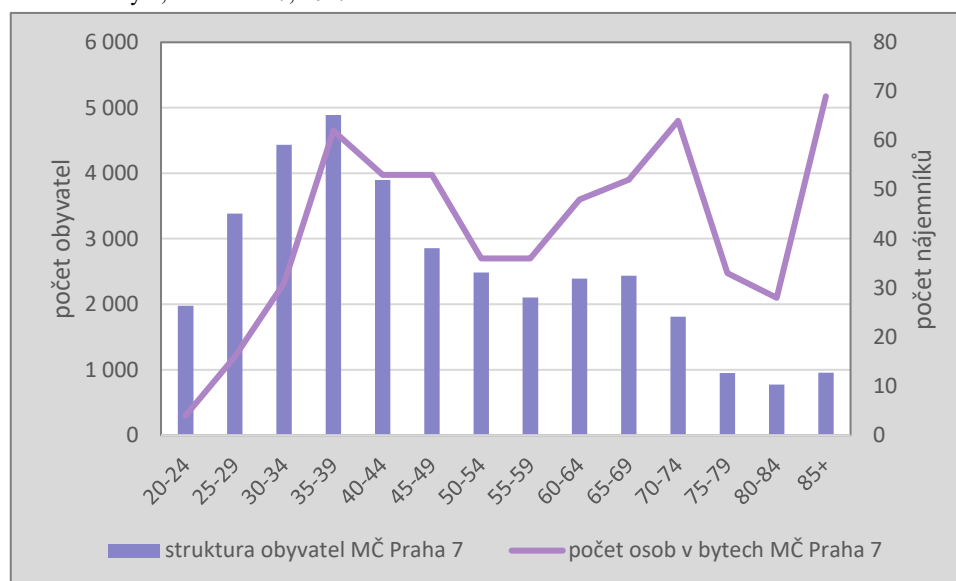
²⁶ Formulář, na základě kterého jsou jednotlivé skutečnosti bodově ohodnoceny je součástí přílohy jako tabulka P4.

Část bytů si MČ nechává také pro řešení naléhavých a náhlých sociálních a bytových problémů. Ovšem ani zde nájemné neklesá pod nákladovou úroveň za údržbu nemovitosti. Tyto byty jsou tedy určeny osobám, které se ocitly v tíživé situaci, kterou nejsou schopni řešit svými silami. Cílem je zlepšení situace a následné stěhování do bytů podporovaného bydlení, bytů s pečovatelskou službou (zmíněno výše) či komerčně pronajímaného bytu. Cílem této podpory je citlivost a individuální přístup k řešení problému. Žádosti projednává Sociálně-zdravotní komise Rady MČ Praha 7 a Rada MČ Praha 7 je následně schvaluje. Výše nájemného je stanovena na 70 Kč/ m² + služby a zálohy za energie.

Zbytek bytů, které nejsou pronajaty v jednom z výše uvedených režimů, jsou v současné době pronajímány za 100 Kč/ m² měsíčně či za vyšší tzv. vysoutěženou částku (nejvyšší nabídnuté nájemné). Tyto komerční vysoutěžené pronájmy však tvoří jen zlomek z celkového počtu. Dalších přibližně 70 bytů je ve stavu přípravy na rekonstrukci a nejsou tedy v současné době využívány.

V následujícím grafu (obrázek 9.1) můžeme pozorovat počet obyvatel v jednotlivých věkových skupinách a počet osob, kterým byl přidělen byt ať už služební, podporovaného bydlení, nebo byt pro řešení naléhavých sociálních situací, či byt v domech s pečovatelskou službou v MČ Praha 7. Nejpočetnější skupinu nájemníků v těchto bytech tvoří mladé osoby do 39 let, což lze přisoudit zejména tomu, že se v této kategorii nachází mladé matky samoživitelky či jiné osoby na počátku kariérního života a jsou pro ně tak výdaje na komerční bydlení příliš vysoké. Dále lze dle slov radního Hurrleho předpokládat, že nemalá část služebních bytů je využívána policistky, kteří často mají bydliště a zázemí mimo Prahu. S rostoucím věkem můžeme předpokládat lepší finanční zajištění a tím i sníženou sociální nejistotu, a proto počet osob, které mají uzavřenou smlouvu o nájmu v městských bytech, klesá. Také startovací bydlení je určeno lidem do 35 let a nájemní smlouva je uzavírána na 7 let. Pokud nedojde k prolongaci této smlouvy, opouštějí po 40. roku života obecní byty i tyto osoby. Zvýšený počet osob ve věku kolem 50 let, které mají uzavřenou NS s městskou částí, by mohl souviset se zvýšeným počtem obyvatel MČ v tomto věku. Déle pak počet nájemníků od věkové kategorie 65–69 klesá. Tyto osoby mohou mít například byty v osobním vlastnictví, které získali již dříve nebo je zdědili. Je také třeba brát v potaz, že některé z těchto osob využívají tzv. historické smlouvy, kde se nájemné pohybuje velmi nízko, například i 70 Kč/ m², což je níže než nájemné v bytech podporovaného bydlení. Tyto historické smlouvy jsou doživotní. Také proto zřejmě osoby ve věku 65–69 nepotřebují pomoc městské části. To svědčí o tom, že městské byty nejsou využívány zejména pro seniory, ale mají i mnoho jiných využití pro osoby v dalších věkových kategoriích. Vystává otázka, zda se v budoucnu nebude skupina obyvatel ve věku 50–59, která v současné době obecní byty využívá relativně málo, o tyto byty ucházet. Je možné, že náklady na bydlení v komerčních bytech pro ně budou příliš vysoké a vzroste poptávka po podporovaném bydlení či jiné formě pomoci od městské části.

Obrázek 9.1: Struktura obyvatel dle věku v roce 2015 a počet osob, se kterými je uzavřena smlouva o nájmu městského bytu, MČ Praha 7, 2017

Zdroj: Interní data MČ Praha 7, ČSÚ, vlastní zpracování

9.1. Hodnocení výsledků uvolňování městských bytů

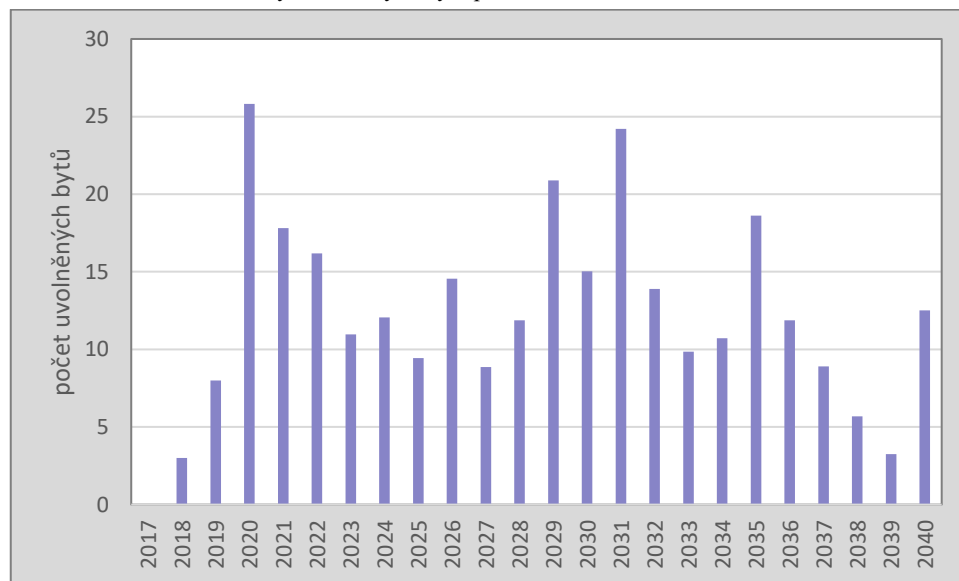
Jak již bylo zmíněno, zdá se, že současní starší senioři žijící na území MČ Prahy 7 obecní byty tolik nevyužívají, ale je zde jistá domněnka, že v budoucnosti bude poptávka po těchto bytech stoupat. Demografie poskytuje možnost budoucí situaci odhadnout a na základě těchto výsledků reagovat, popřípadě se připravit na důsledky. Níže se nachází krátká ilustrace možnosti (obrázek 9.2), jak by se mohly obecní byty po osobách starších 60 let uvolňovat. Přibližně polovina městských bytů²⁷ je obydleno na základě NS s osobami ve věku 60 a více let, a právě proto je pro MČ při plánování budoucího využití těchto bytů přínosné mít odhad, kdy budou byty uvolněny. Zatímco u mladších osob je téměř jisté, že tyto byty opustí, buď po skočení pracovního poměru, ze kterého jim plyne právo na služební byt, nebo na základě změny podmínek, ze kterých plynul nárok na přidělení tohoto bytu. Naopak u osob starších 60 let je určitá pravděpodobnost, že v těchto bytech dožijí. Dalším předpokladem je, že v době úmrtí budou tyto osoby, ve většině případů, tvořit domácnosti jednotlivců. Vzhledem k tomu, že byl analyzován pouze malý počet obyvatel, u kterých byl k dostání jen rok narození, je třeba tento odhad brát s rezervou a výsledky vnímat pouze ilustrativně. Můžou nastat různé situace, které v budoucnosti realitu pozmění a výsledky se můžou od tohoto odhadu značně lišit.

V tomto případě bylo cílem nastínit a pokusit se odhadnout jednu z budoucích možností a dle naděje dožití z úmrtnostní tabulky v jednotlivých věcích odhadnout, kdy tito lidé zemřou a byty se tak uvolní. Využitý byl transversální pohled na data. Předpoklad vychází z definice naděje dožití, která říká, kolik let v průměru ještě prožije jedinec, pokud by po zbytek jeho života byla úmrtnost stejná jako v roce, pro který je tento ukazatel počítán. Hodnoty naděje dožití

²⁷Městské byty, které se nacházejí ve vstupním datovém souboru poskytnutém MČ Praha 7.

pro jednotlivé věky (60+) byly vzaty z úmrtnostní tabulky vypracované ČSÚ pro území hlavního města Prahy pro rok 2014–2015 po jednotkách věku zvlášť pro muže a ženy. Vzhledem k tomu, že pohlavní struktura současných nájemníků nebyla zjištěna, byl poměr jednotlivých pohlaví odvozen na základě pohlavní struktury osob starších 60 let v roce 2015 na území MČ Praha 7. Výsledkem jsou hodnoty zobrazené v grafu (obrázek 9.2), ve kterém můžeme vidět jednotlivé počty teoreticky uvolněných bytů po osobách zemřelých za předpokladu zachování stejných úmrtnostních poměrů jako ve využití úmrtnostní tabulce. Je však třeba k interpretaci přistupovat s velkou opatrností.

Obrázek 9.2: Počet uvolněných městských bytů po osobách 60+, MČ Praha 7, 2017–2040

Zdroj: Interní data MČ Praha 7, vlastní zpracování

Dle teoretických výpočtů při zachování současných úmrtnostních poměrů by měly být byty, které jsou v současné době obydleny na základě NS s městskou částí uvolněny do roku 2040. Lze pouze spekulovat, zda by tento počet mohl být dostačující k řešení možné zvýšené poptávky ze strany občanů.

Na kulatém stole s názvem Socioekonomická situace a chudoba seniorů, který pořádalo Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2017, byl mimo jiné zdůrazňován zodpovědný přístup jednotlivců v ekonomicky aktivním věku k zajištění financí na stáří. Bylo ale poukazováno na to, že často finanční situace ekonomicky aktivních neumožňuje se kapitálově zabezpečit na stáří. Dalším problémem se jeví fakt, že v následujícím období se budou do důchodového věku dostávat osoby, které začaly v 90. letech podnikat a většinu svého ekonomicky aktivního života tak prožili jako OSVČ. Těmto osobám, pokud odváděly v průběhu podnikání jen povinné zdravotní a sociální pojištění, je vyplácen nejnížší možný starobní důchod. Tato situace je v našich podmínkách novinkou a není proto zcela jasné, co s sebou přinese. Očekávají se ovšem zvýšené veřejné náklady v sociální oblasti. Právě tato skupina osob se věkově shoduje s již výše zmíněnou skupinou, která v současné době na území MČ Praha 7 městské byty tolik nevyužívá, ale je zde určitá možnost, že v seniorském věku budou pomoc městské části potřebovat. Tyto dva faktory by mohly společně vytvořit poměrně velkou seniorskou skupinu ohroženou finanční

nedostupností bydlení. Ilustrační výpočet také ukazuje, že uvolňování bytů bude probíhat pravděpodobně nerovnoměrně.

10. Zvř

Diplomov práce se zaměřuje na sociln bydlení v České republice v souvislostech sociln politiky, kde není opomenuta historick stránka věci a systém sociálního bydlení ve vybraných evropských státech. Mezi lety 1990 a 2015 dořlo k celorepublikovému nárůstu domácností neúplných rodin a domácností seniorů, coř jsou nejohrořenř skupiny, kter se mohou dostat do problémů s bydlením nejčastěji. V souasn době musí domácnosti na bydlení vynakládat stále vř podíl celkových výdajů. Stát tak prostřednictvím sociálních dávek vynakládá stále více prostředků jakořto kompenzaci těchto nákladů. Práce se tedy zabývá převřm problematikou nedostupnosti bydlení pro seniory a jednolenn domácnosti, ale jsou zde zmnny i dalř sociln skupiny, kter se potkj s finann nedostupností bydlení a problémy s tím spojenými, například bezdomovectví či bydlení zdravotn postiřench osob. Dále v tomto kontextu nelze opomenout ani rodinnou či bytovou politiku v řřm pojetí, jejich současnou podobu realizace na uzem České republiky a zamřlen plány do budoucnosti, zejména dle MPSV. Ačkoli je toto téma z důvodu změn populačního a ekonomického vývoje stále aktulnř, bývá opomíjeno, coř dokládá i nejednotnost legislativy v oblasti sociálního bydlení. Spolu s rostoucími náklady na bydlení se tato problematika stává velmi aktuln a je třeba j komplexn zabývat.

Stanoveny byly dva cíle. Prvním cílem bylo zmapovat současnou situaci a mořnosti sociálního bydlení a funkci bytové politiky na uzem České republiky v souvislostech populačního vývoje České republiky. Po rozpracování tématu, kter se ukázalo jako velmi rozshl, bylo pro dalř analýzu zvoleno konkrtn uzem, a to sice mřtsk část Praha 7. Druhm cílem tedy bylo zhodnotit problematiku sociálního bydlení s ohledem na populan vývoj tohoto uzem a zjistit jakým způsobem se vyrovnává tento administrativn celek s problémy jednotlivých sociálních skupin, kter se potkj s problémy finann nedostupnosti bydlení.

Zatímco v České republice mezi lety 2002 a 2015 klesl prmrn msn počet vyplacených dvek z 343 000 na 224 000, výdaje státu na příspěvek na bydlení měl opan trend a vzrostl z 3028 mil Kč na 9161 mil. Kč. Dalřm aspektem, kter zejména v Praze znepřstupņuje pořizen vlastního bydlení, jsou nejvř ceny bytů od roku 2005 do současnosti. V Praze jsou pak ceny bytů jeř vř oproti zbytku České republiky. Lze předpokládat, ře také v důsledku této skutečnosti se v České republice zvřl celkov stav uvěří mezi lety 2007 a 2014 z hodnoty 510 945 mil. Kč na 899 991 mil Kč.

Souasn situace sociálního bydlení v České republice se zdá velmi komplikovan a cel systém se zmt v nejistotě a nejednotnosti. Střejnm problémem je nejednotnost a nekoncepčnost systému sociálního bydlení. Důsledkem jsou regionální rozdíly př pomoci osobám potkjcch se se stejnm problémem s bydlením. Dalřm problémem je nedostatek sociálních bytů, coř míře mít za následek dlouhodob pobyt v institucích, kter k tomu nejsou uren, například ubytovny či noclehárny. Ty se často nachzj v odlehlch částech obři a není zde přítomen sociln pracovník, který by danm osobám pomohl řeřt jejich situaci.

Druh st diplomov práce nastņuje populan vývoj v období 2004–2015 a současnou situaci mřtsk části Praha 7, kde je zřejm velký vliv migrace na růst počtu obyvatel a změnu vkov struktury. Vřšina přsthovalch osob je ve věku 20–45 let a tm dochází jř řadu let

k celkovému omlazení populace. Klesá prmrn věk a sniřuje se tak ekonomick zatıřen obyvatel.

Při studiu bytové situace je zásadn slořen domácností, které je na území hlavního města Prahy specifick oproti zbytku České republiky. Je zde oproti celorepublikovm hodnotm vřší počet domácností s jedním členem. Dalřím významným rozdílem, který podporuje domněnku rozdílnosti trendů v bydlení od celorepublikového průměru, je vřší počet nerodinných domácností, coř je zřejm způsobeno spolubydlenm za účelem niřřích nákladů na bydlení.

Při zkoumání podílu starobních důchodců na celkov populaci daného území byl potvrzen předpoklad, ře vzhledem k povaze velkoměsta bude jejich podíl rozdíln oproti celorepublikovému průměru. Na celorepublikov úrovni se tento podíl od roku 2000 zvřřil, zatímco na území mstřské řásti Praha 7 se sniřil a ekonomicky tak tomuto území ulevil.

Na území mstřské řásti se nachází dva azylov domy, které řařdoročně pomohou najít alespoň pechodn domov několika desítkám osob. Úzk spolupce s vedenm mstřské řásti vede k tomu, ře nkterm z těchto osob jsou nsledn nabídnuty mstřské byty v různých reřimech. Navíc mstřská řást disponuje několika destkmi byt, které jsou vyuřzvny jako byty zvlřtnho uren v domech s pečovtelskou sluřbou. Právě tyto byty jsou určeny seniorům ři osobám, které nejsou schopny samostatnosti. Mstřská řást se snař pomoc koordinovat a dohlıřet na přidlovn těchto byt.

Pro zhodnocení připadnho populačního vývoje MČ Praha 7 byly analyzovány 4 projekční varianty (konstantn a odhadnuté parametry, vřdy s migrací a bez) a nsledn podrobněji analyzována varianta s odhadnutými parametry a s migrací. Projekce je vypracována do roku 2050 a zaměřuje se mimo jiné skrze indexy ekonomického zatıřen a poměru jednotlivých věkových skupin na připadnou budoucí situaci seniorů a finanční zatıřen zpsoben prodluřovnm naděje dořit při narození, coř je jř několik let trvjc trend na celorepublikov úrovni. Spolu s hodnotu úhrnn plodnosti, která se celorepublikov pohybuje pod hranicí 2,1 dt na řenu, zde vzniká předpoklad přelivu osob z ekonomicky aktivního období do ekonomicky neaktivního. Konkrtn na území MČ Praha 7, vřak nebyl tento fakt na základě stanovených předpokladů a výpočtu projekce prokázán, a to zřejm vlivem migrace. Vkov struktura migrantů je demograficky přzniv, vřřina přisthovalch osob je ve věku 20–45 let a stávající populaci na území MČ omlazuje také tm, ře s sebou přivd populačně silnou skupinu dětí ve věku 0–6 let.

Mimo jiné k řeřen nenadálých situacích v řivot obyvatel mstřské řásti jsou k dispozici mstřské byty. Jak jř bylo naznačen víře, tyto byty jsou pronajímány v různých reřimech (sluřebn byty, byty podporovaného bydlení, byty v domech s pečovtelskou sluřbou, a právě byty pro řeřen náhlých a naléhavých řivotních situací) za různé vysok njemn. Nejvíce těchto byt je poskytováno osobám ve vkov skupině 35–39 let, nejstarř senioři naopak tyto byty tolik nevyuřzvj, coř je zřejm dan tm, ře tyto osoby mají buď byt v osobním vlastnictví, ři mají s MČ uzavřenou tzv. historickou smlouvu, která m dořivotn platnost a je jim garantováno nzk njemn. Naopak zde panuje jřt obava, ře bude stoupat poptávka po mstřskch bytech od osob, které se v současn době nachzj v preddchodovm věku. Tento fakt je spojen s nejistotou finanční zajiřřenst osob, které byly vřřinu svého ekonomicky aktivního řivota OSVČ.

Dle dostupných dat a provedených analýz lze odhadnout, že městská část Praha 7 se pravděpodobně nebude v budoucnu potýkat s problematikou stárnoucí populace a ekonomickým zatížením s tím spojeným v takové míře, které je očekáváno v celé České republice. Systém sociálního bydlení nejen pro seniory se zdá promyšlený a městská část disponuje materiálním zázemím v této oblasti, a to i pro mladé lidi v podobě tzv. startovacího bydlení. Ze strany vedení městské části je patrná snaha řešit problémy flexibilně a zajistit individuální a anonymní přístup. Městská část nevnímá seniory jako zátěž, a naopak pracuje na zkvalitnění a dostupnosti sociálních služeb, podporuje programy aktivního stáří a snaží se využít potenciálu těchto osob, který leží ve vzdělání a zkušenostech.

Případný nedostatek předkládané analýzy může spočívat v nedokonalém souboru dat, který např. nezahrnoval pohlavní strukturu osob, se kterými má MČ uzavřenou nájemní smlouvu. Je třeba také velice citlivě interpretovat provedenou projekci, vzhledem k tomu, že byla prováděna za malý administrativní celek. Například migrace na takto malém území nemusí probíhat souběžně a lze ji jen těžko přesně odhadnout. Další nedostatky mohou plynout z rozsáhlosti tohoto tématu, kdy kvůli rozsahu práce nebylo možné podrobněji proniknout do všech aspektů studované problematiky. Také je otázkou, jak se do stávajícího stavu sociálního bydlení v ČR a v MČ Praha 7 promítne plánovaný zákon o sociálním bydlení.

Seznam literatury

- BARTOŇOV, Dagmar, KUČERA, Milan. Prognóza cenzových domácností v Āesk republice na období do roku 2030. Demografie, Ā.4, s.229-244. 2005
- BRDEK, Miroslav, Hana JROV a Vojtěch KREBS. Trendy v evropsk sociln politice. Praha: ASPI, 2002. ISBN 80-86395-25-1.
- De SINGLY, Franois. Sociologie souasn rodiny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.
- Greene, Bethal. A History of the County of Middlesex. Oxford: Oxford University Press, 1999. ISBN 0197227910.
- HRADECK, Ilja. Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity Ā. 1 projektu Strategie sociln inkluze bezdomovců v ĀR]. Praha: Pro Sdruen azylových domů vydala Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.
- KOCOURKOV, Jiřina. 2009. Mít Āi nemít dt? V KALIBOVÁ, K.; PAVLÍK, Z.; VODKOV, A. 2009. Demografie (nejen) pro demografy. Praha: Sociologick nakladatelství, 2009, s 227–237. ISBN 978–80–7419–012–4
- KUDA, František a Martin LUX (eds.). Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdl v dostupnosti bydlení. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-026-3.
- LUX, Martin. a kolektiv. Bydlení – vc veřejn: sociln aspekty bydlení v Āesk republice a zemích Evropsk unie. Praha: Sociologick nakladatelství, 2002. Studie. ISBN 80-86429-12-1.
- LUX, Martin a Tomáš KOSTELECK. Bytov politika: teorie a inovace pro praxi. Praha: Sociologick nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologkmstavem AV ĀR, 2011. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-068-1.
- MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin a Jan SLÁDEK. Důsledky vývoje cen bydlení na potenciln i akutn ohroen finann nedostupnosti bydlení. V KUDA, František a Martin LUX. Bydlení v regionech: (důsledky regionálních rozdl v dostupnosti bydlení). Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-026-3
- MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2., upraven. vyd. Praha: Sociologick nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty. ISBN 978-80-86429-87-8.
- PALONCYOV, J. 2013a. Rodinn chování a rodinn politika jako kontext systému denn pe o děti ve Francii a v Āesk republice. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 95 S, ISBN 9788074161278
- PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Kvta. Mnohojazyn demografick slovník. 2. vyd. Praha: Āesk demografick společnost, 2005. ISBN 80-239-4864-4
- PAVLÍK, Zdeněk; RYCHTAŘKOV, Jitka; ŠUBRTOV, Alena. 1986. Základy demografie. Vyd. 1. Praha: Academia, 1986. ISBN 21-075-86
- PETRÁŠEK, Josef. Sociln politika. Vyd. 2., doplnn a rozšřen. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. ISBN 978-80-7452-033-4.
- POLKOV, Olga. Bydlení a bytov politika. Praha: Ekopress, 2006. ISBN 80-86929-03-5.

- Potůček, M. et al. Jak jsme na tom. A co dál?: Strategický audit České republiky. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-45-8.
- POTŮČEK, Martin. Sociální politika. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Studijní texty. ISBN 80-85850-01-X.
- Potůček, M. (ed.) Veřejná politika. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, ISBN 80-86429-50-4.
- Potůček, M. a kol. Veřejná politika. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, ISBN 978-80-7400-591-6.
- Potůček, M. - Radičová, I. (eds.) Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989. Praha: Karolinum, 1998. 329 s. ISBN 80-7184-622-8.
- SUNEGA, Petr. Reforma bytové politiky v ČR: návrh a výsledky simulací. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011. ISBN 978-80-7330-201-6.
- TOMŠÍK, Karel. Evropská integrace a environmentální ekonomika. Vyd. 8. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2490-9.

Internetové zdroje

- BRAGA, Michela a Pietro PALVARINI. 2013. EVROPSKÁ KOMISE. Sociální bydlení v EU. Brusel. Dostupné z WWW: <<https://www.mmr.cz/getmedia/c73c2300-eb55-4274-9a38-da1d1e89cd45/Socialni-bydleni-v-EU.pdf>>.
- Český statistický úřad, 2017. Ceny bytů. [cit. 2017-05-13] Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceny_bytu>.
- Český statistický úřad, 2017. Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>
- Demografie, 2014. Prognóza počtu a velikosti vybraných typů hospodařících domácností v České republice. [cit. 2017-6-12] Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555385/130053_14-01.pdf/eef915a4-2ea4-4934-93ad-63928274bd08?version=1.0>.
- EUR-LEX, 2012. Listina základních práv Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie. [cit. 2016-10-02]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:cs:PDF>>.
- Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2013. Genderové souvislosti reforem důchodového systému v ČR. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z WWW: <http://www.genderonline.cz/uploads/a228f5d2ecc0e297e5eab4053f9a16f51ebaa927_dudova-genderove-souvislosti-reforem.pdf>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015. Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025. Praha. Dostupné z WWW: <www.mpsv.cz/files/clanky/22514/Koncepce_soc_bydleni_2015.pdf>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v České republice. [cit. 2017-05-30] Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/28531/TK02_ukazatele_CZ_2015_A5_II_korektura.pdf>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí a Státní fond rozvoje bydlení. 2011. Koncepce bydlení ČR do roku 2020. Praha. Dostupné z WWW: <<http://www.mmr.cz/getmedia/66bfa9e5-dcca-402e-a8ae-1d3fbfe415ef/Koncepce-bydleni-CR-do-roku-2020>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015. Bydlení v České republice v číslech. [cit. 2017-6-11] Dostupné z WWW: <[https://www.mmr.cz/getmedia/3fda1c6e-643f-45f3-9b1a-032d5dae9b7d/Bydleni-v-CR-v-cislech-\(zari-2015\).pdf](https://www.mmr.cz/getmedia/3fda1c6e-643f-45f3-9b1a-032d5dae9b7d/Bydleni-v-CR-v-cislech-(zari-2015).pdf)>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj, 2012, Bytová politika [cit. 2017-05-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.mmr.cz/cs/Uzemni-a-bytova-politika/Bytova-politika>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj, 2014. Vybrané údaje o bydlení 2014. [cit. 2017-06-03] Dostupné z WWW: <<https://www.uur.cz/images/2a-bytova-politika-a-pamatky/VUoB/VUoB-2014-cesky.pdf>>.

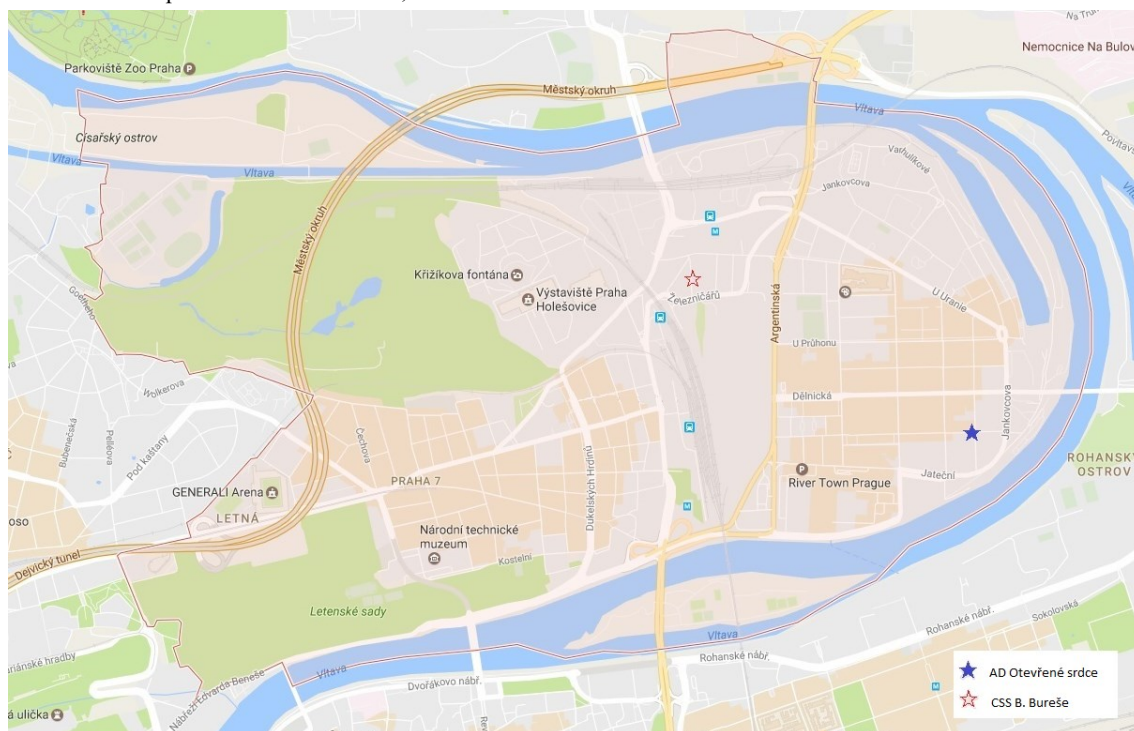
- OSMD, 2009. Občanské sdružení majitelů domů, bytů a dalších nemovitostí v ČR. [cit. 2017-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.osmd.cz>>.
- PARLAMENTNÍ LISTY.CZ. *Zákon o sociálním bydlení se podle Špidly do června 2017 asi nestihne*. [online] 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-23] Dostupné z WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zakon-o-socialnim-bydleni-se-podle-Spidly-do-cervna-2017-asi-nestihne-441529>>.
- Platforma pro sociální bydlení, 2016. Co je sociální bydlení. [cit. 2017-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.socialnibydleni.org/cs>>.
- POTŮČEK, Martin. Účinná rodinná politika v měnícím se světě. Vystoupení na konferenci MPSV ČR „Rodina a rodičovství na prahu 21. století – Podoba a proměny rodiny, partnerství a rodičovství v současné společnosti jako výzva pro politickou praxi“ Praha, 10.-11.11. 2005 Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2157>>.
- SFRB. Státní fond rozvoje bydlení, 2016. [cit. 2016-10-13] Dostupné z WWW: <<http://www.sfrb.cz>>.
- United nations, 1983. Indirect techniques for demographic estimation. [cit. 2017-03-03] Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/mortality/Manual_X.pdf>
- Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015. Prevence prostorové segregace. [cit. 2017-05-19]. Dostupné z WWW: <<https://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/novyurrlab/user/documents/jajinek/Jana/Prevence%20prostorove%20segregace.pdf>>.
- Urbanismus a místní rozvoj, 2011. [cit. 2017-06-13] Dostupné z WWW: <https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2011/2011-01/04_ovlivnuje.pdf>.
- Všeobecná deklarace lidských práv. [online] [cit. 2016-06-30] Dostupné z: Dostupné z WWW: <http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf>.

Seznam použitých datových zdrojů

- Arcdata Praha, 2017. Geografická data, [cit. 2017-03-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>>.
- Český statistický úřad, 2013. Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-03-02]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/otevrena_data_pro_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011_-sldb_2011->>.
- Český statistický úřad, 2013. Sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Hlavní město Praha – analýza výsledků [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-01-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/ci/scitani-lidu-domu-a-bytu-2011-hlavni-mesto-praha-analyza-vysledku-2011-h9s8zd7irf>>.
- Český statistický úřad, 2015. Česká republika od roku 1989 v číslech - 2014 [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-02-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>>.
- Český statistický úřad, 2016. Demografická příručka 2015 [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-02-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>>.
- Český statistický úřad, 2013. Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100 [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-02-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstvaceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>>.
- Český statistický úřad, 2017. Česká republika v mezinárodním srovnání 2016 [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-03-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-mezinarodnim-srovnani-2016>>.
- Český statistický úřad, 2016. Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v České republice v roce 2015 [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-03-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/tendence-makroekonomickeho-vyvoje-a-kvality-zivota-v-ceske-republice-v-roce-2015>>.
- Český statistický úřad, 2016. Úmrtnostní tabulky [online]. Praha, ČSÚ, [cit. 2017-04-14]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/umrtnostni_tabulky>.

Přílohy

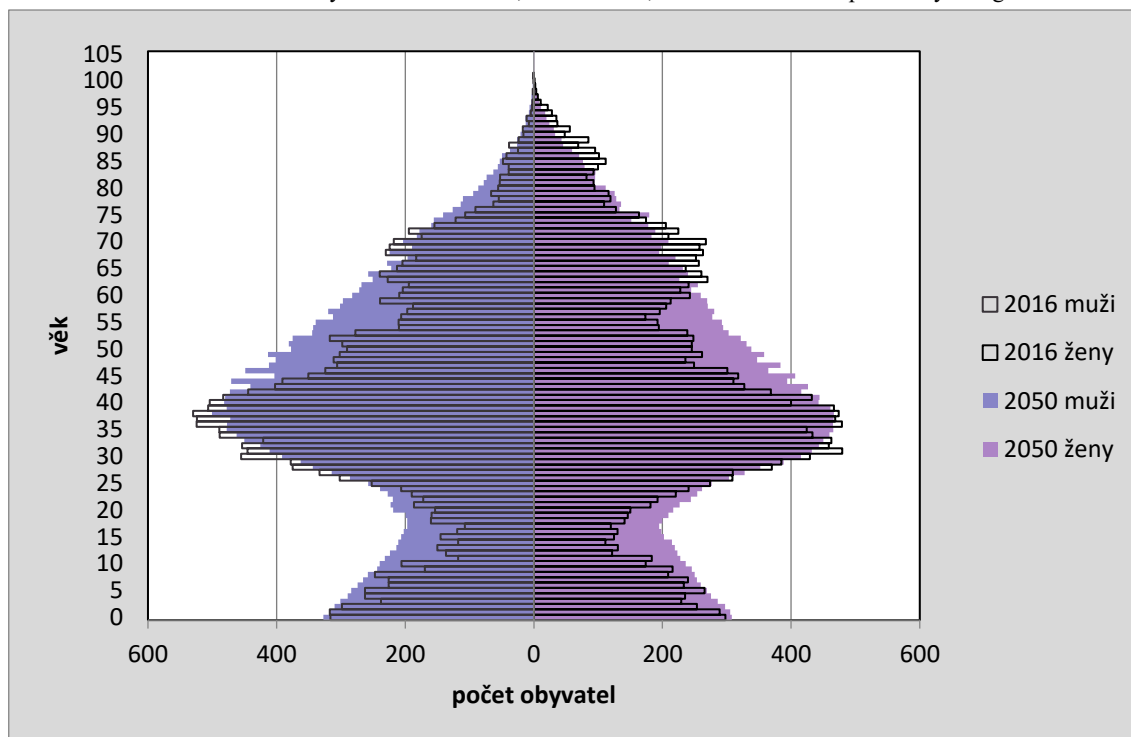
Obrázek P1: Mapa městské části Praha 7, 2017²⁸

Zdroj: Google Maps, vlastní zpracování

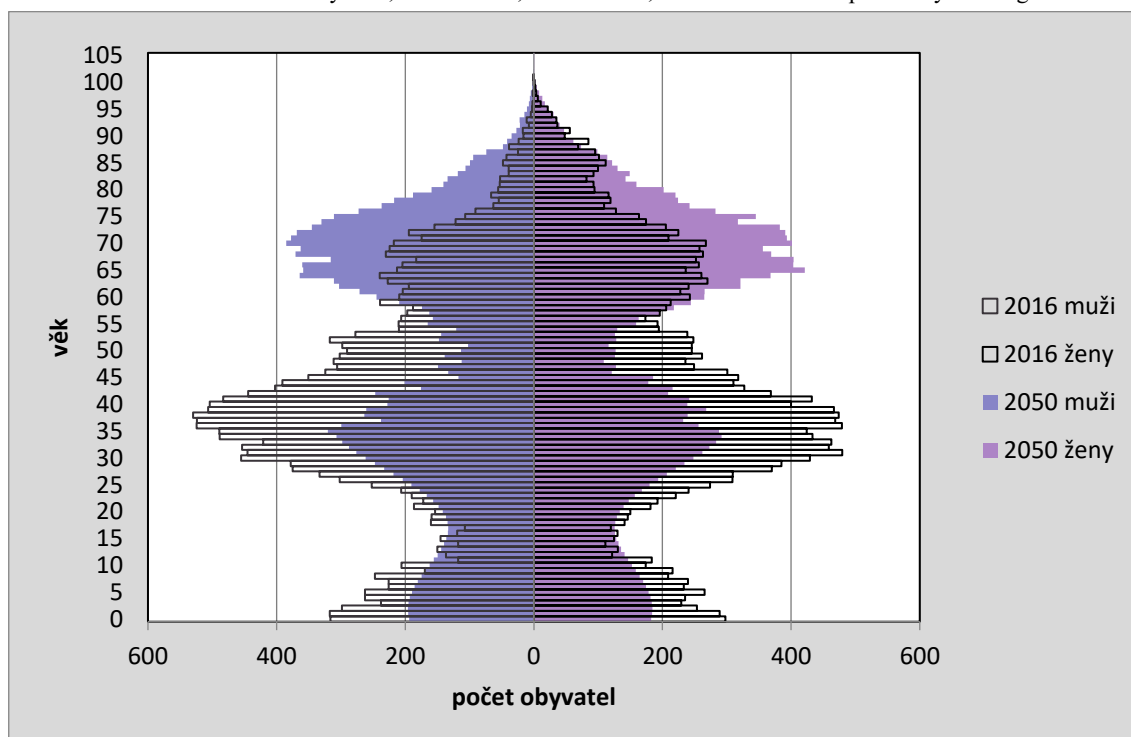
²⁸ Znáznorněny jsou zde polohy azylových domů na území MČ.

Obrázek P2: Věková struktura obyvatel. MČ Praha 7, 2016 a 2050, varianta konstantní parametry s migrací

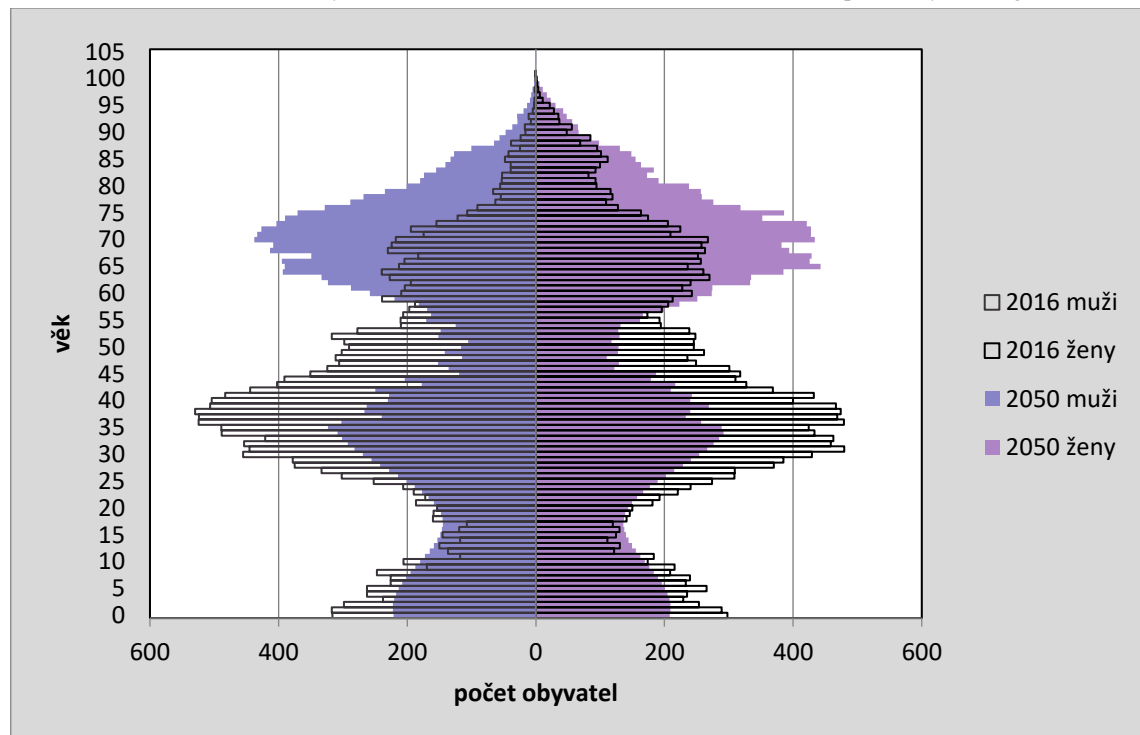
Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Obrázek P3: Věková struktura obyvatel, MČ Praha 7, 2016 a 2050, varianta konstantní parametry bez migrace

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Obrázek P4: Věková struktura obyvatel MČ Praha 7, 2016 a 2050, varianta odhadnuté parametry bez migrace

Zdroj: ČSÚ vyžádaná data, vlastní výpočet

Tabulka P1: Bodové ohodnocení jednotlivých skutečností

A < životní minimum (ŽM)	➔ bude předáno k řešení na Odbor sociální a zdravotnictví*	
A < 1,25x ŽM	10 bodů	
A < 1,5x ŽM	7 bodů	
A < 1,75x ŽM	5 bodů	
A < 2x ŽM	3 bodů	
A < 2,25x ŽM	1 body	
	max. 10	
Trvalé bydliště v Praze 7 – méně než 2 roky	1 bod	
Trvalé bydliště v Praze 7 – 3 – 10 let	3 body	
Trvalé bydliště v Praze 7 – 11 - 20 let	7 bodů	
Trvalé bydliště v Praze 7 – více než 20 let	10 bodů	
	max. 10	
Vážné zdravotní problémy, invalidita žadatele nebo příslušníka domácnosti	5-15 bodů	
	max. 15	
Žadatel(ka) má v péči nezletilé dítě, či vyživuje zletilé dítě:	Není samoživitel(ka)	Je samoživitel(ka)
1 dítě	3 body	5 bodů
2 děti	6 bodů	8 body
3 děti a více ?	8 bodů	9 bodů

	max. 9
Věk žadatele 60-70 let	6 body
70-80 let	8 bodů
Nad 80 let	10 bodů
	max. 10
Žadatel o byt byl umístěn v dětském domově či náhradní rodinné péči, ze které se osamostatňuje	5 bodů
Žadatel(ka) je student(ka) do 26 let věku, resp. do 28 let věku v případě doktorského programu	2 body
Žadatel(ka) žije osaměle – v případě osob 60+	5 bodů
Žadatel(ka) bydlí v bytě MČ Prahy 7, který uvolní	3 body
Žadatel(ka) bydlí v ubytovně nebo azylovém domě	2 body
Žadatel(ka) bydlí v bytě, jehož technický stav je špatný (výskyt plísní, nemá koupelnu, topení na tuhá paliva apod.)	5 bodů
Žadatel(ka) bydlí bez právního důvodu nebo nemá žádné přístřeší nad hlavou	➔ bude předáno k řešení na Odbor sociální a zdravotnictví*
Žadatel(ka) se při jednání projevuje sociopatologicky je o něm takové jednání všeobecně známo	➔ bude informován Odbor sociální a zdravotnictví
Žadatel(ka) a dospělí členové jeho domácnosti jsou řádně zaměstnáni, na rodičovské/ mateřské dovolené nebo uživateli starobního důchodu	3 bodů
Špatná platební morálka související s předchozí nájemní smlouvou s MČ, která nebyla řešena v důsledku nečinnosti nájemce	až -5 bodů
Aktivní součinnost při řešení dluhové situace – např. dodržování splátkového kalendáře / aktivní využívání dluhového poradenství, aktivní spolupráce s OSZ při zajištění potřeb děti či dalších závislých osob apod.	2 body
Potvrzení, že žadatel v posledním bydlení platil řádně nájemné a služby související s bydlením	4 body
Prokázání zvláštní krizové situace (náhlé úmrtí v rodině s vlivem na snížení příjmu domácnosti, výskyt násilí, porušování nájemních práv ze strany pronajímatele, dlouhodobá nemožnost nalezení bydlení apod.) – slovní zdůvodnění vč. záznamů o ověření informací	až +5 bodů
	max. 36
Za každých 6 měsíců v evidenci (maximálně lze takto získat 10 bodů)	1 bod / 6 měsíců
	max. 10